

Silberberg- und Münzstadt Kuttentberg und deren nächsten Umgebung (1886); Pánové Dačičtí z Heslova... (1886); Karla Havlíčka kutnohorský pobyt a porotní soud, konaný 12. listopadu 1851 (1889); – posmrtně: Staré paměti kutnohorské (1890, ed. J. Braniš). ■ SCÉNICKY. *Překlady*: an.: Zahanbená žárlivost aneb Bratr milovníkem svých sester (1852, z něm.); V. Alexandrov: Chléb z milosti (1877, překl. podle něm. úpravy G. von Mosera). ■ KORESPONDENCE: V. Kosnar: Z mého archivu (J. L. Turnovskému), Venkov 3. 8. 1911. ■ REDIGOVAL *časopisy*: Horník (1881), Vesna kutnohorská (1868); *almanach*: Horník (1844, 1845). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Kancionál. Chrámový zpěvník kutnohorský (1871). ■

BIBLIOGRAFIE: Seznam prací P. M. V., in J. Červený: Přítel Karla Havlíčka Borovského (1939). ■ LITERATURA: J. Červený: Přítel Karla Havlíčka Borovského (1939). ■ Fr. D. (Doucha): ref. překl. an.: Reinoldovy osudy..., Čes. včela 1842, s. 99 + ref. překl. an.: Čarodějnice..., Čamtež 1844, s. 55; an.: ref. insc. překl. an.: Zahanbená žárlivost..., Pražské noviny 22. 4. 1852; J. Emler: Schůze archeologického sboru Muzea Království českého 1. března 1867, Památky archeologické a místopisné 1868, s. 451; -.: ref. insc. překl. V. Alexandrov, Čes. včela 1877, s. 382; an.: ref. Perzekuce Hory Kutné..., NL 5. 3. 1881; an. (F. Bačkovský): O českých almanaších doby předbřeznové, Zlatá Praha 1884, s. 491; an.: ref. Pánové Dačičtí z Heslova, Hlas národa 25. 11. 1886; an.: ref. Karla Havlíčka kutnohorský pobyt..., Hlas národa 2. 11. 1888; F. Bačkovský: K dějinám českých almanachů, Vlasť 5, 1888/89, s. 401; Z. M. Š.: P. M. V., Světozor 1888, s. 638; ● nekrology: A. J. Zavadil, Lit. listy 10, 1888/89, s. 295 a pokr.; an., Hlas národa 10. 7. 1889; an., Pražský deník 11. 7. 1889; an., NL 10. 7. 1889; an., Zlatá Praha 1889, s. 420 ●; J. Borecký: Almanachy české 1820–1848, Pokroková revue 6, 1909/10, s. 96 a pokr.; J. Valenta in Paměti král. zlatohorního města Nového Knína a sousedních obcí 1 (1932); P. Novák in Kutnohorští kantoři a historiografie Kutné Hory, Krásné město (Kutná Hora) 2003, s. 17.

ls

Adolf Veselý

* 4. 1. 1886 *Lipůvka* u Blanska
† 7. 5. 1961 *Praha*

Básník, zpočátku lyrik ovlivněný poetikou Moderní revue, později autor epických básní, prozaik čerpající náměty z historie i současnosti, literární a výtvarný kritik, autor dobrodružných knih pro mládež, překladatel, publicista.

Pocházel z otcovy strany z rolnického, po matce z řemeslnického rodu. Navštěvoval obec-

nou školu v Řečkovcích u Brna, poté v Brně vystudoval reálku (mat. 1904) a stavební inženýrství na tamější technice, stal se však novinářem. Zprvu pracoval v brněnských redakcích deníků Moravská orlice a Lidové noviny, později přesídlil do Prahy a působil v redakci Národních listů a v nakladatelství J. Otto. 1. světovou válku prožil jako voják v Haliči, Uhrách, Volyni a Rusku (1917 utrpěl těžké zranění s trvalými následky). 1919 se oženil. 1932–39 redigoval beletristickou přílohu Československo-jihoslovanské revue Slovanství, 1936 zastupoval Československo-jihoslovanskou ligu v redakční radě reprezentativní překladové knihovny Jihoslovanská knihovna v nakladatelství Leopold Mazáč (10 sv.). V. byl dlouholetým činovníkem Moravského kola spisovatelů (od 1923 jednatel), ve 20. letech inicioval jeho vydavatelskou činnost. Ve 30. letech spolupracoval s rozhlasem (1935 relace Hovory s básníky aj.). Člen Syndikátu čes. spisovatelů. Četné styky udržoval zejména s moravskými spisovateli a výtvarníky své generace. Procestoval Jugoslávii a země západní Evropy. Po 1949 knižně nepublikoval.

V básnických počátcích (juvenilie publikoval v kvartě v třídním měsíčníku První vzlety) byl V. ovlivněn zprvu Máchou, přírodní lyrikou J. Vrchlického a překlady antické poezie, později poetikou autorů z okruhu Moderní revue (především J. Karáskem ze Lvovic). Do formalistních, verbálně i metaforicky přebujelých dekorativních lyrických veršů vložil V. mladické pocity hrdého osamění, stesku, nicoty a zmaru, opovržení světem a snahy z něj uniknout, ale také touhu prožít štěstí, lásku a radost z tvoření (*Řeč země, Kniha interiérů, Kniha lásky*). Autorův prožitek 1. světové války se odrazil ve sbírkách *Život v zákopech* a *Letec*, v nichž skicovitě, formou momentek evokoval každodenní válečnou realitu; vzpomínky a nenaplněná milostná touha se zde přitom mísí se zobrazením kontrastu čisté přírody s lidskou krutostí. V poválečné poezii, vyjadřující úžas a radost ze života uchopovaného všemi smysly a stále více zdůrazňující civilizační hodnoty, kolektivismus a vřelý vztah k rodné zemi, se V. mimo milostnou a reflexivní lyriku (*On a ona, milenci, Lyrické okouzlení*) zaměřil na epické podání příběhů lásky (*Valentina Čejky ráj i peklo, Balkon na obloze*), tvořivosti a lidské nezdočnosti českého dělníka (*Vysoké komíny*) či německé perzekuce za 2. světové války na českém ven-

kově a odporu proti ní (*Zvony osudu*). Básnický triptych *Vítr od moře* je lyrickou apoteózou jižní přírody a zároveň obrazem rozmachu Jugoslávie a životní pospolitosti lidí obdělávajících rodnou půdu. V téměř celém básnickém (ale i prozaickém) díle V. je patrná výrazná dynamičnost, dosahovaná častými invokacemi, otázkami a imperativy, místy však jeho tvorba působí příliš vzletně a pateticky. Zřetelná vypravěčská linie se projevila v komponované próze *Dobrodružný kruh* (napsána 1925), jejíž první část je složena ze sedmi převážně milostných tragických povídek vypravovaných sedmi mladými muži, kteří se šli na osamělé salaši v horách, druhá část sleduje milostné i dobrodružné osudy dvou z nich po návratu do běžného života. V románovém triptychu *Doba špěla ke káze*, jehož dějové osy tvoří záchrana místního pivovaru dělnickým družstvem a příběh bankovního podvodníka (a zároveň podvodníka v lásce), V. zachytil reportérsky bystrými, drobnokresebnými tahy život na moravské vsi s jeho všedními i výjimečnými událostmi (sebevražda, vražda). Román *Pravěká osada*, inspirovaný archeologickými nálezy únětické kultury, zobrazuje roční koloběh života dávných obyvatel naší země. *Živá řeka* je beletrizovaný průvodcem po přírodě i historii z okolí Kazína, na Mži a Berounce, obsahuje však zároveň i fabulovaný příběh umístěný do starobylé obchodní osady, příběhy o rybářích a rybaření a částečně antropomorfizovaná vyprávění ze života ptáků a včel (samostatně jako *Včelí společenství*). Bytostně optimistické V. prózy pro mládež zachycují dětské prázdninové hry a dobrodružství s důrazem na vylíčení přírodních nálad a poučení o přírodních dějích (*Děti a moře*, *Okno do nebe*), v jednom z kratších příběhů využil autor i prvky science fiction (*Karlík letí na Mars*). – V. překládal především jihoslovanskou lyriku (jako překladatel se podílel na dvou antologiích, které sám uspořádal), v nejrůznějších periodikách uveřejňoval překlady (zvláště poezie) z němčiny a francouzštiny, z latiny vydal knižně překlad Petroniovy Hostiny u Trimalchiona. Jeho literárněhistorické práce (*Petr Bezruč*; edice drobných monografických sborníků věnovaných zejména moravským autorům) mají popularizační ráz, nově přinesly především životopisná data. V. bohatá časopišecká tvorba zahrnuje kromě básní a próz také množství fejetonů, reportáží, sloupků, literárních, divadelních a hudebních kritik, článků

o knižní kultuře a o výtvarném umění; jako výtvarný kritik se V. zabýval zejména moravskými umělci přelomu 19. a 20. století (*Výtvarnická Morava*). V rukopisu údajně zůstaly vzpomínkové knihy St. K. Neumann na Moravě v letech 1905 až 1915 a Tak žil Petr Bezruč... a pětisvazkové kompendium *Morava a její výtvarníci*, obsahující 300 medailonů výtvarných umělců.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Oskar Révin, Oskar Rěvin, Petr Horner; A, ADV, ADV., adv, adv., adv., adv., -adv., Ad. V., A. V., -av., V. V., -v-. ■ PŘÍSPĚVKY in: Besedy Nár. obzoru (1909–10); Bibliofil (1925–26, 1930); Cesta (1919–21); Čas (1920); Čes. revue (1912); Čes. slovo (1925–34); Českosl.-jihoslovanská revue (1937–38); Čes. svět (1909–13, 1917–18); Čin (1937–38); Čteme (1940–41); Elán (1930–38); Host do domu (1954, Stanislav K. Neumann na Moravě); roč. Chudým dětem (Brno 1937, s tit. Živý Vrchlický); sb. In memoriam Jana Votavy (1907); kat. Jubilejní výstava Joži Úprky v Praze 1931–1932 (b. d., 1931); sb. Klub českých turistů svému čestnému členu Petru Bezručovi k jeho osmdesátému narozeninám (1947); Kolo (Brno 1930); Kulturní zpravodaj (1925–26); Kurýr (1924–25); Květy (1912); Lid. kultura (1947); Lid. noviny (1909–25, 1939–44); Lípa (1919); Lit. noviny (1928–36); Lit. rozhledy (1925–30); Lumír (1909–10, 1913, 1930–34); Malý čtenář (1923–25); Mládí (Brno); Moderní revue (1912–13, 1917); Mor. orlice (Brno); Moravskoslezská revue (Mor. Ostrava, Brno 1906–13, 1919–22, lit. ref.); Moravskoslezský sborník (Mor. Ostrava 1919); Mor. kraj (Brno); Mor. legionář (Brno); Národ (1917); Nár. listy (1911–17, 1935–36); Nár. osvobození (1926–38); Nár. politika (1940); Naše kniha (1929); Neděle (Brno 1906); Niva (1921); sb. Paměti českých spisovatelů z dětství (1946); Panoráma (1931, 1937); Pramen (Plzeň 1920–21); Právo lidu (1925, i Večerník PL); Pražské noviny (1935); Prospekt (1930–31); Přehled (1910–12); Přítomnost (1924); Rozhledy (1933–34); Rozpravy Aventina (1929–34); Rozpravy o literatuře a umění (1942); sb. Sedmdesát let Umělecké besedy 1863–1933 (1933); Sever a Východ (1930); Slovanský Jadran (1932–39); Snaha (1908); Sobota (1930); Středisko (Brno 1931); Svět práce (1953); Světozor (1927–32); Šibeničky (1906); Topičův sborník (1917, 1926); Tribuna lit. a umělecká (1920–24); sb. Tryzna za básníkem Karlem Hlaváčkem (1930); U Ottů (1926–28); Umělecký list (Hodonín 1919); Večery (1911); Venkov (1927, 1930–44); Vídeňský deník (1918); Vzlet (Plzeň 1918–19); alm. Vzpomínáme Vás... (1913); Z kraje Pohádky máje (Něm. Knínice, Ostrovačice 1929); Země (1921); Zlatá Praha (1918, 1926); Zvon (1917–20, 1923, 1927–41); Ženský svět; – posmrtně: ant. Zapadlo slunce za dnem, který nebyl (2000, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Epitafy na některé mladé muže a paní řečkovické (BB 1906); Kritické poznámky k Vrano-

vu Josefa Merhauta (referát, 1906); Řeč země (BB 1910, Spisy A. V. 1; přeprac. vyd. 1933); Kniha interiérů (BB 1913, Spisy A. V. 2); Kniha lásky (BB b. d., 1913, Spisy A. V. 3); Život v zákopech (BB 1917, Spisy A. V. 4); Letec (BB 1917, Spisy A. V. 5); On a ona, milenci (BB 1921, Spisy A. V. 7; rozšíř. vyd. 1929); Valentína Čejky ráj i peklo (B 1923, Spisy A. V. 9; 1924 in Dům naděje); Děti a moře (P pro ml., 1923; 1949 s tit. Vodáci z Olivové zátoky); Dům naděje (BB 1924); Svatvečer (D pro ml., b. d., 1925); Roztříštěné zrcadlo (aforismy, 1926); Nejkrásnější Brňanka a jiná pozorování ze zápisníku novinářova (PP 1926); Okno do nebe (P pro ml., 1926; 1943 přeprac. a rozšíř. vyd. s tit. Letíme s oblaky; část s tit. Dobrodružství s Martem vyd. samost. s tit. Karlík letí na Mars, b. d., 1933); Petr Bezruč – člověk a básník (monografie, 1927; 1947 rozšíř. vyd. s tit. Petr Bezruč); Kytička k osmdesátinám T. G. Masaryka (vzpomínkové črty, 1930); Strážce majáku (B 1931; 1940 in Vítr od moře); Volání moře (B 1932; 1940 in Vítr od moře); Žhavý vítr života (meditace, b. d., 1933, novoročenka); Nemocný jde do léta (BB 1935); Na Skalce (B b. d., 1937, novoročenka); Lyrické okouzlení (BB 1939); Živá řeka (P 1939; 1943 in Země vřelé náručí; 1949 rozšíř. vyd. s tit. Slunečná řeka; kap. s tit. Včelí společenství vyd. těž. samost., 1946); Mrtvá mezi dvěma živými (P b. d., 30. léta, novoročenka); Vánoční rouno z Kolchidy (P b. d., 30. léta, novoročenka); Vítr od moře (básnický triptych, 1940); Balkon na obloze (B 1941); Praveká osada (R 1941; 1943 in Země vřelé náručí); Dobrodružný kruh (PP 1942); Země vřelé náručí (PP 1943); Vysoké komíny (B 1944); Zvony osudu (B 1945); Doba spěla ke zkáze (R 1946). – *Překlady*: G. Charpentier: Život básníkův (b. d., 1907); G. Petronius Arbarter: Hostina u Trimalchiona (1908, s F. Šebelou). – *Ostatní práce*: Výtvarnická Morava 1. Dvanáct podobizen (1921, Spisy A. V. 8); Moravský kras (1922, s litografiemi F. Süsstr); Letní plenér na Valašsku (1931); Oldřich Blažíček (1946). – *Výbory*: Člověk na zemi (b. d., 1926, ed. autor); Čtvero zvuk (1926, s pracemi B. Beneše Buchlovana, V. Martínka a F. Taufra); Rozzáření zraků (1942, ed. autor). – *Souborné vydání*: Spisy A. V. (1910–23, 8. sv.; sv. 1 Hejda a Tuček, sv. 2, 4 a 5 Fr. Švejda, sv. 3 A. Perout, sv. 7 Barvič a Novotný, sv. 8 Moravskoslezská revue – Moravské nakladatelství, sv. 9 Moravské kolo spisovatelů; nedokonč., sv. 6 chybí). ■ REDIGOVAL *periodika*: Kurýr (1924–25), U Ottů (1926–28), Slovanský Jadran (1932–39). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: sb. Leoš Janáček (1924); sb. Alois Mrštík (1925); sb. Josef Kalus (1925); sb. Metoděj Jahn (1925); sb. V. K. Jeřábek (1926); sb. F. S. Procházka (1927); sb. Konfiskace u Ottů ve válečných letech 1914–1918 (1928, s J. Medkem); ant. Jadran v soudobé jihoslovanské lyrice (1935, i překl. s F. Čuberkou a F. Hrbkem); ant. Lyrická duše Jugoslávie (b. d., i překl. s F. Čuberkou a F. Hrbkem). ■

LITERATURA: V. Brožová: A. V. (1886–1961) Soupis osobního fondu (LA PNP 2000). ■ ● ref. Řeč

země: K. Fiala, MR 1910/11, sv. 23, s. 175; E. S. (K. Elgart Sokol), MSIR 7, 1910/11, s. 357; F. X. Šalda, Novina 4, 1910/11, s. 253 → KP 8 (1956); A. Novák, Přehled 9, 1910/11, s. 229 ●; ● ref. Kniha lásky: F. X. Šalda, Čes. kultura 1, 1912/13, s. 407 (i ref. Kniha interiérů) → KP 9 (1954); -pa- (F. S. Procházka), Zvon 13, 1912/13, s. 384; R. Medek, MR 1913, sv. 27, s. 93 ●; ● ref. Kniha interiérů: R. Medek, MR 1912/13, sv. 26, s. 274; M. (V. Martínek), MSIR 9, 1912/13, s. 264 (i ref. Kniha lásky); A. N. (Novák), Přehled 11, 1912/13, s. 660; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 13, 1912/13, s. 543; Ant. Veselý, Čes. revue 7, 1913/14, s. 437 ●; ● ref. Život v zákopech: K. Toman, Čes. revue 11, 1917/18, s. 186; V. Brtník, Kmen 1, 1917/18, č. 45–46; A. N. (Novák), Národ 1918, s. 51 (i ref. Letec) ●; V. Brtník: ref. Letec, Kmen 2, 1918/19, s. 35; ● ref. On a ona, milenci: J. Staněk, Niva 1921, s. 241; Jar. Kr. (Krecar), MR 1921/22, sv. 37, s. 132; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 22, 1921/22, s. 489; A. N. (Novák), LidN 4. 1. 1922; J. V. Sedlák, Kritika 1924, s. 192 (i ref. Dům naděje) ●; ● ref. Děti a moře: V. F. Suk, Úhor 1924, s. 94; J. Staněk, Čes. osvěta 21, 1924/25, s. 309 ●; ● ref. Dům naděje: F. Götz, NO 26. 4. 1924; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 26, 1925/26, s. 97 ●; P. S. (Sula): ref. Okno do nebe, NO 8. 12. 1926; ● ref. Člověk na zemi: J. Staněk, Čes. osvěta 23, 1926/27, s. 521; K. Š. (Štorch), RA 2, 1926/27, s. 167; V. Brtník, Venkov 26. 5. 1927 ●; ● ref. Nejkrásnější Brňanka...: jv. (J. Vodák), Čes. slovo 5. 2. 1927; J. Staněk, LidN 7. 6. 1927 ●; ● ref. Petr Bezruč...: Kp. (J. Kopta), NO 15. 9. 1927; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 21. 9. 1927; J. Staněk, LidN 2. 12. 1927; F. Götz, NO 30. 12. 1927; K. Polák, ČMF 14, 1927/28, s. 167; P. F. (Fraenkl), RA 3, 1927/28, s. 63 ●; ● ref. Strážce majáku: V. H. (Z. Kalista), Lumír 58, 1931/32, s. 117; pgh. (P. G. Hlbina), Elán 4, 1933/34, č. 10 ●; Kp. (J. Knap): ref. Volání moře, Venkov 2. 8. 1932; ● ref. Nemocný jde do léta: J. V. S. (Sedlák), Venkov 25. 12. 1935; R. H., LitN 8, 1935/36, č. 9; B. Slavík, LidN 24. 2. 1936 ●; B. Slavík: ref. Řeč země (přeprac. vyd.), Elán 6, 1935/36, č. 6; B/B/B/ (B. Beneš Buchlovan): k padesátinám, Bibliofil 1936, s. 23; B. Pernica in Písemnictví na západní Moravě (1938, s. 63); ● ref. Lyrické okouzlení: J. K. F., Akord 1939, s. 99; kp. (K. Polák), Nár. práce 17. 9. 1939; B. Slavík, LidN 23. 10. 1939; J. B. (Borecký), Zvon 40, 1939/40, s. 97 ●; ● ref. Živá řeka: Kp. (J. Knap), Venkov 11. 10. 1939; K. Sezima, Čteme 2, 1939/40, s. 148; drb. (J. Borecký), Zvon 40, 1939/40, s. 27 ●; ● ref. Vítr od moře: J. B. (Borecký), Zvon 40, 1939/40, s. 657; J. Heidenreich (Dolanský), LidN 15. 6. 1940; J. V. S. (Sedlák), Venkov 12. 7. 1940; K. P. (Polák), Nár. práce 25. 7. 1940; V. Sís, NL 9. 8. 1940; R. H. (Habřina), Kolo 1940, s. 257 ●; ● ref. Balkon na obloze: J. V. Sedlák, Venkov 13. 6. 1941; kp. (K. Polák), Nár. práce 25. 6. 1941; Boj (P. Bojar), Studentský časopis 21, 1941/42, s. 26 ●; B. Slavík in A. V.: Rozzáření zraků (1942); ● ref. Rozzáření zraků: h, LidN 2. 8. 1942; V. Hloch, Venkov 4. 9. 1942 ●; ● ref. Země vřelé náručí: J. Machoň, LidN 31. 7. 1943; jšk. (J. Š. Kvapil), Naše doba 51, 1943/44, s. 44 ●; V. Kolář: ref. Vysoké

Veselý

komíny, Dobrodružný kruh, LidN 24. 7. 1944; J. Š. (Štern): ref. Zvony osudu, Práce 30. 7. 1946; ● k šedesátinám: an., Svob. noviny 4. 1. 1946; r., LD 4. 1. 1946 ●; ● ref. Petr Bezruč: A. Žavodský, SISb 1947, s. 188; J. Janů, KM 1948, s. 134 ●; (jvj): k pětasedmdesátinám, Rovnost 3. 1. 1961; Šp. (J. Špět): nekrolog, ČSPS 1961, s. 169; J. Wagner in Básníci Adamovských lesů (1971, s. 11); J. Poláček: Počátky sloupku, Tvar 1994, č. 13; I. Adamovič in Slovník české literární fantastiky a science fiction (1995, s. 239).

mv, vfr

Antonín Veselý

* 27. 3. 1888 *Moravské Křižánky* u Žďáru nad Sázavou
† 3. 10. 1945 *Praha*

Literární a divadelní kritik a historik, autor studií, impresionistických esejů, fejetonů a črt, zaměřený zvláště na souznění umělce se svým krajem a na biografické osobnostní rysy; autor veršů, překladatel a editor.

Syn lesního správce – domkáře. Studoval gymnázium v Brně (zde se autorsky i redakčně podílel na vydávání studentského časopisu); po nuceném odchodu ze školy kvůli účasti na podřezání stromu zasazeného k životnímu jubileu císaře Františka Josefa I. dokončil studia osmou třídou na gymnáziu v Chrudimi. Po maturitě (1906) absolvoval na pražské filoz. fakultě obory český a německý jazyk a dějiny české literatury (žák J. Vlčka, doktorát až 1927 disertací *Realistické drama F. A. Šuberta*). Na studia si vydělával statováním v Nár. divadle, příspěvky v Humorist. listech, výpomocí ve Vilímkově a Ottově nakladatelství. Po vysoké škole se věnoval novinářství: 1910–18 jako redaktor v Nár. listech (pravidelné recenze české i cizí beletrie s titulem *Z knižního trhu i překlady*), současně 1911–17 soustavně spolupracoval s Čes. revuí (referáty, překlady, esejistika) a obdobně 1910–15 i s Právem lidu. 1913 se poprvé oženil s budoucí překladatelkou J. Vobrubovou. Po válce dva roky pracoval jako vedoucí tiskového odboru Ochrany dětí a matek v Praze, 1919 nastoupil znovu jako divadelní referent do Práva lidu a 1920–39 byl zaměstnán jako referent v deníku Českosl. republika, později přejmenovaném na Pražské noviny. Soustavně také psal do Lumíru a krátce též do ostravského Moravskoslezského deníku informace o pražském kulturním dění. Byl jednatel-

em Moravského kola spisovatelů i jedním z iniciátorů založení jeho Družstva, 1931–40 redigoval jeho časopis Kolo, v němž pravidelně vystupoval jako kulturní referent, od 1937 řídil (s R. Habřinou a M. Elplem) edici Nová knihovna Moravského kola spisovatelů. Pracoval též pro nakladatelství Fr. Borový (beletristická edice Žatva) a byl i funkcionářem v Kruhu čes. spisovatelů. Po zastavení Pražských novin přešel v lednu 1939 jako vedoucí kulturní rubriky do Čes. tiskové kanceláře. Pohřben byl na Malvazinkách. – Z druhého manželství (1925) měl dcery Hanu, provd. Fraňkovou (1926–2004), akademickou malířku, a Denisu, provd. Mítášovou (* 1932), novinářku a redaktorku zahraničního vysílání Českosl. rozhlasu.

Vedle veršovaných epitařů divadelních umělců (herců, dramatiků, režisérů i kritiků) je V. básnická tvorba soustředěna do pozdní přírodní lyriky zachycující především nálady a dojmy z rodné Vysočiny (*V záři i stínu*). Lyrickým tvarem tak V. dovršil svůj celoživotní zájem o přírodní scenerie, který prostoupil všechny jím užitě literární druhy i žánry: beletrizující fejetonistiku, esejistiku, literární kritiku i historii. V literatuře hledal zejména skrytá i zjevná souznění duševního ustrojení spisovatelů (v menší míře i malířů a hudebníků) s krajinou, v níž se zrodili, kde prožili dětství nebo i trvaleji zakotvili; z těchto vztahů pak odvozoval některé charakteristické znaky děl i osobitosti jednotlivých tvůrců. Ačkoli se V. věnoval především literatuře, jeho fejetonistika i esejistika zahrnuje i drobné přírodní impresy citlivě rozeznávající příznačné rysy jednotlivých regionů Čech i Moravy (Vysočina, Český ráj, Podkrkonoší, Podřipsko, Posázaví, Podbblanicko, ale též pražské parky a předměstí). Sledování jejich otisků v umění se mísí s osobními vzpomínkami, reflexemi i citovými vyznáními (*Letní zrcadlení, České krajiny, Básnické krajiny*). Přírodní deskripcie proniká i do drobných črt, sledujících dopad 1. světové války na život v zázemí (*Barevné stíny*). V literárněhistorické práci silně ovlivnil sklon k beletrizaci; projevil se epizací životopisných poznatků, zesílenou přítomností vykladače uplatňujícího fabulační schopnosti i zvolenými neobvyklými útvary: formou dopisů umělcům, spojující kritický postoj vyplývající z čiré impresy z díla s lyričtým jazykem vykladače, jenž se zároveň snaží projevit jako slovesný umělec (*Listy auto-*

rům...), formou zpravidla fiktivního dialogu, který přechází v civilnější a věcnější podobu interview (*Hovory s herci*) i v podobu besedy. Posmrtně vydané *Neblednoucí podobizny* pak představují završení V. celoživotní literárněhistorické práce, a to jak šíří tematického záběru, tak lyrizujícím projevem a pozorností k biografickým momentům. Zpravidla se přitom V. orientoval na literární historii méně zpracovávané osobnosti (J. Sumín, F. A. Šubert, B. Viková-Kunětická, F. Zákrejs aj.), soustavně pak na O. Březinu (i v pojednání o něm převažují spíše biografické podrobnosti než přímé analýzy díla). O V. dvojdmosti umělecké a literárněhistorické svědčí i příležitostné pokusy o dramtizaci děl starších autorů (V. Hálek: *Student Kvoch*, G. Pflieger Moravský: *Paní fabrikantová*). Sepětí literárněkritického a literárněhistorického přístupu se projevilo ve V. spolupráci s K. Sezimou na vydání prvních svazků Výboru z krásné prózy československé, reprezentujícího stoletý vývoj literární tvorby na území tehdejší republiky, tedy literaturu českou, slovenskou i německou. Převážně referentský charakter V. kritik vyplýval z pravidelné žurnalistické povinnosti; i v nich nad kritickým postojem převažuje impresivnost a zájem o biografii. Výraznější konfliktní ráz měla razantní obhajoba herce B. Zakopala proti vedení Vinohradského divadla a podpora V. Dyka v jeho odporu k mladé básnické generaci 20. let 20. století. V rukopisu zůstaly dvě obsáhlejší monografie navazující na již publikované práce o F. A. Šubertovi a G. Pfliegu Moravském, další studie březinová, pojednání o V. Dykovi, soubor portrétů moravských spisovatelů Moravské podobizny (připravovaný 1946 pro Moravské kolo spisovatelů), dále záznamy z návštěv u spisovatelů a výtvarníků s titulem *Oživené stíny* a sbírka básní *Na dně zásuvky*.

ŠIFRY: av, av., A. V., -es-, no., nv, nv., V., vý, vý., -vý, V ý. ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Akademie (1927); Akord (1933, Gustav Pflieger Moravský, sep. 1934 → 1946 in *Neblednoucí podobizny*); sb. *Básníci selství* (1932); *Cesta* (1918); ČNM (1928); Červen (1918); Čes. kultura (1912); Čes. revue (1911–17); Čes. slovo (1928); sb. *Čes. umění dramatické 1. Činohra* (1941); Českosl. republika, pokr. *Pražské noviny* (1920–39); alm. *Čtvrt století Mor. kola spisovatelů* (Brno 1937); Den; *Divadlo* (1945); Goethův sborník (1932, Otokar Březina ve světle díla Goethova, i sep.); sb. *Hudba a národ* (1940); *Humorist. listy*; roč. *Chudým dětem* (1936–37); sb. *Jos. R. Vilímek – osobnost i závod* (1937); sb. *Karel Hynek Mácha. Osobnost, dílo, ohlas* (1937); *Kolo*

(Brno 1930–41); *Kritika* (1925); *Květy* (1914); *Lid. noviny* (1910, 1935–43); *Listy filologické* (1930); *Lit. listy* (1923–24); *Lit. noviny* (1931–38); *Lit. rozhledy* (1930); *Lumír* (1908–39); *Moderní revue* (1910); *Moravskoslezský deník* (Ostrava, 20. léta); *Most* (1922); *Nár. a Stavovské divadlo*; *Nár. listy* (1911–18); *Nár. osvobození* (1929); *Nár. práce* (1939–45); *Pískle v trní* (Brno 1929); *Prager Presse* (1936); *Pramen* (1921); *Právo lidu* (1910–24); *Přítomnost* (1924–25); *Rozhledy po literatuře a umění* (1932–34); *Rozpravy Aventina* (1926–28); *Rudé květy* (1911); *Samostatnost* (1912); *Sborník na paměť Jaroslava Vlčka* (1930); *Světozor* (1929–31); *Venkov* (1934–40); *Záduha* (1909); sb. *Zborov 1917–1937* (1937); *Zlatá Praha* (1910–14); *Zrání* (1919–20); *Ženský svět* (1913–14); *Živá tvorba* (1942–43). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie a práce o literatuře a divadle: Z literárního alba* (studie, 1923); *Listy autorům a jiné dokumenty z českého literárního života po válce* (kritiky, 1924); *Hovory s herci* (1926); *Otokar Březina, osobnost a dílo* (studie, 1928); *Barevné stíny* (PP 1928); *Karel Elgart Sokol, člověk a dílo* (studie, 1930, s J. Staňkem); *Student Kvoch* (D 1935, podle P. V. Hála); *Letní zrcadlení* (PP 1936); *František Adolf Šubert, dramatik* (přednáška, 1937); *O Bohušovi Zákopalovi* (studie, 1937); *Na Skalce* (P b. d., 1937); *Literární variace. Divadelní epitafy* (PP, BB 1938); *František Zákrejs* (přednáška, 1939); *České krajiny* (PP b. d., 1940; upr. vyd. 1943 spolu s *Básnickými krajinami s tit. Než zajde poutník*); *Jde o naše děti* (D 1941); *Básnické krajiny* (PP 1942; upr. vyd. 1943 spolu s *Českými krajinami s tit. Než zajde poutník*); *V záři i stínu* (BB 1942); – posmrtně: *Neblednoucí podobizny* (1946). – *Překlady*: O. Ludwig: *Z deště pod okap* (b. d., 1910, s J. Vobrubovou); G. de Maupassant: *Král růží paní Hussonové* (1911, s J. Karáskem ze Lvovic) + *Toník* (1911, s K. Tomanem) + *Neděle pařížského měšťáka a jiné novely* (1927, s J. Vobrubovou a B. Jirsíkem). ■ **SCĚNICKY.** *Hra: Paní fabrikantová* (1935, dle R. G. Pfliega Moravského). ■ **REDIGOVAL časopisy:** *Zrání* (1919–20), *Kolo* (1931–41; 1931–34 s J. Ciprem, 1935–41 s R. Habřinou); *kalendáře:* *Nad kolébkou* (1919), *Stráž vlasti na rok 1920 – ... 1924* (1919–23), *Hynkův povídkář na rok 1919 – ... 1923* (1918–22); *knížnici:* *Nová knihovna Moravského kola spisovatelů* (1937–41, s R. Habřinou a od 1938 i s M. Elplem). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** *Z dopisů Otokara Březiny Anně Pammrové* (1931, s A. Pammrovou); *Výbor z krásné prózy československé 1–3* (1931–32, s K. Sezimou); alm. *Čtvrt století Moravského kola spisovatelů* (1937, s R. Habřinou a M. Elplem); J. Sumín: *Povídky skoro neuvěřitelné* (výbor, 1937, i upr.) + *Přeludy* (1942, i upr.) + *Soumraky, Potomstvo* (1944); B. Němcová: *Babička* (1940) + *Pohádky* (1940) + *Pohorská vesnice* (1942). ■

LITERATURA: P. Křivský: A. V. (1888–1945). Literární pozůstalost (LA PNP 1971). ■ R. (V. Červinka): ref. překl. G. de Maupassant: *Král růží paní Hussonové*, *Zlatá Praha* 28, 1910/11, s. 608; ● ref. *Z literárního*

alba: K. (F. V. Krejčí), PL 15. 7. 1923; Š. Jež, Tribuna 15. 7. 1923; -och- (F. S. Procházka), Zvon 24, 1923/24, s. 446 ●; ● ref. Listy autorům...: J. Krecar, MR 1923/24, sv. 39, s. 262; B. Vlček, Kritika 1924, s. 195; M. (E. Masák), Archa 1924, s. 84; M. Pujmanová-Henneřová, Tribuna 12. 4. 1924; F. Götz, NO 18. 4. 1924; A. Pražák, PL 13. 7. 1924; V. Brtník, Venkov 30. 8. 1924; J. K. (Kopal), Nové Čechy 8, 1924/25, s. 102 ●; K. Sezima: ref. Z literárního alba a Listy autorům..., Lumír 1924, s. 481; ● ref. Hovory s herci: jv. (J. Vodák), Čes. slovo 31. 7. a 3. 8. 1926; E. Sokol (K. Elgart Sokol), LidN 15. 9. 1926; F. Götz, NO 3. 10. 1926; o. p. (O. Pick), Prager Presse 21. 10. 1926; Sk. (F. Skácelík), Lumír 53, 1926/27, s. 445 ●; ● ref. Otokar Březina, osobnost a dílo: J. V. Sedlák, Tribuna 28. 10. 1928; F. Götz, NO 22. 11. 1928; AMP. (A. M. Píša), PL 25. 12. 1928; A. Pražák, Naše věda 10, 1928/29, s. 179; R. P., Slavische Rundschau 1929, s. 382 ●; J. Staněk: ref. Barevné stíny, LidN 30. 8. 1929; V. Červinka: Laik a odborník v divadle (shrnutí sporu s Vinohradským divadlem o B. Zakopala), Zvon 30, 1929/30, s. 13; ● ref. Karel Elgart Sokol...: Š. Jež, Lumír 57, 1930/31, s. 278; -och- (F. S. Procházka), Zvon 31, 1930/31, s. 378; ne (A. Novák), LidN 10. 1. 1931; AMP. (A. M. Píša), PL 13. 1. 1931 ●; ● ref. ed. Z dopisů Otokara Březiny Anně Pammrové: A. Novák, Lumír 57, 1930/31, s. 545; G. (F. Götz), NO 5. 6. 1931; Kp. (J. Knap), Venkov 4. 7. 1931 ●; ● ref. ed. Výbor z krásné prózy československé: V. Brtník, Venkov 1. 7. 1932; vz. (V. Zelinka), Zvon 33, 1932/33, s. 363; ach. (V. Prach), Čes. osvěta 29, 1932/33, s. 176; E. Č. (Čapek), Nové Čechy 1933, s. 69; B. V. (Václavěk), Index 1933, s. 47; P. Eisner, Prager Presse 8. 1. 1933; Sk. (F. Skácelík), Venkov 18. 5. 1933 ●; ● ref. Gustav Pflieger Moravský: ne (A. Novák), LidN 30. 8. 1934; amp. (A. M. Píša), PL 20. 9. 1934; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 35, 1934/35, s. 83 ●; ● ref. Študent Kvoch: V. Červinka, Zvon 35, 1934/35, s. 575; H. Jelínek, Lumír 61, 1934/35, s. 410; Kd. (E. Konrád), NO 28. 4. 1935; AMP. (A. M. Píša), PL 28. 4. 1935 ●; ● ref. insc. Paní fabrikantová: -s. (J. Seifert), PL 8. 12. 1935; If. (I. J. Fischerová), NO 11. 12. 1935 ●; A. Novák in A. V.: Letní zrcadlení (1936); ● ref. Letní zrcadlení: B. Slavík, LidN 8. 6. 1936; AMP. (A. M. Píša), PL 23. 6. 1936; P. E. (Eisner), Prager Presse 26. 6. 1936; J. V. S. (Sedlák), Venkov 3. 7. 1936; sl. (J. Strnad), Ranní noviny 3. 11. 1936; R. H. (Habřina), Kolo 1936, s. 15 ●; ● ref. František Adolf Šubert, dramatik: r. h. (R. Habřina), Kolo 1937, s. 24; -och- (F. S. Procházka), Zvon 38, 1937/38, s. 126 ●; ● k padesátinám: Č. (V. Červinka), Zvon 38, 1937/38, s. 492; V. Martínek, Kolo 1938, s. 56; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 27. 3. 1938; Sk. (F. Skácelík), Venkov 27. 3. 1938; (P. E.) (Eisner), Prager Presse 29. 3. 1938; Z. Dyková, Samostatnost 7. 4. 1938 ●; ● ref. O Bohuši Zakopalovi: Č. (V. Červinka), Zvon 38, 1937/38, s. 391; AMP. (A. M. Píša), PL 3. 2. 1938 ●; ● ref. Literární variace: R. H. (Habřina), Kolo 1938, s. 199; drb. (J. Borecký), Zvon 39, 1938/39, s. 251; amp. (A. M. Píša), Nár. práce 12. 1. 1939; B. Slavík, LidN 3. 4. 1939; -de (J. Strna-

del), Večerní Nár. práce 8. 4. 1939; jšr. (J. Šnobl), Čes. osvěta 36, 1939/40, s. 204 ●; ● ref. České krajiny: K. Sezima, Čtème 2, 1939/40, s. 310; R. H. (Habřina), Kolo 1940, s. 251; vbk. (V. Běhounek), Dělnická osvěta 1940, s. 249; amp. (A. M. Píša), Nár. práce 15. 8. 1940; J. V. Sedlák, Venkov 31. 8. 1940; F. Kubka, LidN 9. 9. 1940 ●; ● ref. Básnické krajiny: V. Hloch, Venkov 13. 12. 1942; Fc, Akord 10, 1942/43, s. 158 ●; jšk. (J. Š. Kvapil): ref. V záři i stínu, Naše doba 50, 1942/43, s. 90; ● ref. Básnické krajiny, V záři i stínu: bs (B. Slavík), LidN 18. 10. 1942; p. (A. M. Píša), Nár. práce 7. 11. 1942 ●; ● nekrology: an., NO 4. 10. 1945; K. P. (Polák), PL 4. 10. 1945; v. Svob. noviny 4. 10. 1945; M., Svob. slovo 4. 10. 1945; J. Sajíc, LD 5. 10. 1945; ej. (E. Janský), Zeměd. noviny 5. 10. 1945; ar (J. Kainar), Rovnost 6. 10. 1945; bs (B. Slavík), Vysočina 1946, s. 85 ●; K. Sezima in Z mého života 3 (1946, s. 191); ● ref. Neblednoucí podobizny: K. Cvejn, Kytice 1, 1945/46, s. 523; CD, Rovnost 8. 9. 1946; V. Tichý, PL 5. 10. 1946; J. Brambora, Kulturní politika 2, 1946/47, č. 19; O. Králík, Osvobozený našinec 14. 10. 1947 → Platnosti slova (2001, s. 203) ●; ● k 60. výr. nar.: J. Brambora, Slovesná věda 1, 1947/48, s. 120; sjc. (J. Sajíc), LD 27. 3. 1948; kp. (K. Polák), PL 27. 3. 1948; av, Rovnost 27. 3. 1948; an., Svob. slovo 31. 3. 1948 ●; V. Plaček: Ze začátků literární činnosti A. V., Památník státního reálného gymnázia v Chrudimi 1863–1948 (1948, s. 168); J. Marcha: Chlapec z krabatiny, in Potopeň svět (1949, s. 293); (jt) (J. Tomeš): Kritika a básník, Svob. slovo 3. 10. 1995.

ph, zp

Antonín Pravoslav Veselý

* 30. 6. 1873 Jičín
† 18. 3. 1904 Praha

Prozaik, autor pozorovatelsky věcných črt z prostředí velkoměstské spodiny i vesnického proletariátu; publicista, představitel levého křídla pokrokového hnutí 90. let spojující jeho myšlenky se socialistickýmými snahami.

V matrice zapsán jako Antonín Josef V. – Otec vlastnil cukrářskou živnost v Jičíně, avšak záhy po narození A. P. V. došlo k jejímu úpadku a rodina se 1874 odstěhovala do Prahy, kde otec vstoupil do služby k policejní stráž. V navštěvoval 1879–87 nejprve obecnou a poté měšťanskou školu na Malé Straně, 1887–91 se učil v knihtiskárně J. R. Vilímka a současně 1887–89 navštěvoval dvouletou pokračovací typografickou školu. Od raného mládí se účastnil politického života jako představitel té části pokrokového hnutí 90. let, jež se přiklánělo k socialistickým idejím a vpsled splýnulo se

sociální demokracií. Usiloval o rovnoprávnost a právo na sebeurčení českého národa a v tomto rámci navazoval také kontakty s reprezentanty slovenské inteligence. Patřil k zakladatelům Dělnické akademie, v sociální demokracii redigoval politický týdeník Zář. Měl však se stranou četné neshody, pramenící v jeho neortodoxním vztahu k socialistické ideologii i ve sklonu k bohémskému individualismu, vzdorujícímu nezřídká stranické disciplíně. Přesto se Zář za V. vedení stala vlivným listem, navazujícím na havlíčkovskou a barákovskou tradici. Pro své politické postoje byl často perzekvován. V březnu 1892 byl za účast na protivládní demonstraci odsouzen na čtrnáct dnů do vězení. Jen krátce byl 1893 redaktorem Pokrokových listů; protože se v srpnu podílel na velké protihabsburské demonstraci na Staroměstském náměstí, byl opět zatčen a v procesu s Omladinou 1894 odsouzen na 7 měsíců. Trest si odpykal na Borech, odkud byl v únoru 1895 propuštěn (později vydal vzpomínkovou knížku *Omladina a pokrokové hnutí*). Po několika měsících byl znovu uvězněn jako spolupracovník časopisu *Naše snahy*, avšak záhy byl na amnestii propuštěn a vrátil se k profesi sazeče; přitom působil jako redaktor a příspěvateľ politických časopisů, zprvu pokrokářských a poté sociálnědemokratických. Patřil rovněž k přátelskému kruhu kolem olšanské vily S. K. Neumanna. Od poloviny 90. let se u něho začala projevovat tuberkulóza. K jejímu vyléčení měly přispět prázdninové pobyty na venkově i cesta do Itálie, kterou podnikl na jaře 1903 (předtím tam byl už 1897). Jeho zdravotní stav se však prudce zhoršoval a vyústil v předčasnou smrt.

Vedle žurnalisticky se V. též okrajově věnoval beletrii. Lákalo jej především prostředí velkoměstské spodiny a typy deklasovaných lidí, jež zachycoval v pozorovatelsky věcných črtách, navazujících na tradici žánrového realismu a naturalismu. Z V. próz je zřejmý ironický odstup od zobrazovaného světa, pojatého jako hemžení bizarních figurek, zároveň však i soucit s trpícími a ponižovanými. V črty a obrázky měly být přípravou na román, k jehož napsání ovšem nedošlo (zůstalo jen torzo s předpokládaným titulem *Pod hladinou*). Jediná větší próza *Bratránci* rozvíjí nerudovské téma trhanů, dělníků stavících železnici, chybí jí však Nerudův přesah k obecně lidským situacím. Brožura *Hovory na vsi* zase sleduje formou diskusí

a úvah postupné pronikání sociálnědemokratických idejí mezi zemědělské dělnictvo.

PŘÍSPĚVKY in: Akademie (1897); Dělnický kalendář na r. 1904; *Naše snaha*, pokr. *Naše snahy* (1895); *Omladina* (1893); *Pokrok* (1895–96); *Pokrokové listy* (1893–97); *Právo lidu* (1897–1903); *Rudá zář* (1897–99); *Rudé květy* (1901–04); *Zář* (1897–1904). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie* (posmrtně): *Hovory na vsi* (PP 1904); *Bratránci* (P b. d., 1923). – *Ostatní práce*: *Zrcadlo klerikálů* (b. d., 1895); *Zásady pokrokových socialistů* (1896); *Socialism a národnost* (b. d., 1897); *Rok 1848* (b. d., 1898); *Čeští spisovatelé a dělnictvo* (1898); *Omladina a pokrokové hnutí* (1902). ■ KORESPONDENCE: *Dopisy* (rodičům z 1893–1903, bratru Františkovi a jeho rodině z 1893–98, bratru Josefovi z 1898–1900), in sb. A. P. V., jeho život, zápasy a ideály 2 (1920, ed. J. Veselý). ■ REDIGOVAL *časopisy*: *Pokrokové listy* (1893, č. 1–4), *Naše snaha*, pokr. *Naše snahy* (1895, vždy jen 1 č.), *Akademie* (1897, č. 1–5), *Rudá zář* (1897–99), *Zář* (1897–1904); *sborníky*: *Novoroční almanach* (1899), *Slavnostní list k 1. květnu 1899*; *knížnici*: *Knihovna pokrokových socialistů* (1896, 1 sv.). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: sb. *Naší mládeži* (1900). ■

BIBLIOGRAFIE: an.: *Seznam publikací P. A. V., sb. A. P. V., jeho život, zápasy a ideály 2* (1920). ■ LITERATURA: J. Myslík: *A. P. V. Životopis a literární pozůstalost spolu s výběrem prací již otištěných* (1905); sb. A. P. V., jeho život, zápasy a ideály 1, 2 (1919, 1920, ed. J. Veselý); J. Bílek: *A. P. V. (1873–1904). Soupis osobního fondu* (LA PNP 1998). ■ ● ref. *Omladina a pokrokové hnutí*: F. Modráček, *Akademie* 6, 1901/02, s. 339; M. (M. Marten), *MR* 1901/12, sv. 13, s. 608 ●; ● nekrology: *Verus, Akademie* 8, 1903/04, s. 193; an. (A. Macek), *Rudé květy* 3, 1903/04, s. 175; *Apostata* (S. K. Neumann), *Nový kult* 6, 1903/04, s. 45 → *Stati a projevy 2* (1966); an., *Přehled 2*, 1903/04, s. 309; an., *Zvon* 4, 1903/04, s. 380; an., *Samostatnost* 19. 3. 1904 ●; K. Pelant: *Vzpomínka na A. P. V., Čas* 8. 9. 1904; V. V. Š. (Štech): ref. *Hovory na vsi*, *Máj* 3, 1904/05, s. 65; st. (S. K. Neumann): *Zakřiknutá duše*, *Mor. kraj* 6. 4. 1907 → *Stati a projevy 2* (1966); -by- (J. S. Machar): *Poznámky čtenářovy*, *Čas* 3. 11. 1907; J. Stivín (Foltýn): *Vzpomínka na A. P. V., Večerník* PL 26. 6. 1923; V. Dyk in A. P. V.: *Omladina a pokrokové hnutí* (1923); an.: A. P. V., *Nová svoboda* 1924, s. 29; F. Modráček: A. P. V., *náměty k českému socialismu*, *Nová svoboda* 1924, s. 214; an., A. P. V., PL 18. 3. 1924; an.: *Čtvrtstoletí po P. V.*, PL 20. 3. 1929; F. Šrekr: *Vzpomínka na P. V.*, PL 18. 5. 1929; J. Soukup: *Pravoslav*, PL 23. 5. 1929; A. Holzbach: *Tři vzpomínky na A. P. V.*, PL 25. 5. 1929; S. K. Neumann in *Politická epizoda* (1911) → *Vzpomínky 1* (1931); ● k 30. výr. úmrtí: A. H., *LidN* 18. 3. 1934; an., *Večerník* PL 18. 3. 1934; J. Stivín (Foltýn), F. Soukup, PL 18. 3. 1934 ●; P. F. Malý: *Snad nás to nezabije*, *Samostatnost* 29. 11. 1934.

dm

Fabian Veselý

* 20. 1. 1684 *Uherské Hradiště*† 26. 7. 1739 *Svatá Hora* (Příbram-S. H.)

Autor českých a latinských kázání.

Jako datum úmrtí je mylně uváděn také rok 1729. – 1700 vstoupil V. do jezuitského řádu, profesorem se stal 1718; tzv. nižší studia absolvoval v Olomouci. Vyučoval na řádových gymnáziích v Praze a Kutné Hoře, vedle toho působil jako český kazatel v Praze u P. Marie před Týnem a u Sv. Klimenta, jako misionář v Hradci Král. a na Svaté Hoře a 1732–35 jako rektor v Kutné Hoře; 1738–39 byl superiorem na Sv. Hoře.

V., jeden z nejproslulejších kazatelů své doby, patřil k typickým představitelům tzv. konceptuálního kazatelského stylu (alegorický výklad biblického čtení je předveden duchaplně rozvedenou myšlenkou, tzv. *connettem*). Soubor svátečních kázání a příležitostné kázání (*Oko svíce těla...*) pronesl v Praze; naléhavě patetickým stylem a neobyčejným množstvím působivých obrazů ztvárněných důvtipnými rétorickými a stylistickými prostředky a košatou slovní zásobou tematizoval V. dobovou věroučnou, morální a zvláště sociální a historickou problematiku, hojně přitom cituje klasickou i patristickou latinskou a řeckou literaturu (mimořádné evokační schopnosti a rafinované stylizační umění mohl ocenit spíše vzdělaný adresát). S jednoznačnějším katechizačním zaměřením koncipoval kázání postní a nedělní, vánoční a velikonoční tematiku vyložil střídavějším stylem a uměřenější imaginací; pro kazatelskou praxi opatřil knižní soubory rejstříkem biblických míst a „význačných“ témat. – O oblibě V. kázání svědčí i jejich (jinak zcela ojedinělé) překlady do němčiny z 1739 (*Lehrgeist und ehrenvolle Sonntags-Predigten auf den ganzen Tag, wie auch auf die heilige Fastenzeit; Lehrgeist und eifervolle Feiertags-Predigten auf das ganze Jahr*).

KNÍŽNĚ. *Kázání:* *Quadragesimale primum seu Conciones in singulas ferias sextas quadragesimae et in dominicam Resurrectionis* – Kázání na každý pátek v postě a na neděli Vzkříšení Páně (1723); *Conciones in praecipua totius anni festa et nonnulli in speciales solemnitates panegyrici* – Kázání na svátky přes celý rok, jakož i chvalořeči na některé obzvláštní slavnosti svatých božích (1724); *Conciones in om-*

nes totius anni Dominicas... – Kázání na neděle přes celý rok... (1725); *Sermones pro singulis feriis sextis quadragesimae, et pro dominica Resurrectionis* – Kázání postní na každý pátek přes celý půst a na neděli vzkříšení Páně (1726); *Concionatoris orationes paraeneticae ad domesticos...* (1727); *Sermones quadragesimales* – Kázání postní... (1728); *Oko svíce těla, to jest Svatý martír stáda Krystového bedlivý pastýř...* (b. d., 1728); *Conciones selectae in totius anni festa et in speciales, atq. extraordinarias solemnitates panegyrici* – Kázání na svátky přes celý rok jakož i chvalořeči na některé obzvláštní, a neobyčejné slavnosti (1730); *Conciones selectae in Dominicas ab Adventu usque Pentecosten exclusive...* – Kázání na neděle od adventu až do svatodušních svátků (1738). ■ **EDICE:** *Řeči svatopostní. Josef z Arimathie a Nikodem čili Škola přátelství a lásky* (1888, ed. I. Bečák). ■

BIBLIOGRAFIE: *Knihopis č. 16 503 – 16 505a.* ■ **LITERATURA:** F. M. Pelcl in *Böhmische, mährische und schlesische Gelehrte und Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten...* (1786, s. 171); J. Nedvídek: *ref. Řeči svatopostní...*, *Časopis katol. duchovenstva* 1888, s. 126; J. Jireček in *Rukověť 2* (1876, s. 316); H. Hrubý in *České postily* (1901, s. 266); V. Bitnar: *Príspevky k dějinám českého baroka 4. Aloisiánské živly v poezii barokní, Akord 11, 1943/44, s. 232;* A. Fechtnerová in *Rectores collegiorum Societatis Iesu in Bohemia, Moravia ac Silesia...* (1993, s. 206). *vpb*

Jan Zdeněk Veselý

* 14. 1. 1850 *Praha*† 5. 6. 1890 u *Mníšku* (M. pod Brdy)

Autor jednoaktových frašek s milostnou zápletkou, volných překladů a úprav cizích dramatických textů.

Studoval na Akademickém gymnáziu a na obchodní a sladovnické škole. Jako nadšený sportovec si v pražském Sokole pod vedením J. Malypetra a posléze pod vedením Tyršovým osvojiil tělocvičné vzdělání, působil jako cvičitel Sokola na Malé Straně a v Lužci n. Vltavou, od 1871 jako náčelník Sokola a učitel tělocviku na gymnáziu a reálce v Lublani (Slovinsko). Vypracoval zde slovincké tělocvičné názvosloví a vydával list *Južni Sokol*, zároveň pracoval na metodických tělovýchovných příručkách (napsal např. první českou příručku o technice plavání). 1876 bojoval po boku hajduků na straně Srbska proti Turkům. Po návratu do Prahy se ujal po otcově smrti vedení pivovarského podniku U Myslíků, působil jako měst-

ský radní a nadále i v sokolském hnutí jako náčelník Sokola na Smíchově. Smrt jej zastihla náhle na cyklistické vyjízdce u Mníšku pod Brdy, pohřben byl v Praze.

V dramatické dílo sestává z několika nenáročných jednoaktových žertů, tištěných v divadelních edicích pro ochotníky, z nichž jen malá část je původní (*Učenec v nesnázích, Ne!*), ostatní jsou inspirovány díly jiných, většinou neuvedených autorů (*Perská šála, Zapomněl své rukavice, Zamiloval se do babičky*). Jejich nekomplikovaný děj s milostnou zápletkou, odehrávající se obvykle v prostředí středostavovské domácnosti, těží z tradičních prostředků situační komiky (převleky, záměna postav, nedorozumění) a při využití osvědčených komediálních typů (zamilovaný popletený vědátor, přihloupělý nápadník) směřuje vždy k šťastnému rozuzlení v podobě svatby. Také tři jeho větší dramatické práce jsou volnými úpravami cizích předloh, přičemž si autor vybíral jak látky historické (*Husitská nevěsta, Prokop Veliký*), v nichž se protihusitskou dikcí německých vzorů později pokusil vyvážit vlastním oslavným nástinem života Prokopa Holého, tak současně (*Pohádka o Popelce*). Převážnou část jeho časopiseckých příspěvků tvoří překlady z polštiny, ruštiny a jihoslovanských jazyků, cestopisné črty a články o zvycích a obyčejích slovanských národů.

ŠIFRA: J. Z. V. ■ PŘÍSPĚVKY in: Beseda (1874–75); Čes. Thalia (1867–70); Divadelní listy (1882); Južni Sokol (Lublaň); Koleda (1876–81); Lumír (1873); Mor. orlice (Brno); Obrazy života (1874–75); Pokrok (1877); Praha (1869); Světozor (1871, 1882). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Husitská nevěsta aneb Plzeň roku 1434 (D 1868, podle A. Fischera); Perská šála (D 1869); Ne! (D 1870); Prokop Veliký aneb Husité před městem Naumburkem r. 1432 (D 1870, podle A. Kotzebuea); Zapomněl své rukavice (D 1870); Zamiloval se do babičky (D 1871, prem. 1870); Pohádka o Popelce (D 1872, i prem., hráno též s tit. Popelka aneb Čarovný sen, podle R. Benedixe); Pod srbským praporem (zápisky a vzpomínky, 1877); Učenec v nesnázích (D 1880). – *Překlady*: A. Kotzebue: Srnc aneb Nevinní viníci (1872); an.: Veselohra bez svatby (1872); Srbské národní pohádky (1877, ze sbírek V. Karadžiče a A. Nikoliće, též ed.). – *Ostatní práce*: Rukověť tělocviku pro školy a spolky (1872); Tělocvik pro školy nižší a střední (1873); Nauka o plování (1874); Prokop Veliký (b. d., 1881). ■

LITERATURA: an.: ref. Pohádka o Popelce (insc.), NL 23. 5. 1877; F. B. (Bartoš): ref. překl. Srbské národní pohádky, ČMM 1877, s. 181; ● nekrology: an., Světozor 24, 1889/90, s. 360; an., Hlas Národa 5. 6.

1890 (odpol.); an., Mor. orlice 8. 6. 1890; an. (J. Neruda), Humorist. listy 1890, č. 24 → Podobizny 4 (1957, s. 125); J. Vrba, Osvěta 1891, s. 94 ●.

mv

Jindřich Veselý

* 15. 7. 1885 Bavorov

† 19. 9. 1939 České Budějovice

Autor, překladatel a editor loutkových her, příležitostný básník a fejetonista, historik a teoretik loutkového divadla, průkopník českého loutkářství a spoluzakladatel první mezinárodní loutkářské organizace.

Podepisoval se v mládí též J. Tóma Veselý. – Pocházel ze sedmi sourozenců, otec byl dlouholetým řídícím učitelem v Bavorově. Gymnáziium V. studoval 1896–1904 v Čes. Budějovicích a poté bohemistiku a germanistiku na pražské filoz. fakultě, kde poslouchal mj. přednášky J. Vlčka, J. Vrchlického, J. Golla a T. G. Masaryka. Současně v něm J. Polívka probudil zájem o české loutkářství (doktorát 1909 na základě disertace *Čeští loutkáři a Faust*). Jako středoškolský pedagog působil na malostranské reálce, na vinohradském gymnáziu a v Kladně. V tomto období byl členem pravidelně se scházející stolní společnosti přátel J. Voborníka, vydávající ze svých sezení sborníky Čtvrtky; 1935 byl jmenován ředitelem reálky v Čes. Budějovicích, kde působil až do své smrti. Zásadním způsobem přispěl jako redaktor, editor a organizátor k rozvoji českosl. loutkářství. Zejména do 1914 působil jako dramaturg a režisér různých loutkářských podniků, pro něž jako herce získával i členy Nár. divadla; 1911, 1921 a 1924 organizoval samostatnou loutkářskou výstavu, redigoval první speciální loutkářské časopisy a ediční řady. Založil 1918 v Praze Uměleckou loutkovou scénu a 1923 Loutkářské soustředění jako zájmové ústředí čes. loutkářů. Podněcoval konkrétními organizačními kroky rozmach loutkářství i na Slovensku (1929 napomáhal vzniku Svazu slovanských loutkářů) a byl dlouholetým a zasloužilým předsedou mezinárodní loutkářské organizace UNIMA (Union internationale des marionettes), na jejímž založení se 1929 podstatně podílel. Touto svou činností zásadně ovlivnil několik generací loutkářů stejně jako dětských diváků. Své práce často vydával v choceňské tiskárně Č. Mojžíše; po jeho smrti se oženil s vdovou

a podřídl program tiskárny svým odborným záměrům.

Do literatury vstoupil po roce 1900 verši a fejetony otiskovanými pod různými pseudonymy v jihočeských regionálních časopisech, v té době byl podle vlastního doznání pod vlivem poezie S. Čecha a K. Dostála-Lutinova. Za vysokoškolských studií překládal básně E. Mörika a redigoval studentský almanach *Knihla mladých*, v němž publikoval mj. i M. Rutte. Jako literární historik se věnoval jihočeským autorům (B. Havlasa, J. Votava), regionální rámec překročily jeho monografie o S. Čechovi. Podstatnější dosah mají práce z oblasti loutkového divadla. V edicích, překladech i vlastních hrách navazoval na tradici loutkářů 18. a 19. století a prokazoval tak jejich užitečnost i v druhé třetině století; zabýval se též tradičními látkami o Donu Juanovi a Faustovi a na základě studia starších rukopisů uspořádal rovněž čtyřsvazkový soubor her M. Kopeckého. Loutkářství inspirovalo i jeho jedinou básnickou sbírku *Iniciály marionet*, stejně jako další příležitostné básně související s dobovým loutkářským životem. Loutkové divadlo mu představovalo tradiční, obecně snadno dostupnou kulturní aktivitu, která podněcuje tvorivou fantazii dětského jedince a kladně utváří sociální vztahy, zejména uvnitř rodiny. Jako historik divadla vedle studií o starších hrách a inscenačních typech divadel se zabýval i historií loutek a genealogií loutkářských rodů, sledoval rovněž vývoj evropského loutkářství. V teoretických pojednáních se pokoušel obohatit loutkářství o podněty soudobého moderního umění.

PSEUDONYMY: Arnold Racek, E. Lešehrad (Písecké listy 1903), F. Vysoký, Jindřich T., Jindřich Tomarov, Jindřich V. Bavorovský, Jindř. V. Tomarov, Jiří Volný, Jiří Záhoř, J. Vysocký, J. Vysoký, Loutkomil Veselý, Milada Záhořová, M. Záhoř, T. Bavorovský, Tomarov, Tóma Rovský. ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Almanach mezinárodního pražského veletrhu (1924); Besedy lidu (1916); Bratrství (1920); Brázda (1925); Bydžovské listy (1914); Čas (1920–21); Časopis čes. studentstva (1906–08); Čech (1916); Čechoslovan (Kyjev 1913); Čes. osvěta (1913–38); Čes. ilustrované noviny (Vídeň 1912); Českolůžický věstník (1922); Českosl. republika (1920–21); Českosl. noviny (1923); Čes. dělník (1914); Čes. deník (Plzeň 1916–20); Čes. Dub (Turnov 1911); Čes. jih (Tábor 1907–08); Čes. kraj (1918); Čes. loutkář (1912–13); Čes. směr (Plzeň 1921–22); Čes. svět (1910–11, 1917); Čes. učitel (1920); Češka doma i za hranicemi (1911); sb. Čtvrťky (1932–39); Dělnická akademie (1920); sb. Dělnic-

ké divadlo (1927–28); Drobné umění (od 1920); Hlasy od Blaníka (Benešov 1912); Choses de Théâtre (Paříž 1923–26); Ilustrovaný svět (1925); sb. In memoriam Jana Votavy (1907); Jaro (1920); Jas (1927–28); Jevišťe (1921); Jihočes. dítě (Vodňany 1919); Jihočes. listy (Čes. Budějovice 1905–15); Jihočes. kraj (Tábor 1911); Jihočes. ohlasy (Týn n. Vltavou 1914); Jihočes. přehled (Čes. Budějovice 1927); Jiskra (Tábor 1912); Jugoslovenski trgovac (Praha 1924); Jutro (Lublaň 1925); Kalendář českosl. studentstva (1926); Kalendář dorostu Českosl. červeného kříže (1928); Kalendář Horník (1928); Kalendář republiky (1923); alm. Kniha mladých (1909); Kotva (1927); Krajan (1932–35); Krakonoš (Jičín 1920); Lada (Ml. Boleslav 1922, 1927); Lid. noviny (1927–33); Lid. deník (1924–29); Lit. rozhledy (1923–24); Loutkář (1917–35); Máj (1912); Malý čtenář (1911–13, 1930–32); Měsíčník dorostu Českosl. červeného kříže (1921); Mezinárodní obchod a průmysl (1923); Měšťanská škola (1912); Mladé Podřipsko (Mělník 1914); Mladé proudy (1910); Mládenec (1908); Mládí (Brno 1917–21); Mor. jih (Znojmo 1920); Nár. listy (1909–29); Nár. obzor (1910); Nár. politika (1911–15, od 1921); Národopisný věstník československý (1910–13, 1929); Naš směr (1912); Naše hlasy (Čes. Brod 1912); Naše kniha; Naše Praha (1927); sb. Naše zahraničí (1920–22); New-yorské listy (1924, 1927); Nezávislost (1914); Nová práce (1923); Nová Praha (1927); Nová škola mateřská (1929); Nové ilustrované listy (Brno 1915); Nový čes. list (Záhřeb 1913); Nový lid (Brno 1920); Nový život (1920); Od Zlaté stezky, pokr. Zlatá stezka (1927–28); Ohlas od Nežárky (Jindř. Hradec 1914); Ochotnické divadlo (1915); Osvěta (1911, 1919); Otavan (Písek 1916); sb. Památce Matěje Kopeckého, Mikuláše Alše a Bedřicha Smetany (1933); sb. Pamětník Adolfa Kašpara (1935); Parnasie (1910–11); Písecké listy (1903–07); Plzeňské listy (1905); Po denní práci (Vídeň 1915); Podvysocké listy (Kutná Hora 1913); Pojizerské listy (Turnov 1911); Pokroková revue (1909); kat. Prager Muster Messe (1917); Prager Presse (1921); sb. Praktická hospodyňka (1928); kat. Pražské vzorkové veletrhy (1920); Pražský ilustrovaný kurýř (1907–10); Pražský ilustrovaný zpravodaj (1922); Probuzení (Val. Meziříčí 1920); sb. Proslavy pro loutkové divadlo (1916); Přehled revuí (1909–12); Přerod (Plzeň 1919); sb. Příručka českého loutkáře (1914, Obsah a scénář všech loutkových her kdekoli vydaných); Radiojournal (1927); Radost (1927); Ráno (1924); Republikánský hlasatel (1922); Rozkvět (1912–16, 1923); Ruch (1908); Salon (Brno 1923); Samostatnost (1910–11); Sborník filologický (1914–15; 1914 Jenovefa v české literatuře); Slavie (1923); Slovanský východ (Košice 1919); Sokol americký (Chicago 1912); Sokolský vzdělávatel (1929); Střední škola (1925, 1932); Student (1908); Studentský časopis (1922); Svátkův kalendář českosl. mládeže... (1922); Svět (1915–17, 1927); Svět zvířat (1916); Světozor (1911); Škola našeho venkova (1916); Šumavské

proudy (Prachaticy 1910); Tělocvičný ruch (1919–22); Těsnoepisná besídka (1916); The Czechoslovak Review (1920); Topičův sborník (1921–22); Tribuna (1922); Tvorba (1938); Týden světem (1913); Úhor (1916–20, 1927, 1933); Úsvit (1921); Večer (1915–16, 1921, 1924); Velká Praha (1919); Venkov (1916, od 1927); Věstník Městské spojitelný v Březnici (1914); Věstník sokolský (1923–28); Věstník Ústředního spolku jednot učitelských na Moravě a ve Slezsku (1923); Vídeňský deník (1916); Vinohradské listy (1911); Vlast. Věstník českosl. spolků zahraničních (1912–13); Vydovy besedy (1911); Výr. zpráva gymnázia v Praze III (1911); Výr. zpráva reálky na Král. Vinohradech (1910); kat. Výstava moderního uměleckého průmyslu v Doudlebech (1914); Výstavní věstník hanácko-valašské výstavy v Holešově (1914); Zahraniční Čechoslovák (1922); Zář (1917); Zátíší (Soběslav 1921); Zlatá Praha (1917); Ženské listy (1914–22); Ženský obzor (1913–16). ■ KNIŽNĚ. *Beltrie a práce o umění*: Svatopluk Čech (1906, pseud. Jindř. V. Tomarov); *O vlasti, vzniku a rozvoji loutek vůbec a loutkářství českém zvláště* (1906); Svatopluk Čech, *život a dílo* (1908); *O loutkách a loutkářích* (1910); *Od pravlasti loutek k českému loutkářství* (1910); *Loutky Řeků a Římanů* (1911); Bramborové divadlo, jeho historie, návod a hry (b. d., 1913, obs. Učené prase); *Ze slovníku dřevěného herectva, loutk. dynastie Maiznerovy* (1913); *Z historie loutek evropských* (1913); *O významu loutkového divadla vůbec proti kinematografům zvláště* (1914); *Přednáška o významu loutkového divadla s obrázky všech Alšových loutek* (1915); *Praktické zkušenosti s Alšovými loutkami* (1916); *Klasik loutkových her Frant. hrabě Pucci* (b. d., 1918, s J. Bartošem, J. Hlouškem, K. Kobrlem a V. Sojkou); *Poslanie lútok (bábek) na Slovensku* (1919); *Přehled českého písemnictví s mapou nářečí a rodných míst spisovatelů* (1920, s J. Daškou); *Kašpárek a princezna* (D 1921); *Loutkové divadlo jindy a dnes* (1921); *O Janu Votavovi* (1922); *Zařízení loutkových divadel* (1922); *Historie soutěží na loutkové hry, podmínky soutěže na hry roku 1926 a rozhodnutí poroty* (1926); *Promluva o Jos. Kaj. Tylovi na loutkovém divadle* (1926); *O životě a díle Bohumila Havlasý* (1927); *Vztahy loutkářství československého k slovenskému a světovému* (1929); *Marionettes et guignols en Tchecoslovaquie* (1930); *Rumunské loutkářství* (1931); *Nowá Pseň welmi poučná pro lid loutkářský* (B 1934); *Iniciály marionet* (BB 1934); *Rapport sur l'activité de l'UNIMA* (1934, s V. Sojkou Sokolovem); *Tricet let s loutkami* (1939). – *Překlady*: É. Ducret: *Kašpárek vítěz nad loupežníky* (1912, pseud. Arnold Racek); *L. Lemercier de Neuville: Kašpárek je nevinen* (1912, pseud. Jiří Volný); *P. Benndorf: Zakletý kalif* (1912, pseud. F. Vysoký); *F. Pucci: Kašpárek princem* (1912, pseud. M. Záhoř) + *Zajatý Turek, Psníčko Ježíškovi* (1912, pseud. F. Vysoký) + *Kašpárek v Turecku* (in Bramborové divadlo..., b. d., 1913); *A. Crozière: Kašpárek a policajt* (in Bramborové divadlo..., b. d.,

1913). – *Ostatní práce*: *Němčina pro střední školy 1–4* (1923–26; přeprac. vyd. 1929–32, se Š. Ježem); *Přehled mluvnice jazyka německého pro nižší třídy škol středních* (1926; rozšíř. vyd. 1937, se Š. Ježem). ■ **REDIGOVANÉ časopisy**: *Čes. loutkář* (1912–13), *Loutkář* (1917–35, s přílohou her), *Drobné umění* (1920–27, od 1923 s tit. *Drobné umění – Výtvarné snahy, s jinými*); *sborníky*: *Kniha mladých* (1909), *Desát roků lútkarstva na Slovensku* (1928, s J. Květem), *sb. Čtvrtky* (1932–39, s jinými); *knižnice*: *Knihovna mladých autorů* (1907–09), *Národní loutkové divadlo* (1912–14), *Knihovna vzorných loutkových her* (1912–26), *Sborník Alešova loutkového divadla* (1914–17), *Sbírka praktických letáků pro přátele loutek* (1915–16), *Loutkové divadlo, Vyzkoušené hry pro Alšovy loutky* (1916–18, s K. Kobrlem), *Slovenské lútkové hry* (1919, s T. Čihařovou-Odehnalovou), *Knihovna českých loutkářů* (1920–35), *Vynikající loutková divadla celého světa* (1930–31), *Loutkové hry Malého čtenáře* (1931–33). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: *sb. In memoriam Jana Votavy* (b. d., 1907, s B. Šimkem); *Johan doktor Faust starých českých loutkářů* (1911); *Příručka českého loutkáře* (1914); *Doktor Faust* (1915); *Album Alšových loutek* (1916); *Album dekorací a loutek českých 1–3* (1916); *Proslovy pro loutkové divadlo* (1916); *F. Pucci: Výbor loutkových her* (1917); *Proslovy* (1920); *Doslovy a přídanky* (1921, pseud. Jiří Záhoř); *Loutkářská čítanka* (1925, s jinými); *Verše a próza Vaška Sojky* (1926); *Komedie a hry. Podle starých rukopisů, loutkářských tradic a Matěje Kopeckého (podle sepsání jeho syna Václava) 1–4* (1927–30); *Don Juan jako Don Žán a Don Šajn u českých lidových loutkářů* (1929); *K. Driml: Baci línek* (1930); *250 vybraných her pro loutky* (1933, s J. Malíkem, V. Skálou a V. Sokolovem); *Ročenka dr. J. V.* (1933, sv. 2 *Loutkářská exlibris*, sv. 3 *Exlibris marionet*). ■

BIBLIOGRAFIE: an.: *Bibliografie PhDr. J. V. o loutkách, sb. Příručka českého loutkáře* (1914); an.: *Bibliografie článků, studií a publikací o loutkovém divadle, které napsal Dr. J. V. od r. 1919 do r. 1929, in J. V.: Vztahy loutkářství československého k slovenskému a světovému* (1929). ■ **LITERATURA**: J. Wagner: *J. V. (1885–1939). Literární pozůstalost* (LA PNP 1968); K. Pletzer: *J. V. (1985)*; S. Cífkova: *J. V., tvůrce moderního českého loutkářství* (1986). ■ **J. Polívka**: ref. ed. *Johan doktor Faust starých českých loutkářů*, *Věstník ČAVU* 1911, s. 48; **Ks. (A. Kraus)**: ref. *Od pravlasti loutek k českému loutkářství*, *Loutky Řeků a Římanů*, ed. *Johan doktor Faust starých českých loutkářů*, *Čechische Revue* 1911, s. 372; ● ref. *Bramborové divadlo...: an., Čes. osvěta* 1913, s. 228; an., *Zlatá Praha* 31, 1913/14, s. 83 ●; an.: ref. *Příručka českého loutkáře*, *Čes. osvěta* 1914, s. 137; ● ref. ed. *Doktor Faust: Kaz. (F. S. Procházka)*, *Zvon* 16, 1915/16, s. 323; **V. Mostecký**, 1916, s. 119 ●; **A. Kraus**: ref. *Jenovefa v české literatuře*, ed. *Johan doktor Faust starých českých loutkářů a Doktor Faust*, *Národopisný věstník*

československý 1916, s. 74; ● ref. ed. Proslavy pro loutkové divadlo: G. P. (Pallas), Zlatá Praha 34, 1916/17, s. 251; F. Strejček, ČČM 1917, s. 219 ●; ● ref. Přehled českého písemnictví...: F. F. (Frýdecký), Zlatá Praha 37, 1919/20, s. 339; E. Turek, Naše věda 3, 1919/20, s. 236; J. H. (Hora), PL 25. 3. 1920; J. V. Sedlák, Tribuna 27. 6. 1920; Š. Jež, Cesta 3, 1920/21, s. 139; A. G. (Gregor), LidN 15. 2. 1922 ●; J. H. Písecký: Bavorský Slavín, Otavan 1922, s. 171; ● ref. čas. Loutkář: F. Š. (Šimek), Střední škola 1925, s. 104; If. (I. J. Fischerová), NO 1. 4. 1928, 1. 10. 1930 a 21. 6. 1931 ●; ● ref. ed. Komédie a hry: J. Vodák, Čes. slovo 4. 1. 1928 a 28. 11. 1928; J. Hloušek, Úhor 1928, s. 73 a 1929, s. 14 a 1931, s. 76; F. Šimek a J. Čeněk, Střední škola 1928, s. 214 a 1929, s. 187 ●; ● ref. sb. Čtvrtky 1, 2: = (J. Vodák), Čes. slovo 11. 1. 1933; ne (A. Novák), LidN 23. 3. 1934; F. P. M. (Malý), Samostatnost 19. 4. 1934 ●; ● k padesátinám: Loutkář 1935, č. 9 (M. Hýsek, V. Sokolov, J. Auerhan, J. Voborník, K. Engelmüller, J. Průcha aj.); -och- (F. S. Procházka), Zvon 35, 1934/35, s. 547 ●; ● nekrology: od, LidN 21. 9. 1939; -vh- (M. Hýsek), LF 1939, s. 477; J. Malík, Čes. osvěta 36, 1939/40, s. 39; -btk- (V. Brtník), Zvon 40, 1939/40, s. 72; A. Pražák, Naše věda 1941, s. 316 ●; M. Hýsek: In memoriam J. V., Venkov 19. 11. 1939; ● k 60. výr. nar.: J. Malík, Svob. noviny 15. 7. 1945; r., LD 17. 7. 1945 ●; R.: Památce dr. J. V., Loutková scéna 6, 1949/50, s. 32; J. A. Novotný: J. V., vydavatel, Českosl. loutkář 1955, s. 126 + Vivat UNIMA, tamtéž, s. 208; A. E. Hruška: V. – doktor Faust, tamtéž, s. 178; F. Černý: J. V., Českosl. loutkář 1985, s. 276; S. Cifka: J. V., Jihočes. pravda 22. 4. 1988; M. Česal: Vůdčí osobnosti amatérské etapy loutkového divadla, Loutkář 1994, s. 224, 274; Z. Filip: Čtvrtky, Severní Morava 1997, s. 31; A. Dubská in Dvě století českého loutkářství (2004).

dt, zp

Josef Otakar Veselý

* 1853 *Novi* (Herceg Novi) v Dalmácii

† 5. 12. 1879 *Praha*

Autor veseloher a libret k operám A. Dvořáka a K. Bendla.

Vyrůstal v Dalmácii, kde byl jeho otec sekretářem místodržitelství v Zadaru. Tam také V. zahájil gymnaziální studia, která po otcově smrti dokončil v Praze na staroměstském Akademickém gymnáziu. Od 1872 studoval medicínu, docházel do literárního klubu (Salvadorská beseda); potýkal se s materiálními obtížemi a nemocemi. Po delší plicní chorobě předčasně zemřel. Pohřben byl na Olšanských hřbitovech.

První provozovaná hra V., situační fraška dle francouzských vzorů *Na kolbišti literárním*,

zaujala při své premiéře kritiku šťastnou volbou vhodné veseloherní látky, vtipnými dialogy a dostatečně jednoduchým a napínavým dějem. Historická veselohra z doby Václava IV. *Václav král tomu chce* naopak zklamala nezvládnutým spojením několika nesourodých, ne příliš věrohodných dějových linií i částečnou nepůvodností (sousedskou historku dle staršího námětu již dříve zpracoval Z. Kolovrat-Krakovský). Dvouaktové komické libreto k opeře A. Dvořáka *Šelma sedlák*, zjevně inspirované Mozartovou Figarovou svatbou, nedosahuje kvalit hudební složky: triviální děj s milostnou a záletnickou zápletkou rozvíjenou intrikami se snaží skloubit dvorské a selské prostředí, aniž je výstižně zachycuje, dává jen dostatečný prostor lidové melodie využívané v hudbě. Také hudba K. Bendla v romantické opeře *Černohorci* převažuje nad úrovní libreta, v němž autor nevyužil dramatických možností příběhu ani rozmanitosti charakterů. Cizokrajná lokalizace děje však umožnila hudbě těžit z kontrastu jihoslovenského a tureckého žvlu. Časopisecky V. publikoval též pokusy o literárněvědnou studii (*Dörfel a Vrchlický*) a prózu (s námětem z Dalmácie). – V rukopisu zůstala veselohra *Anekdoty* (o setkání Bedřicha II. a Voltaira v Sanssouci), historická tragédie Ondřej, král neapolský, sociální tragédie ze současnosti o emancipaci žen *Evy* a libreto *Radzivillovna*, určené pro Z. Fibicha.

PRÍSPĚVKY in: Pokrok; Slovan (1875, *Dörfel a Vrchlický*). ■ KNIŽNĚ. *Hra a libreta*: Na kolbišti literárním (D 1879, prem. 1874); *Šelma sedlák* (b. d., 1879, prem. 1878, hudba A. Dvořák); *Černohorci* (1881, i prem., hudba K. Bendl). ■ SCENICKY. *Hra*: *Václav král tomu chce* (1875). ■

LITERATURA: ● ref. insc. Na kolbišti literárním: an., Pokrok 29. 10. 1874; J. N. (Neruda), NL 29. a 30. 10. 1874 → České divadlo 4 (1958, s. 370); -ý. (J. L. Turnovský), Slovan 1874, s. 459; an., Světozor 1874, s. 535 ●; an.: Pan J. O. V. ... (o tragédii *Evy*), Slovan 1874, s. 489; ● ref. insc. *Václav král tomu chce*: G. E. (Eim), NL 15. 9. 1875; an., Pokrok 16. 9. 1875; an., Světozor 1875, s. 463 ●; an.: J. O. V. odevzdal divadelní správu... (D *Anekdoty*), Lumír 1877, s. 511; an.: Co nejdříve se započne se zkouškami... (libreta *Černohorci*, *Radzivillovna*), Koleda 1878, s. 87; ● ref. *Šelma sedlák*: -r., Čes. včela 1878, s. 47; O. Hostinský, Osvěta 1878, s. 745 (i ref. *Černohorci*) ●; ● nekrology: an., NL 7. 12. 1879; an., Pokrok 9. 12. 1879; Δ (J. Neruda), NL 12. 12. 1879 → České divadlo 5 (1966, s. 359); an., Světozor 1879, s. 600; an., Koleda 1880, s. 15; an., Osvěta 1880, s. 96 ●; J. V. (*Vrchlický*): Činohra (o neprovozované veseloherě *Anekdoty*), Hlas národa

19. 8. 1891; ● ref. Černohorci: V. V. Zelený, Čes. noviny 13. 9. 1881; O. Hostinský, NL 13. 9. a 4. 10. 1881; V. J. Novotný, Divadelní listy 1882, s. 67 a pokr. ●; in sb. Národní album (1899, sl. 249); J. Štolba: Zapomenutý dramatik, in J. Štolba, V. Štech, K. Šípek: Divadelní paběrky (b. d., 1902) → J. Š.: Z mých pamětí 2 (b. d., 1907); an.: Zapomenutý dramatik, NL 4. 11. 1910; E. Jánský: Zapomenuté stopy vývoje českého divadla, Uboj 6, 1940/42, s. 82; A. Hostomská in Opera (1964, s. 541).

jip

Miloš Veselý

* 11. 2. 1895 Praha

† 24. 6. 1975 Praha

Autor her a scének pro ochotnická jeviště, i pro mládež, též časopisecky publikovaných básní a drobných próz.

Syn výpomocného magistrátního úředníka, v šesti letech ztratil otce, matka se živila šitím prádla (měla 6 dětí). V. studoval na státní reálné škole a 1910–14 na učitelském ústavu v Praze, zkoušky způsobilosti pro obecné školy složil 1916. Od 1914 učil na Mělnicku, nejprve jako výpomocný učitel na dvoutříde v Chorušovicích, od 1915 jako zatímní učitel v Krpěch. Za 1. světové války (1916–18) sloužil jako telegrafista v St. Pöltenu v Rakousku. Po návratu do Krp se stal 1920 definitivním učitelem, 1934 zatímním a 1935 definitivním řídícím učitelem, 1955 odešel do důchodu. V Krpěch byl mnohostranně činný: spolupracoval s ochotnickým divadlem, pro něž napsal řadu her a výstupů (některé získaly ocenění v soutěžích her pro ochotnické scénky), spoluzaložil veřejnou knihovnu (1915) a pracoval v ní až do 1955, 1915–50 byl jednatelem a vzdělavatelem tělovýchovné jednoty Sokol, 1934–44 pokladníkem spořitelního spolku Kampelička, 1935–55 zde vedl Státní meteorologickou stanici 2. stupně, 1950–55 byl matrikářem. Od 1956 žil v Praze.

Do literatury vstoupil V. říkadly, básněmi, pohádkami a bajkami pro děti, publikovanými v denících i v dětských časopisech; některé z jeho veršů (též pro dospělé) byly zhudebněny V. Bláhou (např. *Tancovala žízňala*). Doménou jeho tvorby byly divadelní hry určené ochotníkům (vydávané většinou divadelní agenturou Lidové umění nebo v knižnicích pro ochotníky, např. v Neubertově Naší scéně). Černobílé pojetí hrdinů her pro děti, v nichž je nenároč-

ným dějem předváděn boj dobra a zla v sérii setkání hlavních postav s řadou nadpřirozených bytostí a za vydatné pomoci kouzelných předmětů a říkadel, se příliš neměnilo ani ve hrách pro dospělé; zpravidla v nich bojuje dobrý hrdina s čistým a vroucím srdcem (někdy snilek) o lásku s nepřízní osudu (nezaměstnanost, odchod milované osoby i smrt) nebo také s pomluvami a svody různých „padlých“ jedinců, holdujících alkoholu, hazardním hrám a schopných krádeže i vraždy, popřípadě musí čelit tvrdosti blízkého člověka (*Kalné proudy, Matčin návrat, Tulák Mirko, Lavina, Jiskry v mlhách, Srdce nad propastí* aj.). Někdy se tento střet odehrává mezi naivním venkovánkem a protřelou koketou (*Irena Hronová*). Sokolské ideály i válečnou zkušenost se V. pokusil uplatnit ve hře *Naprej!*; v duchu patetického vlastenectví se nesou hry a scénky k různým výročím (od 28. října až po osvobození 1945), především k jubileu T. G. Masaryka (hry s dědou Štráchalem, *Přijede pan prezident!* aj.). Většinou však psal nenáročné, na situační komice založené veselohry a žertovné scénky převážně s milostnou zápletkou a s ustáleným, opakujícím se typem postav (podnájemník a vdavekchtivá bytná, vdova či upjatá stará panna, studenti a veselá děvčata aj.), často určené k mikulášské nebo silvestrovské zábavě (*Soutěž na nejkrásnější nožky světa, Koťátka, Láska pod stolem; Jak Mikulášek dostal svého andělíčka, Pan Šuslík jde na mikulášskou, Půlnoční host* aj.). 1938 napsal scénku pro rozhlas (*Věčně s námi*).

PSEUDONYMY, ŠIFRA: A. Spáčil, E. Bernard, E. Janský, K. Horák, Mír. Nový, M. Vojnar, V. Havlín, V. Hlubil, V. Krotíl, V. Kubal, V. Slabý; M. V. ■ PRÍSPĚVKY in: Brouček (1946–49); Čes. slovo (1930–34, příl. Slovíčko); sb. Druhému prezidentu republiky čtyři oslavné scénky (b. d., 1936, rozmnož.; Vzácná návštěva); Jaro (1947–48); Kašpárkovy noviny Vojty Mertena (1934–35); Lid. noviny (1934–44, příl. Lid. noviny dětem); sb. Masopustní a šibřinkové scénky půlnoční 2 (b. d., rozmnož.; Vašek Mráček táhne na severní točnu); Mateřídouška (1947–48, 1951); sb. Milan Rastislav Štefánik (b. d., 1936, Pláč hvězd); Mládí (Brno 1933–40); Mladý hlas (od 1947, příl. Sedmihlásek); Mladý hlasatel (1935–39); Mladý svět (1932–42); Nár. osvobození (1936, i příl. Svítání); Nár. politika (1919); Nár. práce (1940–43, příl. Dětské noviny); sb. Nezapomenutelné dny (pásma a scénky, b. d., i usp., rozmnož.); Ozvěny domova i světa (1936–41); Pestrý týden (1938–41); Poupě (1936–40); Právo lidu (1919–49, i příl. Dělnická besídka, Našim

Veselý-Rožďalovský

dětem, Čteníčko našich dětí, Sobota; 1919 debut); Radost; Rozhlas mladých; Ruce (Ml. Boleslav, divad. hlídka); Rudé právo (1959); Sokolské jaro (1936–47); Srdíčko (1934–42); Studánka; Vlasta (1947, 1949, 1951); Vlastovička; Vzkříšení (1934–36, i příl. Poupě); sb. Za sedmi vrchy (1944); Země (1921); Zeměd. družstevní listy (1932–42, příl. Přástky); Zlatá brána (1933–42); Ženské noviny (1940–42). ■ KNIŽNĚ. *Divadelní hry, scénky a výstupy* (většinou rozmnož.): Irena Hronová (1926); Váša nespokojenec (pro ml., 1926); Pěšinky k srdcím (b. d., 1926); Duchové hrobníka Straširybky (Mistr Jehla) (b. d., 1926); Kalné proudy (1927); Milovati budeš... (1927); Jak Mikulášek dostal svého andělíčka (b. d., 1927); Půlnoční host (b. d., 1927); Kofátka (b. d., 1928); Cestou křížovou (b. d., 1928, i prem.); Opička Filipa Ptáčka (b. d., 1929); Matčin návrat (b. d., 1929, i prem.); Tulák Mirko (1930); Naprej! (1930, prem. 1929); Děda Štráchal jede k panu prezidentovi (1930, i prem.); Zahrada míru a lásky (pro ml., 1930); Lavina (1930); Láska pod stolem (b. d., 1930); Pád Roberta Marka (1931); V záři vánočního stromku (1932); Psníčko dědy Štráchala panu prezidentovi (1932); Jiskry v mlhách (1932); Přervaná pouta (b. d., 1932); Srdce nad propastí (b. d., 1932); Za vlast (b. d., 1932); Pan Šušlík jde na mikulášskou (b. d., 1933); Za vlast (b. d., 1933); Kašpárek to myslí vždycky dobře (pro ml., b. d., 1933); Pohádka o statečném srdci (pro ml., b. d., 1933); Proč dr. Bor nespasil lidstvo (b. d., 1933); Jak někdy bloudíme (1934); Jak Kašpárek vysvobodil princeznu Drahušku (pro ml., b. d., 1934); Čekání (b. d., 1935); Leták (b. d., 1935); Bloudění za štestím (b. d., 1936); Do lepších časů... (b. d., 1937); Tatíčku, přijdu! (b. d., 1938); Matčin úděl (b. d., 1939); V pohádkovém snění (leporelo, b. d., 1948); Veselý sněhulák (leporelo, b. d., 1948); Černá hodinka (leporelo, b. d., 1949); – dále b. d. (asi konec 20. let): Soutěž na nejkrásnější nožky světa (hudba K. Moor); Když já se tolik stydím (hudba K. Moor); Ve spárech smrti; Mistrovský kousek detektiva Mušky; Pan Lhotka jde na strašidla; Čtyři veselé mušketyřky; (asi 30. léta:) Kašpárkovy čáry (pro ml.); Přijede pan prezident!; Mikulášské zasnuby; Kasař; (asi přelom 30. a 40. let:) Až zvon zavolá (pro ml.); Dobrý obchod; Jedinečný úkaz; Jen opatrně!; O statečném Karlíkovi (pro ml., hudba H. A. Zetnavský); Ono to nehraje; Podivné námluvy; Poklad; Tajemný výstřel; Už je to tady (hudba J. J. Fiala); Zázrak; Zlomené okovy. ■

LITERATURA: ask. (A. Skála): ref. Irena Hronová, Kalné proudy, Čes. osvěta 24, 1927/28, s. 156 + ref. Milovati budeš..., tamtéž, s. 434; G. R.: ref. Zahrada míru a lásky, Signál 2, 1929/30, č. 38; V. Brtník: ref. Naprej!, Venkov 3. 6. 1931; A. Sk. (Skála): ref. Leták, Rozhledy 1936, s. 105.

ik

Alois Veselý-Rožďalovský

* 19. 12. 1883 *Oskoříněk-Ronov* u Poděbrad
† po 1940

Autor divadelních her určených pro ochotnické spolky.

VI. jm. Alois Veselý, psal se též Alois Rožďalovský; literární jméno, jehož většinou užíval, zvolil dle obce Rožďalovice, v níž měl původ rod jeho otce. – Pocházel z rodiny obuvníka. Z finančních důvodů byl nucen odejít z druhé třídy gymnázia do učení v tiskárně a poté pracoval jako faktor tiskárny E. Leschingra v Praze. Bydlel v Újezdě n. Lesy. Hojně cestoval (Bavorsko, Bulharsko, Francie, Itálie, Turecko) a od mládí se účastnil činnosti ochotnických spolků.

V dramatické tvorbě se V.-R. nechal vést vkusem publika a potřebami i možnostmi ochotnických spolků. V nesložitých příbězích zpravidla ze soudobého života nechal jednat vcelku reálné postavy s jasně určenými charakterem, užíval zavedených postupů nenáročných na pozornost i na materiální vybavení divadla. Dramata, převážně z venkovského prostředí (*Otčím, Na rohanském statku, Prokletý rod, Pod doškovou střechou, Výměnkář, Vesnice, Pozdě, Tiché štestí*), líčí narušené vztahy a city ničené předsudky, majetkovou nerovností, nenávistí rodů, skrývanými poklesky či mravní slabostí. Děj se vyvíjí k osobním tragédiím, vraždám a sebevraždám nebo bývá náhle rozuzlen nemotivovaným nepravděpodobným zvratem. Veselohry V.-R. (*Bouřliváček, Na hořící lodi, Ryšánkův hřích, Utýraný amorek, Manželčín rozmar*) charakterizují triviální zápletky, nahodilé rozvíjení děje a prvoplánový situační humor. V dramatech se sociální tematikou (*Udolán, Výbuch*), oblíbených na dělnických divadelních scénách, autor setrval u schematického rozvržení charakterů i děje, usílí odhalit nedostatky měšťácké společnosti a cynismus jejího uspořádání vyústilo ve frázovitě promluvy o sociální situaci dělníků. Historický obraz *Vzbouřenci* předvádí napjatou atmosféru revolučních událostí 1848; v debatách o právu, poslušnosti, národě, vzpouře ap. jsou do děje zapojeny četné patetické proslovy soudobých osobností (K. Havlíček Borovský, F. B. Mikovec, J. K. Tyl). Sociálně výchovné jednoaktovky pro děti (*Malý vystěhovalec, Sklínkář*), obohacené zpěvy, se mladším divákům přibližují uži-

tím dětského hrdiny. Další hry V.-R. zůstaly nevydány. Již 1902 údajně napsal pro ochotnickou besedu Mošna na Žižkově hru Záblesk (cenzurována); autor sám uvádí (1940 v materiálu uloženém v LA PNP), že napsal ještě dalších 9 dramát a také 27 povídek a 3 romány, převážně výchovného (též selského, veselého, sociálního ap.) obsahu, jež se však nepodařilo zjistiť.

KNIŽNĚ. *Dramata*: Otčím (1923); Pozdě (1923); Malý vystěhovalc (1923); Bouřliváček (1923); Tiché štěstí (1924); Sklínkář (1924); Udolán (b. d., 1925, prem. 1923); Vzbouřenci (1926); Manželčin rozmar (1928); Výbuch (1935); Na rohanském statku (1936); (b. d.): Prokletý rod; Na hořící lodi; Ryšánkův hřích; Utýraný amorek; Pod doškovou střechou; Výměnkář; Vesnice; Vzplanutí. ■

LITERATURA: L. Brůna: ref. Udolán, Lid. proudy 11. 5. 1923; an.: A. V.-R., Švejdův divadelní věstník 1930, č. 4.

jip

Vesna (almanach)

1837–1839

Almanach zahrnující beletrii převážně sentimentálně romantického zaměření od mladších autorů, určený především čtenářkám.

Podtitul: Almanach pro kvetoucí svět. – *Redaktoři*: 1837 (roč. 1) B. Jablonský (podp. K. Tupý), 1838–39 (roč. 2–3) J. Pospíšil. – *Nakladatel*: J. H. Pospíšil, Praha.

V. byla prvním almanachem svého druhu vydávaným v Praze (na podobný sborník zřejmě již dříve pomýšlel F. Palacký). Již ve své době byla chápána jako reprezentační akt českého kulturního i literárního snažení. Obracela se zvláště k ženskému publiku a k mladším čtenářům; usilovala též o rozrůžňování české čtenářské obce (podle vzdělání, sociální příslušnosti i pohlaví) a o příslušnou obsahovou diferenciaci české knižní kultury. Původní podnět k vydávání údajně vyšel od B. Jablonského (na přípravě se podílel také A. J. Vrtátko), ke změně redaktora vedlo jeho rozhodnutí vrátit se ke studiu teologie. Jednotlivé svazky V. spojuje grafická úprava a výzdoba (ocelorytiny v textu, v roč. 1 a 2 frontispicní) podobně jako v dobových německých a rakouských publikacích. Ačkoli byly příspěvky honorovány, scházely se obtížně; 2. a 3. roč. almanachu vyšel proto se

zpožděním až koncem roku a poté bylo jeho vydávání zastaveno patrně i pro malý zájem čtenářů. Pospíšilův pokus obnovit V. ještě na 1840 a 1842 nebyl úspěšný. – Po zániku V. zůstalo nere realizováno několik námětů na almanach: nevyšel nový almanach starších spisovatelů na rok 1839 za redakce F. L. Čelakovského a F. Palackého. M. Neureutter pomýšlel 1840 na publikaci zahrnující stati z věcné literatury za redakce J. P. Koubka, obdobnou myšlenkou se t. r. zabýval i tiskař J. Spurný. J. K. Tyl ohlašoval 1841 „dramatický almanach“ s beletristickými, kritickými a historickými příspěvky o divadle a jeho tvůrcích, 1842 pak almanach „ve prospěch pohořelců hamburských“, resp. ve prospěch „nehodami přečasto zkoušených krajanů“; dále připravoval jako almanach antologii vlasteneckých výroků a úvah Zlatá zrnka, obětovaná lidu českému (nepropustila ji cenzura, nicméně část rukopisu se dochovala). V. K. Püner proponoval 1842 almanach s výtěžkem „pro jistý dobročinný ústav“.

V. obsahuje především původní, dosud netištěné příspěvky hlavně od začínajících autorů, zčásti též od dosavadních spolupracovníků Květů, kteří přinášeli tvorbu v duchu sentimentálního romantismu. Vedle prací autorů z Čech a z Moravy a J. Kollára přispěl ze Slovenska jediný K. Kuzmány. Většinu rozsahu almanachů zaujímá próza, zejména historická povídka (J. K. Tyl, A. J. Vrtátko), humoreska (V. Filípek, F. Hajniš), cestopis (J. Pospíšil, J. E. Vocel); v několika menších příspěvcích se objevuje naučně laděná próza. Zastoupení poezie se vyznačuje (zvláště v roč. 1) pestrostí témat i žánrových forem (lyrika vlastenecká, milostná, vojenská, přírodní, adaptace folklorní látky; selanka, romance, balada, historický zpěv, komický epos, deklamovánka, píseň). Neobvykle četné ohlasy jednotlivých ročníků mj. zdůrazňovaly závažnost almanachu tím, že se v souvislosti s analýzou jejich obsahu zabývaly aktuálními literárními otázkami (např. F. Palacký výpovědními a zobrazovacími možnostmi látky v historické povídce). – Do V. přispěli *verši*: K. J. Erben (roč. 1–2), B. Jablonský (3, an., 1, 3 podp. K. Tupý), J. Kollár (2), F. Vlast. Krejčí (3), K. Kuzmány (2), J. J. Langer (1), V. B. Nebeský (3), V. J. Pícek (1, 3), J. B. Pichl (1), F. J. Rubeš (1), K. Sabina (1, pseud. Sabin-ský), V. Štulc (1–2, podp. V. S. Štulc), L. Tichá (1), F. B. Trojan (1), šifra J. S. (J. V. Strěbrný,

Vesna

dub., 3); *prozaické příspěvky* zde otiskli: B. Jablonský (1, podp. K. Tupý), V. Filípek (1), F. Hajniš (1), J. Pospíšil (1–2), V. S. Štulc (3), J. K. Tyl (1–3), J. E. Vocel (2), A. J. Vrtátko (1–2). Autorem nepodepsaných článků o V. (výklad pojmenování almanachu) a o hradech Žebrák a Točnick je B. Jablonský. Ve 3. roč. byla cenzurou vyřazena jeho povídka kvůli nevhodnému tématu (beznadějná láska klášterního novice), nahradil ji Vrtátkův překlad sentimentální povídky Druhá láska od neuvedeného autora.

LITERATURA: ● ref. V. (roč. 1): F. P. (Palacký), ČČM 1837, s. 129 → Spisy drobné 3 (1902, s. 670); J. B. Malý, Čes. včela 1837, s. 119; V. K. (K. A. Vinařický), Ost und West 1838, s. 20 ●; ● ref. V. (roč. 2): F. C. Kampelík, Květy 1838, příl. č. 7, s. 25; J. E. K. (Kolár), Ost und West 1838, s. 146 a pokr.; F. P. (Palacký), ČČM 1838, s. 121 → Spisy drobné 3 (1902, s. 673); J. M. (Malý), ČČM 1838, s. 129; J. K. T. (Tyl), Čes. včela 1838, s. 103 → Národní zábavní (1981, s. 558); F. J. Sláma, Časopis pro katol. duchovenstvo 1838, s. 305; K-č-k (F. Klutschak), Bohemia 16. 3. 1838 (souhrnný ref. o V. 1–2); J. M. (Malý), ČČM 1839, s. 256 ●; ● ref. V. (roč. 3): J. M. (Malý), ČČM 1839, s. 255; an., Ost und West 1839, s. 164 ●; ● ohlášení dalších (neralizovaných) almanachů: J. K. Tyl, Květy 1841, s. 80 + Květy 1842, s. 152 a 168; Kl. W. Püner (V. K. Püner), Květy 1842, s. 406 ●; K. A. Vinařický: Übersicht der böhmischen Literatur vom Jahre 1836 bis Ende 1840, Ost und West 1842, s. 142; F. Bačkovský: O českých almanaších doby předbřeznové, Zlatá Praha 1884, s. 409; A. Matuška in Život B. Jablonského (1886, s. 34); J. Borecký: Almanachy české 1820–1848, Pokroková revue 6, 1909/10, s. 279.

mo

Vesna (1)

1851–1852

Beletristická a populárně-naučná příloha Vídeňského deníku, redigovaná v konzervativním duchu s důrazem na kollárovsky pojímanou slovanskou vzájemnost.

Podtitul: List pro beletristiku, umění a literaturu. – *Redaktor a nakladatel:* 1851 (roč. 1, č. 1–50) J. Votka; 1851–52 (roč. 1 od č. 51 – roč. 2 do č. 33) H. Jireček; Vídeň. – *Periodicita:* 1851 (roč. 1), č. 1–115 3× týdně, č. 116–128 týdeník; 1852 (roč. 2), č. 1–5 2× týdně, č. 6–16 týdeník, č. 17–26 2× týdně, č. 27–33 týdeník (vydávání ukončeno 30. 6. 1852).

V. vznikla jako beletristicko-naučný doplněk politického listu Vídeňský deník, který od po-

čátku 50. let s podporou ministra kultu a vyučování L. Thuna vydávali ve Vídni bratři H. a J. Jirečkové. Měla vyhraněně provládní a protiliberální zaměření a H. Jireček ji později označil jako „orgán zastupující konzervativní idey ve spolku s interesy národními a v duchu katolickém“. Autorskou podporu a patrně i odběratelské zázemí V. nalézala hlavně v slavistických kruzích vídeňské univerzity a i mezi přispěvateli byli hojně zastoupeni zvláště srbští a lužičtí autoři. Slovanská tematika patřila také k pravidelné složce časopisu. Vedle beletrie tvořily náplň V. i naučně popularizující články o cizích krajích snažící se zaujmout též exotičností (Orient, Tibet, střední Afrika, Sibiř) a zejména stati historické a archeologické (J. E. Vocel); slavistiku zastupovala i přetiskovaná pojednání J. Kollára, P. J. Šafaříka a V. V. Tomka. Objevovaly se rovněž informace o výtvarném umění a zvláště o evropském divadelním dění. Poměrně pravidelné byly ve V. rubriky *Literatura*, *Slovanský věstník*, *Zprávy vědecké*, *Bibliografie*. Zvláště od konce 1851 se úroveň naučných publicistických statí prudce snížila, ke konci listu Jireček dokonce rezignoval na původní strukturu rubrik a klesl k mechanickému otiskování monotónních statistických přehledů (Národové slovanští v Rakousku, Jména česká ve Vídni). Ke stupňujícímu se čtenářskému nezájmu o časopis přispívala i kolísavá periodicita a jeho proměnlivý rozsah, což vedlo po marných výzvách k finanční podpoře listu k jeho zastavení.

Publicistická část V. byla od začátku koncipována jako protiklad novinářského působení K. Havlíčka Borovského. Jako přímou polemiku s jeho Epištolami kutnohorskými lze hodnotit obsáhlou práci H. Jirečka Hus, Jeroným a Jakoubek otiskovanou anonymně na pokračování v 1. roč. a vrcholící odsudkem J. Husa jako „mučedníka nepravdy a neposlušnosti“. K nim přistupovaly četné skryté protihavlíčkovské výpady provázející ostré odsudky soudobé české beletrie a žurnalistiky „v záhubné nevázanosti sobě libující“. Jako východisko přitom posloužily Vocelovy teze o panské literatuře. Útoky ještě zesílily za redakce H. Jirečka a trvaly až do zastavení Havlíčkova Slovana v srpnu 1851, přičemž nezřídka nabývaly až denunciačního charakteru; Jireček též otevřeně upozorňoval na zneužívání volnosti tisku v Čechách. V jednotlivých recenzích byla kladně hodnocena díla F. Pravdy, F. Sušila, P. Šulce,

F. M. Vetešníka, z periodik byl oceňován Časopis katolického duchovenstva, naopak jako frivolní byly odsouzeny překlady z E. Suea. Mezi životopisy významných osobností se občas objevila pojednání o literátech (J. Kollár, V. A. Žukovskij a N. V. Gogol, E. Raupach; V. Pok Poděbradský psal o J. Palkovičovi). Hlavním čtenářským magnetem se měla stát beletrie. Z významnějších beletristů se pro spolupráci podařilo získat pouze P. Chocholouška, který poskytl tři povídky (Harambaša, Zahynutí Suly, Dvě královny); poté co autor spolupráci ukončil, podstatně klesla úroveň původní beletrie a zmenšil se i její podíl v listu. Tiskly se takřka výhradně historické povídky H. Jirečka, vzhledem k tomu se i povídka F. X. Škorpíka (pseud. F. Zhorský). Jireček přispíval i vlastními překlady próz (šifry J., H. J.) E. Guinota, A. Radcliffové, H. Rzewuského. Většina překladatelů (asi většinou opět H. Jireček) i překládaných autorů byla anonymní; zpravidla byl označován pouze jazyk originálu (z polského, ruského, anglického atd.). Poezie a drama se objevovaly spíše výjimečně a zase hlavně v Jirečkových překladech (A. S. Puškin, P. Preradović, srbský folklór, úryvek z vlastní veselohry Veta za vetu). Jedinou báseň tu otiskl i Slovák J. Čajak, J. B. Malý (šifra J. B. M.) poskytl v překladu báseň a úryvek z dramatu A. Manzoniho, z A. Mickiewicze přetlumočil jednu báseň B. Stecký. Zvláště po internaci K. Havlíčka Borovského V. ztrácela existenční opodstatnění, vedle toho čtenářské i přispěvatelské zázemí a s ním i žurnalistickou úroveň.

LITERATURA: H. B. (K. Havlíček Borovský): Dovidáme se z rozličných časopisů..., Slovan 1851, sv. 1, s. 79; M. J. H. (Hurban): Rozličnosti a novinky, Slovenske pohľadi... (Skalica) 1851, d. 2, s. 31; V. V. Škorpil: Z korespondence Prokopa Chocholouška (H. Jirečkovi), Zvon 14, 1913/14, s. 668; H. Traub: Z historie Vídeňského deníku, Duch novin 1930, s. 220; D. Jeřábek in Václav Vladivoj Tomek a Karel Havlíček Borovský v letech bachovské reakce (1979).

dt

Vesna (2)

1882–1897

Beletristický časopis, jenž dospěl od národně utilitárně pojmané role literatury k soužití protikladných uměleckých proudů a k podpoře tvorby mladé generace 90. let.

Podtitul: 1882–93 (roč. 1–12) Časopis zábavněpoučný pro náš lid a jeho přátely; 1894–97 (roč. 13–16) Časopis zábavněpoučný. – Redaktoři: 1882 (roč. 1) F. Dlouhý, F. M. Vrána, odp. red. J. F. Šašek; 1883–89 (roč. 2–8 do č. 20) odp. red. J. F. Šašek; 1889–90 (roč. 8 od č. 21– roč. 9 do č. 7) odp. red. J. Drbohlav; 1890–93 (roč. 9 od č. 8 – roč. 12) odp. red. J. F. Havránek; 1893–97 (roč. 13–16) odp. red. F. J. Frgal. – Vydavatel: 1883–97 (roč. 2–16) F. Dlouhý, Brno. – Majitelé a nakladatelé: 1882–89 (roč. 1–8 do č. 20) J. F. Šašek; 1889–90 (roč. 8 od č. 21 – roč. 9 do č. 17–18) J. F. Šašek vdova; 1890–94 (roč. 9 od č. 19 – roč. 13 do č. 10) J. F. Šašek; 1894–97 (roč. 13 od č. 11 – roč. 16) F. J. Frgal; vesměs Vel. Meziříčí. – Periodicita: 1882 (roč. 1) měsíčník; 1883–97 (roč. 2–16) 2× měsíčně, 24 čísla; 1883–87 (roč. 2–6) od ledna do prosince, 1888–93 (roč. 7–12) od prosince do prosince, 1893–95 (roč. 13–14) od prosince do listopadu, 1895–97 (roč. 15–16) od listopadu do října.

První rok vycházela V. jako samostatná beletristická příloha časopisu Národ a škola. I po osamostatnění v ní zprvu setrvala východní lidovýchovná orientace, kterou doplňovaly zejména národopisné stati a též články pedagogické, historické, cestopisné i medicínské. Zábavněpoučnou složku měly zprvu obstarávat dvě rubriky: *Fejeton*, pouze však v 1. roč., a *Rozmanitosti*, které si své místo s přestávkami podržely až do zániku listu. Přinášely pestré informace z různých oblastí lidského konání v přítomnosti i v minulosti, převahu přitom měly drobnosti etnografické z domova i z ciziny, opakovaně se objevovala *Zlatá zrnka* s výrocky významných osobností a aforismy. V rubrice nechyběly ani ukázky beletrie domácí i přeložené i odborná pojednání (např. astronomická C. Flammariona). K Rozmanitostem 1886–89 (roč. 5–8) přibyla ještě *Besídka* věnovaná hádankářům.

Zpočátku se V. takřka výhradně soustředila na českou beletrii zaměřenou na podporu lidového čtenářství. Vedle lidových pověstí prózou i veršem nejčastěji z Moravy (typickým autorem byl V. H. Rýdel) a národopisných črt (A. J. Dubec, M. Václavek) tiskla hlavně povídky a črty s venkovskou nebo historickou tematikou. I v ojedinělých překladech se prosazovaly hlavně pověsti a pohádky ze slovanského prostředí. V uvádění přeložených prací došlo ke změně na konci 80. let, kdy se ve V. začal v hojnější míře uplatňovat vytríbený výběr ukázek ze současných i starších evropských i amerických básníků a prozaiků od J. W. Goetha a G. G. Byrona až po současné autory (později se vy-

skytly i divadelní hry). Na počátku 90. let se pak ještě výrazněji projevil organizační i redaktorské schopnosti F. Dlouhého, jenž začal poskytovat příležitost autorům různého uměleckého založení i odlišné generační i názorové příslušnosti; navázal také kontakt s pražskými literáty, kteří se pak stali průkopníky nových tvůrčích snah; jejich první příspěvky tomu však příliš nenásvědčovaly. Tak V. Jebavý sice ve V. vystoupil už 1886 (roč. 5), ale s tradicionalistickými epickými verši jako V. Danšovský a teprve 1894 (roč. 13) se představil jako symbolistický básník O. Březina, A. Procházka ve V. debutoval 1890 (roč. 9) překlady veršů lužickosrbského básníka J. Čišinského a J. Karásek ze Lvovic 1891 (roč. 10) sociálně laděnými verši a prozaickými humoreskami z maloměsta; také proměna jejich tvorby se udála až během 90. let. Nástup mladé literatury a počátek názorové krystalizace tak ve V. výrazněji naznačila jen 1891 (roč. 10) uvedená povídka F. X. Šaldy *Analýza*, jež vyvolala okamžitě polemiky o charakteru nové české literatury; její obrana byla Šaldovým prvním kritickým vystoupením. Příspěvky O. Březiny (pseud. Václav Danšovský), J. Karáska ze Lvovic, A. Procházky i F. X. Šaldy necharakterizují jen průběh postupných proměn samotné V., ale mají svůj význam i pro poznání počátků tvůrčího vývoje těchto osobností. Vystoupení (někdy jen ojedinelá) dalších tehdy do literatury vstupujících básníků (A. Sova, J. S. Machar, K. Hlaváček, S. K. Neumann, V. Dyk i pod pseud. V. Souček) během dalších let představovalo již příznačněji osobitostí jejich tehdejší nové tvorby. Působení mladých kritiků (jejich doménou se stalo jiné Dlouhého periodikum *Literární listy*) a ve V. hlavně literátů značně ovlivnilo profil časopisu. V. se do vzniku *Moderní revue* stala útočištěm jinde odmítaných symbolisticky a dekadentně laděných experimentátorů; zároveň si udržovala i zavedené autory realistické, kteří listu zajišťovali čtenářský úspěch a odbyt. Díky této symbióze získala V. pověst tolerantního, všestranného beletristického časopisu, umožňujícího konfrontaci různých proudů současně působících v české literatuře i ve vztahu k bohatě zastoupeným literaturám světovým. – Vedle již uvedených autorů *verší* do V. významněji přispěli O. Auředníček, R. Bort, E. Čenkov, K. Červinka, A. B. Dostal, X. Dvořák, I. Geisslová, L. Grossmannová Brodská, K. B. Hájek, V. Houdek, M. Jahn, K. Jiránek, J. Kalus,

A. Klášterský (pseud. Petr Jasmín), F. Klejslová, B. Knoesl, J. A. Koráb, S. A. Košťál, J. Kozel, E. Krásnohorská, A. Kratochvíl (pseud. Jaroslav Bodrý), F. V. Krch, J. Loriš, L. Lošťák, J. Merhaut, C. S. Moudrý, A. E. Mužík, J. E. Nečas, F. Novák, F. Pečinka, K. V. Rais (i pseud. Prokop Bodlák), F. J. Rypáček (pseud. Jaroslav Tichý), O. Sadovský, J. Soukal, K. H. Sýkora, A. Šnajdauf, L. Ziková, S. Zima, K. Žádník; ojedinelé i S. Bouška (pseud. Jaromír Slavík), A. Heyduk, K. Nejč, R. Pokorný (pseud. H. Městecký), J. V. Sládek, F. X. Svoboda, J. Vrchlický aj. (verše S. Čecha a část básní J. V. Sládka byly pouze přejaty z jiných publikací). – Spolu s již zmíněnými prózami J. Karáska ze Lvovic a F. X. Šaldy *prozaické příspěvky* výrazněji ve V. tiskl F. J. Andrlík, J. Arbes, M. Běna, L. Benýšek, J. V. Bohuslav, K. Bubník, A. Dostál, I. Geisslová, F. Göbl Kopydanský, F. K. Hejda, F. S. Holeček, J. L. Hrdina, J. Jakubec, G. Jaroš-Gamma (podp. G. Jaroš), E. Jelínek, A. Jirásek, Č. Kalandra (pseud. Č. Orlický a X. Čekal), K. Kamínek, J. D. Konrát, R. J. Kronbauer, J. Krušina ze Švamberka, V. Lipovský, A. Mrštík, A. E. Mužík, G. Náchodská, A. Nečas, T. Nováková (i pseud. N. T. Teodorovič), J. Osten, V. Otomar, V. Pittnerová, G. Preissová, K. V. Rais, F. Roháček, S. Řehák (pseud. St. Kamenický), V. Řezníček, F. Stránecká, J. Šumín, K. Světlá, J. E. Šlechta, J. K. Šlehar, V. Štech, T. E. Tisovský, Č. Tonder, E. Tréval, K. V. Tuček, J. Vejvara, B. Viková Kunětická (pseud. B. Kunětická), B. Zahradník (podp. B. Brodský), K. Zákoucký, L. Ziková, K. Žák; ojedinelé i V. Beneš Třebízský, V. K. Jeřábek, V. Kosmák, J. Lacina (pseud. Kolda Malínský), S. Podlipská, V. Rakous, R. Svobodová, Slovenka E. Šoltésová ad. (příspěvky I. Herrmanna a L. Quise byly jen přetisky z jiných publikací). – Z dlouhé řady překladatelů výrazněji tlumočili ruskou literaturu K. Burian, V. Dufka, J. Koněřza, C. S. Moudrý, N. Mrštík, K. Nejč, F. Novák, P. Papáček (i šifry P. P. a Ppč.), Ž. Pohorecká (podp. Ž. Šebková), P. Projsa, Č. Semerád, J. A. Unzeitig, A. A. Vrzal (pseud. A. G. Stín); francouzskou M. Běna, S. Bouška (i pseud. Jaromír Slavík, též provensálskou a katalánskou), E. Čenkov, V. Černý (1), E. V. Hynek, E. Musil Daňkovský, J. Pšenička, P. Toman, V. Unzeitig, A. Váňa, V. Vaněk, J. Vodák, J. Vorel; angloamerickou V. Černý (2), E. Krásnohorská, J. Nováček, F. Šípek; italskou E. Musil Daňkovský, M. Nezval; polskou F. Holinka

Čáslavský (pseud. F. H. Čáslavský), V. Kredba, J. E. Nečas, A. Schwab-Polabský, V. Špaňhel; německou L. Arietto, J. E. Nečas, J. Pšenička; maďarskou G. N. Mayerhoffer; ukrajinskou J. V. Bohuslav a F. Hlaváček; srbskou a chorvatskou V. Hübner, K. Křivý, J. Koněrza; rumunskou F. Pover, bulharskou J. Koněrza, lužickosrbskou A. Černý, V. Kučera; holandskou, dánskou a švédskou V. Petrů (i šifra V. P.), A. Koudelka (pseud. O. S. Vetti) překládal takřka ze všech evropských literatur s výjimkou těch velkých: z holandské, norské, švédské, dánské, finské, italské a novořecké. Podobně A. Procházka (i šifry alap, A. -a.) z francouzské, angloamerické, ruské, italské, švédské i lužickosrbské literatury. – Autory článků o literatuře a literatuře a umění popularizujících pojednání byli F. Bednář, J. J. Hrubý, J. V. Krecar (i pseud. J. V. K. Peckovský), T. Nováková (i pseud. N. T. Teodorovič), K. V. Prokop, K. Šmídek, Č. Tonder, J. Vorel ad. O ostatních společenských i přírodovědných oborech zejména psali F. Dlouhý (i pseud. F. J. a J. F. Vrba, šifra F. D.), B. Katzer, F. V. Kodym, J. Kořenský, J. Košťál, L. Kuba, K. V. Kuttan, F. Menčík, D. Panýrek, F. J. Rypáček, A. Řeháková, J. Seidl, J. Sokol, Z. Winter, Č. Zíbrt.

LITERATURA: E. V. Hynek: Několik poznámek o beletristickém časopisectví na Moravě, Lit. listy 1884, s. 173; K. Suchý: V., Hlídka lit. 1886, s. 173, 202 a 235; an.: nekrolog J. F. Šaška, Mor. orlice 13. 10. 1889; (-f) (A. Procházka): Časopisy, MR 1894/95, sv. 1, s. 72 + MR 1897/98, sv. 7, s. 64; F. V. Krejčí in Deset let mladé literatury, Rozhledy 12, 1901/02, s. 5 a pokr. (sep. b. d., 1902); J. Borecký: Co bych napsal F. X. Š. k jubileu, sb. F. X. Šaldovi k padesátinám (1918); F. X. Šalda: Slovo úvodní k Juvenilíím, in Juvenilie (1925) → KP 1 (1949); J. Kudrnáč: K funkci periodik tzv. moravské literární kritiky konce 19. století, SPFF Brno, ř. lit. vědná, 1998, č. 1.

jz, zp

Vesna (3) viz in Karel Vačlena

Vesna kutnohorská

1868

Regionální časopis hospodářsko-obchodního zaměření, obsahující též literární příspěvky.

Redaktoři: J. Arbes (roč. 1, č. 1–22), F. Procházka (č. 23–50). – Vydavatelé: J. Arbes (č. 1–22), F. Pro-

cházka (č. 23–50); Kutná Hora. – *Majitelé*: A. Hartmann a J. From. – *Periodicita*: 1 × týdně (17. 1. – 30. 12. 1868). – *Příloha*: k č. 1–15, pak nepravidelně; měla především inzertní charakter.

V. k. vznikla z podnětu Živnostensko-umělecké jednoty Vesna v Kutné Hoře; časopis měl podle úvodního článku především přispívat k povznesení řemesel, průmyslu a obchodu v kraji. J. Arbes jako redaktor měl však možnost umístit mezi odborné články a místní zprávy i beletristické příspěvky a stručné referáty o kulturním dění. Pro vzrůstající neshody byl vydavateli požádán, aby se redakce v polovině ročníku vzdal; po jeho odchodu ve V. k. převážily informativní články týkající se hospodářských a obecných otázek Kutnohorska a koncem 1868 časopis zanikl.

Literární úroveň V. k. byla za redakce J. Arbesa poměrně vysoká. Básně zde publikovali J. Čelakovský, J. Goll, V. J. Pokorný, V. Šolc (Ze sonetů svatováclavských), a především přispíval sám redaktor (mj. též překlady z M. J. Lermontova, A. von Chamissa, A. de Musseta a srbské národní epiky), který vyplňoval podstatnou část časopisu (povídky na pokračování, fejetony a další novinářské žánry, zprávy o pražských časopisech a literárních novinách), a to většinou pod pseudonymy a šifrou (předpokládané Josefina Bělohorská, Hánes, Hánes & comp., Ode mne samého, Pavlína Kurzová, Robinson; -st-). Za redakce F. Procházky V. k. svou literární úroveň neudržela. – S tit. V. k. vycházely v pozdějších letech zábavná příloha Kolínských novin (1876–85) a Kutnohorský týdeník (1886–1909), které neměly literární aspirace.

LITERATURA: K. Krejčí in Jakub Arbes (1946, s. 165, 171); J. Janáčková in Jakub Arbes žurnalista (1987, s. 63).

ks

Vest pocket revue

1929–1930

Revue Osvobozeného divadla sloužící propagaci divadla a s ním spřízněných aktivit a avantgardnímu umění.

Podtitul: Časopis Osvobozeného divadla. – *Redaktor*: S. Jílovská. – *Odpovědný redaktor*: J. Mikota. – *Majitel a vydavatel*: J. Haša; Praha. – *Periodicita*: mě-

Vest pocket revue

síčník; ohlášeno 12 čísel, vyšlo 7 (č. 1 1. 10. 1929, č. 7 15. 6. 1930).

Přesídlení Osvobozeného divadla z paláce Adria do suterénního sálu právě dobudovaného paláce U Nováků ve Vodičkově ul. na podzim 1929 zahájilo novou etapu v historii divadla, již charakterizovaly plány na prosazení velkorysých, i mimodivadelních projektů. Tehdy bylo též zahájeno vydávání divadelního časopisu (vedle programů jednotlivých představení) určeného k propagaci Osvobozeného divadla, a to nejen jeho konkrétních počínů, ale i osob J. Voskovce a J. Wericha, jejich spolupracovníků a jim blízkých aktivit. Název V. p. r. (autory překládan Revue z kapsy u vesty) zužitkoval popularitu první jevištní produkce značky V+W. Časopis sliboval být „pestrou knihou současnosti“, „všimát si směšných stránek života“ s hlavním cílem dosáhnout zábavnosti obrazové i textové, jíž se chtěl vyřadit z nudy běžného čtiva. Měl být otevřen příspěvatelům bez ohledu na skupinovou příslušnost a poskytovat prostor spolupráci čtenářů. Revue vycházela od října do června (kromě května, kdy bylo Osvobozené divadlo na turné) v první polovině měsíce v moderní grafické úpravě na křídlovém papíře s množstvím ilustračních i uměleckých fotografií (J. Mikota, L. Moholy-Nagy, F. Schnöbling, J. Skřivan aj.) a kreseb (vždy A. Hoffmeister, ojediněle F. Muzika, F. Zelenka aj., také reprodukce). Převažovaly příspěvky původní, některé texty byly přetištěny ze zahraničních periodik. V rozsáhlé komerční, reklamní části časopisu se J. Voskovec a J. Werich osobně angažovali svými zjevy i renomé. Důvody ukončení V. p. r. nebyly ani naznačeny. – V letech 1935–38 na V. p. r. navázal *Lokální patriot* – Noviny Spoutaného (podzim 1935), resp. Osvobozeného (od jara 1936) divadla, a to opět za redakce S. Jílovské (někdy neuvedena, tiráž vesměs nejasná) s (patrně záměrně) nejasným číslováním; býval totožný (někdy částečně) s programy představení (Balada z hadrů, Nebe na zemi, Těžká Barbora; s nimi vždy spjata část obsahu), stejný obsah se nacházel v různých obálkách a formátech. Původní příspěvky obstarávali především J. Voskovec a J. Werich (mystifikující úvodníky parodující dobový tisk, Werichova Rybářská hlídka), dále přinášel ankety, v rubrice *Naši fandové* recenze představení a reakce na Osvobozené divadlo, v rubrice *Naše kore-*

spondence byly opakovaně přetiskovány zdravice E. F. Buriana, J. Honzla, dále J. Bartoše, K. Čapka, O. Fischera, E. Konráda, K. Konráda, J. Koptý, F. Langra, J. Mahena, S. K. Neumann, V. Nezvala, K. Nového, I. Olbrachta, K. Poláčka, V. Vančury aj. u příležitosti (chystaného) obnovení divadelní činnosti; v exempláři označeném roč. 10, č. 10 byl uveřejněn Přehled desetileté historie Osvobozeného divadla.

V. p. r. se v jednotlivých číslech věnovala právě uváděným představením (postupně Líčení se odročuje, Fata Morgana, Ostrov Dynamit), otiskovala ukázky dialogů a písně, fotografie z představení, náskry scény, návrhy kostýmů apod., pojednání o hudbě (J. Ježek), výpravě (F. Zelenka) či choreografii (J. Jenčík), případně přetisky recenzí a reakce diváků-známých osobností (P. Eisner, V. Tille). Dále byly publikovány i bilanční, programové a analytické stati o divadle, především o Osvobozeném, potažmo o avantgardním (J. Voskovec a J. Werich: Třetí etapa, J. Honzl: Divadelní horoskopy V+W, J. Ježek: Hudba v Osvobozeném divadle, E. F. Burian: Český synkopismus V+W aj., F. Zelenka o pražských představeních A. Tairova, E. Lyons o V. E. Mejercholdovi atp.), ale také o Skupově divadle Spejbla a Hurvínka a Kašpárkovi V. Mertena, kteří v Osvobozeném divadle hostovali (F. Wenig, M. Kadlec). Zájem V. p. r. se nemalou měrou týkal také filmu (informace o filmech i jejich tvůrcích, mj. I. Erenburgovi, J. Renoirovi, A. Roomovi aj., fotografická dokumentace, pojednání a úvahy, např. L. Linharta o nových sovětských filmech, Ph. Soupaulta o Chaplinovi, anketa o mluvícím filmu atp.), výtvarného umění a zvláště fotografie (mj. reprodukce japonského malíře Foujity, stať L. Moholy-Nagy a ukázky jeho prací); objevila se i témata dobově podmíněná, např. reakce na sovětskou skutečnost, vyrovnávání se s vlivem Ameriky (I. Goll, Z. Wattersonová), též obligátní citace z manifestů (A. Breton: Román je mrtev – ať žije román!), úvaha o židovském humoru (šifra A.) a další texty, někdy i s poněkud kuriózními anketami (J. Cocteau: Opium; A. Hoffmeister: Dýmky, s anketou o kouření a tvorbě, také anketa o sportu). 6. číslo V. p. r. se zabývalo etnickým uměním (pojednání E. F. Buriana Danse africaine, ukázky černošského umění výtvarného i slovesného, např. černošské pohádky B. Cendrarse); poslední číslo se (patrně v souvislosti se zájezdem Osvobozeného divadla na

Moravu a Slovensko, jež podrobně zaznamenalo) zabývalo cestováním (mj. články cestovatelů P. Moranda a A. Gerbaulta). Pravidelná rubrika *Osvobozený měsíc* stručně informovala o provozu divadla, případně o jeho jiných uměleckých počinech, o nově angažovaných členech, ohlašovala tiskem vydané skladby J. Ježka a knižní vydání her V+W, upozorňovala na společenské a sportovní akce (také VP-clubu), občas přidala anekdotické historky z divadelního světa. Pozoruhodná rubrika *Národ sobě s* podtitulem „Bez poznámky ukázky české kultury“ obsahovala nekomentované, leč dostatečně výmluvné citace a fotografie ze soudobého tisku (zejména z konzervativních novin a časopisů pro ženy, někdy i z knih, např. P. Biliánové, B. Zahradníka Brodského), vybrané se smyslem pro paradox, oficializovanou stupiditu a lapidární nesmysl, nezřídka i se sociálním zřetelem, v nichž se přehledně vyjevují zdroje divadelní satirické komiky V+W. – V beletristické složce V. p. r. byly zastoupeny všechny literární druhy; příspěvky většinou vykazovaly surrealistické a patafyzické rysy. Publikovány byly krátké *básnické opusy* převážně proslulých avantgardních autorů: G. Apollinaire, K. Biebl, J. Cocteau, R. Desnos, K. Fearing, A. Hoffmeister, J. Joyce, T. Tzara, J. Voskovec a J. Werich (i společná šifra V+W), J. Wiener (pseud. Alcantara), V. Závada, výjimečně F. X. Šalda. *Drama* prezentovaly úryvky z her V+W, ukázkou výstupu mnichovského kabaretiéra K. Valentina a Voskovcovým překladem experimentálního dramatu G. Ribemonta-Dessaignese Duha (též příležitostným dialogem Spejbla a Hurvínka o Osvobozeném divadle). Největší prostor byl dán *prozaické tvorbě* protagonistů V. p. r.: kromě drobnějších prací (i společných) publikovali na pokračování fiktivní paměti (J. Voskovec: Walk-over, J. Werich: Paměti), crazy-příběhy vzešlé z kvazireálného života plného výstředních zápletek a bizarních preludů, s verbálně působivými partiemi. Podobná poetika charakterizovala také svěbytnou reakci na tato vyprávění – Fugasy J. Šíny i příspěvky J. Plachty, A. Hoffmeistra aj. V. Vančura publikoval *Vzpomínky z cest* přibližující setkání s přáteli. Zpravidla bez uvedení překladatele byly zařazeny prozaické práce L. Bloye, B. Cendrarse, P. Courthiona, A. Jarryho, G. Steinové, R. Vaillanda aj. K dílům cizích autorů byla někdy připojena fotografie, informace či úvaha o autorovi (např. K. Teige o T. Tzarovi,

Ph. Soupault o A. Jarrym, an. o G. Steinové aj.), případně i další krátké citáty z jejich tvorby. Dále zde publikoval J. Wiener (pseud. Alcantara) a šifry A., -gel, H. D., četné příspěvky jsou anonymní.

LITERATURA: B. (E. Bass): V. p. r. ..., LidN 16. 10. 1929; an. (red.): (upozornění na nový časopis), Program Osvobozeného divadla k představení Fata Morgana, prosinec 1929; Voskovec & Werich: Zasláno (vysvětlení názvu), V. p. r. 1929/30, č. 4; an.: Lokální patriot..., Haló noviny 1. 12. 1935; J. Pelc in Meziválečná avantgarda a Osvobozené divadlo (1981, s. 65) → Zpráva o Osvobozeném divadle (1982, s. 75).

jip

Věstník (1842) viz in Josef Jaroslav Kalina

Věstník bibliografický viz in Fr. A. Urbánek

Věstník Matice opavské

od 1878

Orgán vlasteneckého spolku Matice opavská, typ vlastivědné ročenky se širokým záběrem regionální tematiky, od 30. let 20. století čtvrtletník, pak i s novým titulem Slezský sborník, který se vyhranil v literární uměleckou revui; v poválečném období se jako orgán Slezského studijního ústavu, později Slezského ústavu ČSAV stal časopisem pro vědy o společnosti s dominantním zájmem o problematiku Ostravska, v němž se literární témata uplatňovala do 70. let, pak zcela výjimečně.

Titul: 1878–1935 (roč. 1–40) Věstník Matice opavské (dále V. M. o.); od 1936 (roč. 41) Slezský sborník (dále SISb). – *Podtitul:* 1892–1928 (roč. 2–34) s upřesňujícím podtitulem (V. M. o.) věnovaný kulturním a vědeckým potřebám slezským; 1932–35 (roč. 37–40) Slezský sborník; 1936–37 (roč. 41–42, po změně titulu na Slezský sborník) V. M. o. Časopis věnovaný kulturním a vědeckým potřebám slezského a ostravského kraje; 1945–46 (roč. 43–44) V. M. o. Vědecký časopis věnovaný vlastivědnému průzkumu Slezska; 1947–49 (roč. 45–47) (SISb) dříve V. M. o. Vědecký časopis pro vlastivědný průzkum Slezska; 1950–53 (roč. 48–51) Acta Silesiaca. Čtvrtletník Slezského studijního ústavu pro vědy o společnosti (pokračovatel V. M. o.); 1954–59 (roč. 52–57) Acta Silesiaca. Čtvrtletník pro vědy o společnosti (pokračovatel V. M. o.); od 1960 (roč. 58) Acta Silesiaca. Čtvrtletník pro vědy o společnosti. – *Redaktoři:* 1878 (roč. 1) nevedeni; 1892–95 (roč. 2–5) V. Prasek; 1896–1901 (roč. 6–9) A. Karásek, V. Hauer, R. Parma; 1902–19

Věstník Matice opavské

(roč. 10–25) V. Hauer (jmenovitě uváděn od 1908, roč. 16); 1920–28 (roč. 26–34) J. Stypa; 1930–31 (roč. 35–36) V. Čepelák s kruhem spolupracovníků; 1932–34 (roč. 37–39) V. Čepelák; 1935 (roč. 40) V. Čepelák a K. Černohorský; 1936–37 (roč. 41–42) K. Černohorský s L. Peřichem a Z. Vavříkem; 1945 (roč. 43) B. Sobotík s red. radou; 1946 (roč. 44) B. Sobotík a A. Turek s red. radou; 1947–48 (roč. 45–46) B. Sobotík za spolupráce V. Ficka, A. Turka a red. rady; 1949 (roč. 47) B. Sobotík s red. radou, příl. Slezská tvorba red. D. Šajtar; 1950 (roč. 48) B. Sobotík a D. Šajtar s red. radou; 1951 (roč. 49) B. Sobotík za spolupráce M. Kudělký a D. Šajtara; 1952 (roč. 50) B. Sobotík a M. Kudělký; 1953–54 (roč. 51–52) B. Sobotík a A. Grobelný; 1955–58 (roč. 53–56) A. Grobelný a D. Šajtar; 1959–64 (roč. 57–62) ved. red. A. Grobelný, výkonný red. J. Beneš; 1965–70 (roč. 63–68) ved. red. A. Grobelný, výkonný red. L. Pallas; 1971–72 (roč. 69–70) ved. red. A. Grobelný, výkonný red. D. Gawrecki; 1973–91 (roč. 71–89) red. rada, ved. red. D. Gawrecki, výkonná red. J. Macháčová; 1992–97 (roč. 90–95) red. rada, ved. red. R. Žáček, výkonná red. J. Macháčová; od 1998 (roč. 96) M. Borák, J. Macháčová (výkonná red.), K. Sommer, T. Staněk, R. Žáček (ved. red.). – *Vydavatel*: 1878–1945 (roč. 1–43) Matice opavská; 1946–47 (roč. 44–45) Matice opavská a Slezský studijní ústav v Opavě; 1948–58 (roč. 46–56) Slezský studijní ústav v Opavě; 1959–63 (roč. 57–61) Slezský ústav ČSAV v Opavě (dále SÚ ČSAV v Opavě); 1964–65 (roč. 62–63) SÚ ČSAV v Opavě v Nakladatelství ČSAV v Praze; 1966–79 (roč. 64–77) Academia, nakl. ČSAV v Praze, péčí SÚ ČSAV v Opavě; 1980 (roč. 78) SÚ ČSAV v Opavě; 1981–91 (roč. 79–89) SÚ ČSAV v Academii, nakl. ČSAV; 1992 (roč. 90) SÚ ČSAV v Opavě; 1993 (roč. 91, č. 1–2) SÚ AV ČR v Opavě; 1993–94 (roč. 91, od č. 3 – roč. 92) SÚ Slezského zemského muzea (dále SZM) v Opavě; 1995–97 (roč. 93–95) SÚ SZM v Opavě a Zemský archiv v Opavě; od 1998 (roč. 96) SÚ SZM v Opavě. – *Periodicita*: 1878–1928 (roč. 1–34) 1 číslo ročně, přitom V. M. o. nevycházel 1879–91, 1897, 1900, 1915–16, 1929; od 1930 (roč. 35) 4 čísla ročně, přitom SISb nevycházel 1938–44; od změny titulu na Slezský sborník 1936 měl časopis dvojitý pořadové číslování ročníků, jednak původní (od počátku V. M. o.), jednak nové (od poč. SISb), teprve od 2001 (roč. 99) zůstal jen u číslování staršího. – *Přílohy*: nepravidelné, s nejrůznější tematikou, mj. 1949 (roč. 47) literární a umělecky založená příl. Slezská tvorba.

První ročník (1878) byl pouhou zprávou o založení národně obranné instituce Matice opavská (12. 2. 1877); svého účelu „šířiti osvětu a vzdělávání mezi lidem československým ve Slezsku“ chtěla dosahovat přednáškami, vydáváním dobrých laciných knih, zvelebováním písemnictví a umění, zřizováním a udržováním škol pro mládež československou aj. (viz citace

stanov v článku V. Hauera, V. M. o. 1902). Na osvětové a vzdělávací činnosti se V. M. o. podílel až od 1892, kdy zásluhou gymnaziálního profesora, historika a filologa V. Praska začal vycházet pravidelně; vlastivědným posláním navázal na Opavský besedník ze 60. let 19. století (zal. prof. A. Vašek) a korespondoval s obdobnými dobovými časopisy, především s brněnským Časopisem Matice moravské. Po Praskově odchodu z Opavy (1895), za tříčlenné redakce (A. Karásek, V. Hauer, R. Parma) fungoval V. M. o. jako spolkový orgán i osvětový časopis, koncepční podobu vlastivědné ročenky mu dal (1902–19) historik V. Hauer. Kolem kmenových autorů, k nimž vedle redaktorů patřil historik J. Zukal, se v této době rozšiřoval okruh přispěvatelů (často i amatérů) z různých oborů, z řad středoškolských profesorů, učitelů, kněží aj. V počátcích nového českosl. státu, za redakce J. Stypy (1920–28) se v časopisu uplatnily dokumentační materiály nestejně úrovně. Od 1930 vycházel V. M. o. čtvrtletně, jeho obsah obohatili spolupracovníci z řad odborníků, též z oblasti literatury; za redakce kulturního historika K. Černohorského (1935–37, od 1936 pod tit. Slezský sborník) získala v časopisu nebyvalé místo problematika literární (včetně beletrie), umělecká a kulturní. Po válečné pauze se pak 1946–47 spolu s Maticí stal vydavatelem Slezský studijní ústav, od 1948 (po zániku Matice) zůstal vydavatelem jen tento ústav, který se 1959 stal akademickým pracovištěm (Slezský ústav ČSAV). Slezský studijní ústav si stanovil za cíl konstituovat vědecko-výzkumné pracoviště pro komplexní regionální výzkum, akademický ústav se stal posléze (od 1965) vědeckým pracovištěm s koncepcí studia vzniku a vývoje průmyslových oblastí. V prvních dvou až třech poválečných desetiletích přetrvával ještě zájem o literární a uměleckou problematiku; roč. 47 (1949) měl např. přílohu Slezská tvorba, jejíž redaktor D. Šajtar se pak stal spoluredaktorem SISb a pilným přispěvatelem, podobně jako V. Ficek, podílející se rovněž na redigování, a slavista M. Kudělký. Léta pak zastával místo redaktora nebo vedoucího redaktora historik A. Grobelný, po něm pak další pracovníci, většinou spjatí s vydavatelskou organizací. 1993 (od č. 3) se Slezský ústav jakožto vydavatel stal institucí Slezského zemského muzea v Opavě.

Za své dlouhé existence publikoval V. M. o. (pak SISb) velké množství příspěvků z nejrůz-

nějsích oborů, zvláště společenskovědních a také přírodovědných: z historie od nejstarších dob, z politických, sociálních, hospodářských a právních dějin, zeměpisu, národnostní problematiky, z kulturní historie i současnosti, českého školství, z literatury a umění, etnografie, dialektologie aj. Ať to byly zásadní stati, materiálové přehledy, popř. edice korespondence, referáty a zprávy, lišily se způsobem zpracování i podněty, které přinášely. Jako ročenka (do 1929) měl V. M. o. omezený prostor pro publikaci. Až do té doby se příspěvky z *literární historie i současnosti* objevovaly v menší míře (o něco častěji po 1918), a to vesměs se zaměřením na slezskou problematiku. Hned 1892 V. Prasek uvažoval nad absencí starší slezské literatury v literárních dějinách (v pracích J. Jungmanna a J. Jirečka), věnoval pak pozornost některým osobnostem, mj. 1907 A. Vaškovi a A. V. Šemberovi (též přetisk korespondence), V. Hauer psal 1893 a 1895 o starší náboženské literatuře, J. Stypa 1904 i později pojednával o slezských rodácích v českém písemnictví, V. Martínek 1917 o Slezsku v krásné literatuře (P. Bezruč, Č. Ostravický, J. F. Karas aj.). Drobné zprávy z literárního života (včetně odborných spisů se slezskou tematikou) podával v počátcích J. F. Tagliaferro, pak V. Hans, V. Hauer, V. Sladký aj. Jen občas se objevily články o *hudbě*, např. J. Čeledy (1914 o L. van Beethovenovi a slezském Hradci, 1920–21 o stycích P. Křížkovského s rodným Slezskem), 1910 publikovali A. Otahal a V. Hobzík Slezskou hymnu; o *výtvarném umění* psal např. G. Kořený (1924 o malíři V. Držkovicovi). *Folklorní slovesnost* se dotýkaly národopisné příspěvky J. Vyhliďala nebo F. Myslivce, 1924 zveřejnila H. Salichová-Hálová pohádky slezského původu, 1926 pojednal o pohádkách T. Čep, o písmáckých záznamech hluchínských písní K. Kyas. Problematikou nářečí se zabývali V. Hrubý, též V. Hauer, F. Vašek aj. V širokém tematickém záběru byla sledována kulturní problematika (školství, knihovny, muzea, portréty národních buditelů a vlastivědných pracovníků aj.), kulturněpolitických souvislostí se týkaly i některé příspěvky historiků, např. J. Zukała, V. Hauera, J. Káprase. – Od 1930, kdy se časopis změnil ve čtvrtletník, se v jeho obsahu vedle tradičních témat historických a lidovýchovných a referátů (silesiaca v knižních a časopiseckých publikacích) stále více uplatňovala literární a umělecká problematika. Tento

trend, vedoucí k proměně časopisu v literární uměleckou revui, charakterizoval V. M. o. (od 1936 s tit. Slezská sborník) po celé toto předválečné období (poslední roč. 1937); v jeho zaměření se projevila i generační obměna redakce a přispěvatelů. Časopis byl členěn na rubriky, občas pozměňované či doplňované, v nichž se jak mezi články, tak mezi zpravodajskými a recenzními rubrikami objevovala samostatně rubrika *Literatura* (řízená Z. Bárem a zaměřená hlavně na beletrii), tematizovala se též hudba a divadlo, výtvarné umění, od 1935 zcela nově i beletrie. *Literární a literárněhistorické stati* otiskli Z. Bár (1933 o ostravské próze V. Martínka, 1935 o vztahu Bezručovy poezie k Frýdku), F. Horečka (1936 o J. Kalusovi), J. L. Míkoláš (1934 z korespondence Č. Ostravického), M. Rusinský (1931 o čas. Iskra, též o německých Slezanech v literatuře), B. Slavík (1934 o J. Vyhliďalovi), Z. Vavřík (1935 o Ó. Łysohorském, 1936 o inspiraci slezských autorů) aj. *O hudbě* psali K. Černohorský, J. B. Foerster (oba o P. Křížkovském), J. Vogel (o operní tvorbě L. Janáčka), o *výtvarném umění* L. Peřich (o malíři B. Dvorském). Mimoto řada autorů (nejen literárních historiků a kritiků) přispěla do bezručovského ročníku 1937: K. Černohorský, Z. Hlaváček, F. M. Hradil, F. Lazecký, V. Martínek, L. Peřich, M. Rusinský, J. Strakoš, J. Závada. V recenzní části referovali o *literatuře*: nejvíce Z. Bár (i šifra -zb-), pak M. Rusinský (i šifra Rský), Z. Vavřík (i šifry -zv-, Z. V.) i V. Martínek; o *hudbě* zvláště J. Vogel, o *výtvarném umění* Z. Hlaváček. 1936–37 *beletrii* publikovali: P. Bezruč, Z. Bár, M. Glabazňová, F. Lazecký, V. Martínek, V. Prokůpek, F. Směja, Z. Šmíd, L. Třenecký, Z. Vavřík, S. Vlček, J. Závada. – V poválečném období se podoba SISb postupně proměňovala se změnami vydavatelů a jejich nově se vyhraňujících programů. Po zrušení Matice opavské a její fúzi s definitivně ustaveným Slezským studijním ústavem byl SISb do 1949 vědeckým časopisem pro vlastivědný průzkum Slezska, od 1950 čtvrtletníkem pro vědy o společnosti. Tomuto zaměření zprvu odpovídaly vlastivědné, často historické materiály, též studie o významných vlastivědných pracovnících (např. stať V. Ficka o redaktoru V. M. o. V. Hauerovi). *Literární problematika* měla stále ještě zastoupení v článcích a v rubrikách věnovaných pramenům, zprávám a referátům; zcela však zmizela beletrie. Do SISb přispívali postupně další badatelé, leckdy i pů-

sobící mimo oblast Slezska. Tak např. pražský bohemista a slavista K. Krejčí uvažoval o obecnějších výzkumných otázkách (1949 Bádání o Slezsku a jeho nové úkoly), pražský paleobohemista A. Škarka psal 1950 o úkolech souvisejících s výzkumem starší české literatury ve Slezsku. Jinak se v literární oblasti stávaly nejčetnějšími příspěvky o životě a díle P. Bezruče (např. již 1945 A. Závodský, 1946 recenze B. Čelovského o sb. Bezručův hlas z 1940), a to zejména v souvislosti s jubileem 1947, kdy přispěli Z. Bár (P. Bezruč a Francie), V. Ficek (A. Vašek a P. Bezruč), D. Šajtar, A. Turek (topografie Bezručova díla), O. Králík (1948 k historii Slezských písní) aj.; podobně tomu bylo i v jubilejním roce 1957: příspěvky J. Dvořáka, O. Králíka, J. Pleskota, D. Šajtara aj., též v rubrice *Prameny F. Buriánka* (Šrámek a Bezruč). Řada příspěvků se objevila i v jubilejním mezdobí: 1952 vyšlo bezručovské číslo SISb (1953 sep.; přisp. V. Ficek, O. Králík, V. Martínek, D. Šajtar), mimoto byly publikovány stati O. Králíka (1954 Tvůrčí proces u K. H. Máchy a Petra Bezruče), D. Šajtara (1950 Bezruč u Šaldy), dále pojednání K. Reslera o P. Bezručovi a E. A. Poeovi (1953) aj.; pravidelně byly též recenzovány bezručovské publikace. O literatuře dále psali: Z. Hájek (1945 o J. Kudelovi), A. Kellnerová (1945 o L. Hořké), O. Králík (1958 o Almanachu Máj), V. Martínek (1948 o K. Handzelovi, 1951 o F. Sokolu Tůmovi v Ostravě), I. Pfaff (1958 o J. Nerudovi a polském revolučním hnutí), M. Rusinský (1947 o V. Martínkovi), A. Škarka (1949 o J. Vašicovi, 1955 o Komenském), D. Šajtar (1955 o V. Závadovi), L. Zatočil (1953 a 1958 o slezské literatuře středověku), A. Závodský (1954 o J. Kainarovi) aj. Objevily se i příspěvky sledující meziliterární kontext (např. 1953 M. Kudělka o působení J. Kalinčiaka v Čes. Těšíně, 1954 srovnání J. L. Šeršníka s G. Dobnerem, 1959 R. Brtáň o P. Bezručovi a I. Kraskovi aj.). V mnohooborově koncipované rubrice pramenů publikovali literární materiály např. V. Ficek, M. Kudělka, A. Sivek, D. Šajtar, kteří se společně s dalšími (např. O. Králík, A. Závodský) podíleli též na recenzní rubrice. Mimo to 1949 vycházela příloha *Slezská tvorba* orientovaná na literární a umělecké práce, slezské časopisectví a na referáty o nových knihách; o aktuální literární a kulturní problematice sem psali např. V. Martínek (stať Živné zdroje), D. Šajtar (o moderní slezské poezii),

též V. Ficek, B. Slavík aj. *Hudbou*, jednak P. Křížkovským, jednak různými oblastmi tvorby L. Janáčka se zabývali B. Štědroň, pak R. Pečman, J. Racek a P. Vrba, o E. A. Axmannovi (k šedesátinám 1947) pojednal J. Šulc; o *výtvarném umění* psali Z. Hlaváček, A. Kutal, Jar. Svoboda aj. SISb tradičně publikoval příspěvky ze slezské *folklorní tvorby*: K. Dvořáčka (1949 o těšínských „bojkách“ – pohádkách), K. Horálka (1958–59 o lidových písních; 1956 společně se Z. Horálkovou o lidových baladách), A. Sivka (1955 o pověstech aj.). Také *dialektologii* byla věnována pozornost, zvláště ve statích A. Lamprechta, dále J. Balhara, J. Skuliny, J. Wodarze, z fonetického hlediska M. Romportla. – Se změnou vydavatelské organizace v akademické pracoviště (Slezský ústav ČSAV) a s jejím novým výzkumným programem začala v SISb postupně dominovat problematika historická, sociologická, politická a kulturněpolitická, demografická; nadto se od 50. let a zejména pak od 70. let při volbě témat, popř. i příspěvatelů, prosazovala ideově-politická hlediska, např. v článcích o dějinách dělnického hnutí na celé severní Moravě nebo o levicové kultuře (1961 C. Nečas o činnosti Levé fronty na Ostravsku, 1962 D. Šajtar o P. Bezručovi v komunistickém tisku aj.). Do 70. let, byl v menší míře, se stále ještě uplatňovala *literární témata*, později v SISb ztrácela platformu. Trval zájem o život a dílo P. Bezruče: několik příspěvků opět publikoval O. Králík (1966 o historii textu Slezských písní, 1968 o jejich kanonickém textu; 1970 mj. kritika knihy J. Urbance: Mladá léta P. Bezruče, která vyvolala na stránkách SISb polemiku); dále přispěli V. Ficek (1969 obsáhlá recenze bezručian), J. Opelík (1964 o kompozici Slezských písní), D. Šajtar, A. Závodský aj. Na jiná témata otiskli stati O. Králík (1969 o obrozenském spisku Počátkové českého básnictví, obzvláště prozódie), J. Macháčová (1974 o raných prózách V. Martínka), L. Pallas (1966 o Ó. Ľysohorském), Jiří Svoboda (1962 o L. Třenecském), D. Šajtar (1961 o O. Šuleřovi); k jubileu L. Hořké 1968 psali Z. Malý a A. Satke, o dalších jubileích 1969 V. Ficek (Z. Bár, A. C. Nor, M. Rusinský); J. Šliziński otiskl materiály o česko-polských kontaktech (1968 o vztahu E. Zegadłowicze k Čechám, 1969 z korespondence F. Palackého s Poláky). *Hudbou* se zabývali B. Štědroň (1963 a 1966 o Janáčkově operě Její pastorkyňa), V. Gregor (1962 o ostravském

působení E. Schulhoffa) aj., *výtvarným uměním* např. Jar. Svoboda v přehledné stati z 1961 o výtvarné kultuře Slezska za posledních patnáct let. *Folklorní tvorbě* se věnovali P. Novák, A. Satke, G. Sokolová, *dialektologickým výzkumům* J. Balhar, E. Lotko, B. Téma aj.; později v tomto oboru převážila spíše hlediska sociolingvistická (G. Sokolová), rovněž beletrie někdy posloužila jako pramen k sociologickému zkoumání (např. 1998 J. Matějček o Roku na vsi bratří Mrštíků).

LITERATURA: Č. Zfbřt: ref. V. M. o., NL 6. 1. 1893; an.: Týdenní obzor (mj. o posláni Matice opavské a V. m. o.), Čas 1895, č. 10; an.: ref. V. M. o. ..., ČČH 1895, s. 57 + ČČH 1897, s. 383 + ČČH 1898, s. 346 + ČČH 1901, s. 238 a 379 + ČČH 1902, s. 500; an.: Obsah dosud vyšlých čísel Věstníku, Věstník Matice opavské 1902, s. 100 + Obsah čísel 11–15, tamtéž 1907, s. 132; an.: ref. V. M. o. ..., ČČH 1907, s. 230; lh.: V. M. o. (o obsahu posledního roč.), LidN 13. 6. 1923; J. Stypa: Obsah dosud vyšlých třiceti čísel V. M. o., Věstník Matice opavské 1924, s. 123; V. Čepelák: V. M. o., Památník Matice opavské 1877–1927 (1927, s. 43); A. V. (Ant. Veselý): Němečtí Slezané (reakce na stať M. Rusinského, tamtéž, 1933 i knižně), Kolo 1933, s. 93; Sv. (O. Svozil): Říjnové události 1938 (okleštění republiky a zánik časopisů, též SISb), Archa 1939, s. 44; V. Ficek, B. Sobotík: Rejstřík SISb, dříve V. M. o. Roč. 1–50 (1879–1952) (1954); V. Ficek: Rejstřík SISb k ročníkům 51–60 (1953–1962) (1963) + (šifra V. F.) Zamyšlení nad Maticí opavskou (k 90. výr.), SISb 1967, s. 413; A. Grobelný: Čtvrstoletí práce SISb od osvobození, SISb 1970, s. 118.

ls, et

František Vetešník

* 1. 11. 1784 *Jizerní Vtelno* u Mladé Boleslavi
† 19. 1. 1850 *Sobotka*

Autor a překladatel z přátelského okruhu Jungmannova, výrazný rusofil a propagátor slovanské ideje; regionální osvětový pracovník a historik, autor odborných statí z mnoha oborů.

Podle ruského vzoru užíval za rodným jménem i otcovského jména Matějovič, též Matejovic. – Narodil se v početné rodině rolníka a hospodského, který byl v mladších letech lokajem u pozdějšího arcibiskupa A. P. Příchovského. V. byl asi od 1797 na školách v Mladé Boleslavi, 1798–99 na tamější gymnaziální přípravce (preparandě), 1799–1804 vystudoval mladoboleslavské piaristické gymnázium, pak v Praze

dvouletou tzv. filozofii a v Litoměřicích kněžský seminář; vysvěcen byl v dubnu 1808. Nejprve kaplanoval při duchovních správách své diecéze (do 1815 v Mcelích, do 1819 v Dolním Bousově), 1819 se stal farářem v Markvarticích, 1838 děkanem v Sobotce, kde působil do konce života. V Litoměřicích byl žákem Jungmannovým a byl pak s ním a s některými spolužáky ze semináře v trvalém styku; za pobytu v Sobotce se takřka každý týden scházel s přáteli působícími v okolí A. Markem z Libuně, který mu byl nejbližší, a s F. Šírem z Jičina. Mimoto si dopisoval např. s J. J. Jungmannem, V. Krolmusem, J. Krouským, V. Pešinou, F. Plačkem a K. A. Vinařickým. Měl i styky slovanské, např. s Rusy, kteří navštívili Čechy (mj. 1840 I. I. Srezněvskij), podporoval národní život na Slovensku, staral se o Poláky, kteří se po porážce povstání 1830 zdržovali v Čechách. Věnoval se osvětové činnosti a zkvalitnění výuky ve školách, ve Mcelích a v Sobotce vedl zevrubné pamětní knihy svých farností, měl rozsáhlou, v dané době obecněji proslulou knihovnu (téměř 2000 svazků), která obsahovala i četné cizojazyčné odborné spisy. Podpořil též hmotně Jungmannův návrh na zřízení České společnosti, patřil mezi zakladatele Matice české a Dědictví sv. Jana Nepomuckého, jazykovým sběrem přispíval J. Jungmannovi pro jeho Slovník česko-německý. Zemřel po delší srdeční nemoci, pohřben byl u kostela na starém soboteckém hřbitově.

Ve své době byl V. považován za polyhistora: publikoval stati z historie, národopisu, teologie, zeměpisu, filologie, věnoval se také statistice (o ní a o nové geografii měl pojednat v zamýšlené české encyklopedii). Krajovery poznatky ukládal do nedokončené monografie Fideikomiss herrschaft Kost und Rakow, jež vedle výkladů historických obsahuje údaje hospodářské (těžba nerostů, ovocnářství, chov dobytka, myslivost, průmysl a obchod), záznamy jazyka, zvyků, obyčejů, pověr a popisy krajů a staveb; pořídil z ní i stručný český výtah s titulem Pověřená panství Kost a Rakow (obojí zůstalo v rukopisu). – Zejména v mladších letech byl V. i autorem beletristických prací. Tak jako V. nadšené slovanství souznělo s názory A. Marka, stála i jeho nerozsáhlá básnická produkce (psaná jak přízvučně, tak časoměrně) pod vlivem tohoto autora, zčásti v tematice a formě (básnická posláni přátelům), nápadně pak jazykovým novotařením. V. publikoval pří-

ležitostně básně, vlasteneckou a reflexivní lyriku, drobné veršované satiry a satirické bajky (*Mladý medvěd v cizích jazycích zběhlý* proti netečnosti k rodné řeči), epigramy a prozaické aforismy; přetiskováno bylo *Opsání osmého žalmu o důstojnosti člověka* a rozvleklá balada s krajobou látkou *Hněvsa z Stránova* (o střetu raného křesťanství s pohanstvím, jehož ukrutnost ztělesňuje titulní postava vraha sv. Václava a kněžna Drahomíra). Ojedinele V. také poezii překládal, soustavněji se věnoval tlumočení populární krásné prózy (mj. pro knižnice Sbírkou povídek zábavných F. C. van der Velda, redigovanou J. J. Jungmannem, a Zábavné čtení jičínského nakladatele F. J. Kastránka); překlad románu J.-F. Marmontela *Belisar* (volné převody jeho povídek V. uveřejňoval časopi-secky) nebyl 1817 cenzurou povolen k tisku mj. pro nekvalitní jazyk (rusismy, archaismy, neologismy). Původních povídek napsal V. jen několik, práce určené k tisku zpravidla posílal Jungmannovi, aby je „co do jazyka vybrousil“. Koncem života se vzdaloval literární činnosti, údajně pro nesouhlas se stálým měněním prapovisu a se zaváděním latinky.

ŠIFRA: -k- (C. k. vlastenské noviny, dub.). ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach aneb Novoročenka (1824), pokr. Denice aneb Novoročenka (1825, mj. překl. z J.-F. Marmontela); C. k. vlastenské noviny (1815, 1818; 1815 BB *Mladý medvěd v cizích jazycích zběhlý*, Óda Horácovy 18. knihy); Časopis pro katol. duchovenstvo (1834–47); Čechoslov (1821, 1825; 1821 B *Amor smrtečně postřelený*, *Směšná heroida*, 1825 překl. z J.-F. Marmontela); *Jindy a nyní* (1833); J. Jungmann: *Slovesnost* (2. vyd. 1845); *Krok* (1831); *Poutník slovanský* (1827); *Prvotiny pěkných umění* (Videň 1814–15; 1814 B *Vetešník Markovi*, 1815 BB *Podliska mému Jungmannovi*, *Hněvsa z Stránova*, *Opsání osmého žalmu o důstojnosti člověka*); *Rozličnosti Pražských novin*; – posmrtně: ant. *Píseň o nosu* (2005, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Ku přístí vysoce důstojného Pána Pana Jana Tachecího, kanovníka litoměřického... do Mcel (B b. d., 1812). – *Překlady*: C. F. van der Velde: *Johanita* (1829, an.); an. (S. Cottin-Ristaud): *Alžběta nebo Vypovězení siberští* (Jičín 1830). ■ KORESPONDENCE: in K. A. Vinařického *Korespondence a spisy pamětní* 1 (Vinařickému z 1828; 1903, ed. V. O. Slavík). ■

LITERATURA: F. Bařha: F. M. V. (1874–1850). *Literární pozůstalost* (LA PNP 1966; rozšř. vyd. K. Bílek, 1975). ■ A. U.: nekrolog, *Pražské noviny* 20. 3. 1850; J. Jakubec: *Jungmannova škola básnická*, sb. *Literatura česká 19. století* 1 (2. vyd. 1911, s. 711) + *Slovesné práce ve Videňských novinách 1813 a v Kraměriusových vlastenských novinách 1815*, LF 1916,

s. 249; A. Bernard: F. M. V., *Sobotecký věstník* 1927, s. 82; J. Pícek: *Sobotecký jemnostpán* F. M. V., *LidN* 28. 10. 1944; M. Macounová: P. F. M. V., sb. *Sobotka 1498–1948* (1948, s. 76); J. Pícek: *Sobotecký jemnostpán* F. M. V., *Beseda (Železný Brod)* 1949, s. 292; C. V.: F. M. V. po stu letech, *Beseda (Železný Brod)* 1950, s. 26; J. J. Jungmann in *Korespondence* (1956, zejm. s. 56, 156; ed. O. Votočková-Lauermannová); J. Plich in *Souhvězdí domova* (1960, s. 63); J. Beneš in *Ač zemřeli, ještě mluví* (1964, s. 246); S: *Sobotecký buditel*, *Zpravodaj Šrámkovy Sobotky* 2000, č. 1.

mo

Větší život sv. Františka viz in Legenda středověká (Dodatky, 4. díl)

Daniel Vetter viz Daniel Strejc-Vetter

Karel Vetter

* 16. 3. 1886 *Královské Vinohrady* (Praha-V.)
† 21. 12. 1956 *Praha*

Překladatel zejména ze severských literatur, divadelní režisér a adaptátor.

Syn ředitele Lipské pojišťovací společnosti. Absolvoval gymnázium v Praze a studoval na pražské filoz. fakultě germanistiku a romanistiku. Poté působil jako profesor němčiny a francouzštiny na Drtinově městském dívčím reálném gymnáziu v Praze (1912–33); dále vyučoval na českosl. státní reálce v Praze VII. Byl členem poradních sborů při filmové cenaze ministerstva vnitra, filmového sboru Masarykova lidovýchovného ústavu a vzdělávacího předsednictva Čes. obce sokolské. Jako režisér působil externě mj. v Městském divadle na Král. Vinohradech, v Uranii, Švandově divadle a v Nár. divadle v Bratislavě.

Zprvu psal verše, pak se především uplatnil jako autor překladů ze skandinávských literatur, zvláště z dánštiny (J. Locher, K. Michaëlisová) a švédštiny (G. Geijerstam, S. Lagerlöfová, A. Strindberg), překládal též z němčiny (H. von Hofmannsthal) a řečtiny (Aristofanes). Větší část svých překladů uplatnil pouze scénicky, v kontextu se svou aktivitou divadelní a režisérskou, s některými pak pronikl i do Nár. divadla.

ŠIFRA: K. V. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Besedy Času* (1913); *Čas* (1910); *Hlas národa* (1908); *Květy* (1909–11);

Lumír (1910); Máj (1905–07); Malý čtenář (1913); Nár. listy (1907–13); Noviny (1909); Zlatá Praha (1905–07). ■ **KNÍŽNĚ. Překlady:** G. Montméril: Věčně nespokojeni! (b. d., 1906); G. Geijerstam: Kniha o bratříčkovi (1910, V. staf G. G. K českému překladu Knihy o bratříčkovi, t. r. i sep.); S. Lagerlöf: Povídky (Svatá noc, Červenka, Margareta Fredbulla, Stříbrný důl, Císařovna pokladnička, Stará Aneta, 1910) + Astrid (b. d., 1911); H. Ibsen: Spolek mladých (b. d., 1911); K. Michaëlis: Dítě (b. d., 1913). ■ **SCĚNICKÝ. Překlady:** A. Strindberg: Samum, Silnější, Slečna Julie (1925); Aristofanes: Ptáci (1929); H. von Hofmannsthal: Hra o bohatci (1930); R. A. Stemmler: Děti naší doby (1933); J. Locher: Chudí boháč (1934); H. Bergman: Závěť Jeho Milosti (1936, vlastní dramatazace R). ■ **REDIGOVAL knižnice:** Dětská knihovna (1911–14), Sbírka programových čísel pro sokolské zábavy (1930–36). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** Božena Němcová maličkým (1911); V. Beneš Třebízský mládeži 1, 2 (1915, 1917); V. K. Klicpera: Potopa světa (1955, i upr.); Mistr Petr Pleticha. Starofrancouzská fraška... (1955, i upr.); Večer Jana Amose Komenského (1957, rozmož., i upr.). ■

LITERATURA: ● ref. překl. G. Geijerstam: G. Pallas, Přehled 9, 1910/11, s. 434; K. Híkl, Novina 4, 1910/11, s. 317; O. F. (Fischer), Čes. revue 4, 1910/11 (k V. doprovodnému portrétu autora) ●; J. Soukup: ref. ed. Dětská knihovna, Božena Němcová maličkým, Samostatnost 5. 7. 1912; V. F. Suk: ref. Třebízský mládeži 2 (další vyd.), Úhor 1928, s. 30.

zj

Karel Vetterl (knihtiskárna) viz in Josefa Vetterlová

Josefa Vetterlová

Působnost 1816–1857

Prážská knihtiskárna s výrazným podílem české tiskařské i nakladatelské produkce. Pod jménem nájemkyně pražské Arcibiskupské tiskárny heslo souhrnně zaznamenává jak působení tiskařské rodiny Vetterlů a Václava Špinky do 1842 v této tiskárně, tak přímo navazující nakladatelské aktivity pokračovatelů (Anna Špinková, Karel Vetterl, Vetterlovská tiskárna) od 1842 v dalších pražských působištích.

Zakladatel knihtiskařské větve patricijské rodiny Vetterlů z Wildenbrunnu (psali se Fetterl, Fetterle, Vetterl, Vetterle; dále V.) význačný písecký knihtiskař Josef V. z W. (uváděn i J. J. W., * 29. 11. 1779 Čes. Budějovice, † 3. nebo 4. 8. 1863 Praha) koupil 1815 v Praze staroměstskou tiskárnu dědiců Hrabovských v domě

U Tří stříbrných růží (posledním majitelem byl patrně A. Straširypka) a t. r. si pronajal Arcibiskupskou knihtiskárnu v Klementinu. Obě tiskárny řídil jeho bratr, bývalý důstojník František V. z W. († 1819), který 1817 podnik převzal a soustředil do Arcibiskupské knihtiskárny. (Iniciály křestních jmen J. F. v impresu některých knih mohly označovat oba bratry.) Po jeho smrti se nájemkyně knihtiskárny stala vdova Josefa V. z W., faktorem byl vyučený tiskař, spisovatel, upravovatel a překladatel T. Kubelka. Od 1826 vedl tiskárnu spisovatel V. Špinka, který se z ní pokusil vytvořit vydavatelské středisko české literatury a později v ní provozoval i nakladatelství na svůj účet. Od počátku 1832 se Špinka stal i nakladatelem některých titulů (autory, překladatele i redakční spolupracovníky honoroval zpravidla knihami). 1834–38 byl v tiskárně korektorem slovníkář J. Franta Šumavský, který později působil u J. Spurného. Výsledky Špinkova působení oslabovala jeho náladovost a nepořádnost (ztratil se u něho údajně i překlad Osvobozeného Jeruzaléma T. Tassa od J. E. Purkyně a rukopis neznámé básnické sbírky J. Herzoga), obyč produkce ochromoval nepořádek v expedici. 1838 si Špinka tiskárnu pronajal sám, po jeho smrti vdova Anna Špinková (roz. Vlčková, později provd. Vetterlová, * 1809, † 6. 1. 1869 Detroit, Michigan, USA) Arcibiskupskou tiskárnu ještě t. r. opustila (vzápětí si ji pronajala firma Synové B. Haase) a působila na různých místech v Praze pod firmou *Anna ovdovělá Špinková*, pak *Anna Špinková*. Její podnik řídil „s vynaložením vlastního úvěru“ spisovatel a redaktor J. Malý do 1844, kdy se s ní pro neshody v obchodních záležitostech rozešel. S tiskařkou se t. r. oženil nejstarší syn Josefa V. a švagr J. Malého Karel V. (šlechtický predikát již neužíval, * 6. 11. 1808, v literatuře uváděný údaj o úmrtí 1853 v Písku nebyl v matrice nalezen). Ten upadající tiskárnu s názvem *Karel Vetterl* (i *Vetterle*) řídil spolu s otcem do 1847, kdy se od manželky odstěhoval. A. Vetterlová ji pak vedla pod stejnou firmou pomocí faktorů, jsouc 1847 a 1848 stíhána pro porušení tiskových předpisů (1847 vytiskla anonymně bez cenzurního povolení protijezuitský pamflet E. Arnolda Držená řeč od jenerála jezuitů na tajném sněmu v Římě dne 1. června 1846 ku shromážděným liguriánům neb redemptoristům..., v květnu 1848 byl nakrátko zatčen její faktor F. Groll pro tisk českého a německého

letáku Českým bratřím, An mein Böhmen V. Ž. Donovského). Tiskárna, od 1850 s názvem *Vetterlovská* (též *K. Vetterlovská*) tiskárna (Anna V. zřejmě přišla o koncesi a tiskárnu prodala) střídala majitele, až ji 1853 získal A. Renn, který ji od 1858 provozoval pod svým jménem. Ovdovělá Anna V. se 1854 vystěhovala se synem Karlem (* 1844) do Ameriky. – J. a F. V. z W., Josefa V. i V. Špinka působili do 1842 v pronajaté Arcibiskupské tiskárně na Starém Městě čp. 190 (Klementinum), František V. tiskl 1816 krátce též na Starém Městě čp. 232 (Jalovcová 1 – Husova 10). A. Špinková měla tiskárnu 1843–44 na Starém Městě čp. 102 (Mariánské nám., zbořeno), tiskárna Karel V. byla 1844–46 na Novém Městě (Žitnobranská ul.) s expedicí v čp. 525 (Žitnobranská v Budči u Dědů, dnes Žitná 28 – V Tůních 16), pak 1847 na Starém Městě čp. 350 (Na Perštýně 17 – Betlémské nám. 7) a čp. 291 (v Konviktu, dnes Konviktská 24 – Bartolomějská 11), 1848 na Starém Městě čp. 308 (Bartolomějská 9 – Konviktská 16). Vetterlovská tiskárna byla 1851–53 na Starém Městě čp. 640 (v Týně, dnes Týn 2 – Štupartská 1), 1855–57 na Novém Městě čp. 854 (Kolovratská tř. U Tří lip, dnes Na Příkopě 14 – Panská 2).

Koncem 10. let 19. století byla Arcibiskupská knihtiskárna spolu s prudce se rozvíjejícím podnikem B. Haase nejvýznamnějším pražským tiskařským a nakladatelským střediskem s četnými úředními, církevními i soukromými zakázkami a širokým spektrem produkce náboženské a původní i přeložené odborné literatury i beletrie. Mezi českojazyčnými tituly prokazatelně vlastního nákladu (neurčité formulace v knihách jej až do 40. let neumožňují vždy bezpečně odlišit od tisků na zakázku) převažovala zejména populární náboženská literatura (mj. kázání A. J. Puchmajera, J. Rychlovského, V. V. Václavíčka, katechismy a kázání V. Zahradníka), drobná beletrie pro děti a divadelní hry. V prvním období zde vyšlo i několik edic starší české literatury (B. Bílejevský, T. Bavorovský, překlady sv. Jana Zlatoústhého). V. byla vydavatelkou beletristického a naučného čtvrtletníku *Dobroslav* (1820–23, red. J. L. Ziegler). Faktor Kubelka, který zde tiskl i své vlastní práce, soustředil okolo tiskárny výrazné osobnosti českého národního života (kmenovým spolupracovníkem byl např. J. J. Jungmann). Souběžně s pracemi na rozsáhlejších českých tiskařských zakázkách (např. časopisy

Krok, Rozmanitosti, Hyllos, Časopis pro katol. duchovenstvo, dále Slovník česko-německý J. Jungmanna, později publikace Matice české) a s tiskem některých významných obrozeneckých děl (Bázně J. Kollára, Vznešenost přírody M. Z. Poláka, Bázně drobné Š. Hněvkovského, jazykovědné práce J. Jungmanna) se tak pozvolna vytvářely předpoklady pro zprvu ojedinělé nakladatelské počiny v oblasti české odborné literatury a beletrie (např. 1822 *Bázně J. Herzoga*, 1823 „opozděný“ nečíslovaný 5. svazek Hankovy sbírky *Starobylá skládanie*) i pro průkopnické překlady krásné i naučné literatury (F. L. Čelakovský, V. Hanka, S. K. Macháček, A. Marek, J. S. Presl, V. S. Štulc, F. B. Tomsa, K. A. Vinařický). Prvým koncipovaným sbrzaickým souborem nakladatelství byla *Sbírka povídek zábavných* C. F. van der Velda (1827–32, 7 sv., red. an. J. J. Jungmann, překládali J. F. Hollmann, F. Vetešík a J. V. Vlasák). Páteř české beletristické produkce tiskárny ve všech jejích proměnách však tvořily divadelní hry, zprvu zejména repertoárové hry českých představení pražského Stavovského divadla a dalších českých divadelních společností. Mezi nimi od počátku dominovaly úpravy a překlady plodného adaptátora J. N. Štěpánka. Za působení V. Špinky byla vedle průběžně převážně komerčně motivované produkce činoher i zpěvoherních libret (F. Berio di Salsa, S. Cammarano, C. Goldoni, F. I. Holbein, A. W. Iffland, A. von Kotzebue, Mélesville, H. F. Möller, F. Raimund, E. Raupach, A. E. Scribe, P. A. Wolff; kromě Štěpánka je překládali J. Herzog, S. K. Macháček, J. Příbík, V. K. Püner, J. V. Sommer, V. Špinka, N. Vaněk) založena i programová knižnice původních a přeložených dramát *Česká Thalia* (1837–41, 5 sv., red. J. K. Tyl), která oživila Tylův starší nerealizovaný projekt *Bibliotéka divadelních her* (1834) a převzetím edičního programu i předplatitelů přímo navázala na Výbor divadelních her zahraničních (1837, 1 sv., vyd. V. Filípek a V. K. Püner). *Sbírka* měla sloužit potřebám rozvíjejícího se českého divadelního ochotnictví vyváženým výběrem umělecky náročnějších děl i her běžného repertoáru. Dvě veršovaná dramata (Tylův překlad Jana Sachse od J. L. F. Deinhardsteina a Čestmír J. K. Tyla) doplnily překlady veseloher z francouzštiny a němčiny, na nichž se podíleli J. K. Tyl, J. Procházka Devítský a V. K. Püner. S postupným formováním české čtenářské obce vznikla i jedna z prvních knižnic no-

vodobého českého nakladatelského podnikání programově zaměřená převážně na soudobou světovou prózu *Bibliotéka zábavného čtení* (1835–44, 22 sv., red. J. Malý). Přinášela jazykově vyvážený výběr překladů z angličtiny (mj. W. Irving, E. G. Bulwer-Lytton, F. Marryat, J. W. Polidori pod jm. G. G. Byrona), francouzštiny (J. H. Bernardin de Saint-Pierre, J. P. C. de Florian, F. R. de Chateaubriand, G. Sandoová), italštiny (A. Manzoni), němčiny (K. Pichlerová, J. H. D. Zschokke), ruštiny (F. V. Bulgarin, O. I. Senkovskij) a maďarštiny, který doplnily původní povídky J. J. Marka Známosti z průjezdu a Malého výběr českých, polských a rusínských pohádek a pověstí. Na překladech se kromě redaktora podíleli V. Filípek, A. Hansgirk, P. Ondrák, K. Pichler, J. Pospíšil, J. Procházka Devítský, V. Štulc, J. S. Tomiček a P. M. Veselský. 1845 po rozchodu s A. Špinkovou přenesl Malý knižnici do nakladatelství Kronberger a Řivnáč, kde v obdobném edičním profilu s větším důrazem na slovanské literatury jako Nový běh pokračovala až do 1847. Špinka nakladatelsky zařadil i básnické almanachy písňových textů Kytka (1836–38, 3 sv., red. J. K. Chmelenský, roč. 3 za spolupráce F. L. Čelakovského) spolu se souběžně vycházejícím hudebním periodikem Věvec ze zpěvů vlastenských... (1835–39, roč. 1–5, red. J. K. Chmelenský, od 1837 F. J. Škroup). Jen krátce vycházela beletristická a naučná revue pro náročnějšího čtenáře Denice (1840, díl 1–2 a 1841, díl 3, red. J. Malý; poslední svazky 3. dílu vyšly až 1842 u A. Špinkové), založená bez čtenářského zájmu dle dobového svědectví jako konkurence obdobně koncipovaného Tylova Vlastimila z nakladatelství J. Spurného. Literatura pro mládež, akcentující mravoučné a výchovné poslání, byla soustředěna zprvu do knižnice *Bibliotéka mládeže aneb Sběrka mravních povídek k ušlechtilému srdci a obveselení mysli* (1828–32, 4 sv.) s původní tvorbou a překlady J. V. Vlasáka. Od 1818 vycházela z iniciativy T. Kubelky a zprvu i v jeho překladech a úpravách jednotlivá díla Ch. Schmidy, populárního německého autora pro děti; Špinka pak soustředil jeho knihy do souboru Křištofa Šmida Veškeré spisy pro mládež (1834–44, 19 sv.; překládali F. Černohouz, K. Hausmann, F. V. Jachim, T. Kubelka, J. V. Sommer, J. V. Vlasák, J. Votýpka a an. L. F. Viršink), v němž A. Špinková pokračovala na svých dalších působistiích, pohotově dotiskujíc rozebrané svaz-

ky. Za neustálených autorskoprávních poměrů vycházely v nových (často neoznačených) vydáních čas od času i některé další úspěšné tituly ze starší produkce. Od 2. poloviny 40. let 19. století s rozmachem nakladatelských aktivit J. Pospíšila význam V. tiskárny pro formování české literární kultury prudce klesal, s výjimkou 1848–49, kdy bylo na zakázku vytištěno několik letáků a písní v češtině a němčině komentujících soudobé dění.

KNIŽNICE. *Beletrie a práce o literatuře*: Bibliotéka mládeže... (1828–32); Bibliotéka zábavného čtení (1835–44); Česká Thalia (1837–41). ■ SOUBORNÁ VYDÁNÍ. *Cizí autoři*: Ch. Schmid (spisy pro mládež), C. F. van der Velde. ■ Z ČESKÉ TISKARSKÉ A NAKLADATELSKÉ PRODUKCE. *Původní práce*: B. Bílejovský: Kronika církevní, v níž se příběhové a příhody církve české od jejího počátku až do léta Páně 1532 vypravují (1816, ed. J. Skalický, tj. J. P. V. Dittrich); J. Hýbl: Historie českého divadla od počátku až na nynější časy (1816, obs. i J. H. D. Zschokke: Abelino, veliký zbojník); F. Rajman: Máří Majdalena (1816) + Poslední den a soud (1817) + Píseň ke cti a chvále svatého Jana Nepomuckého složená (1819) + Josef Ejiptský (1820); J. Linda: Záře nad pohanstvem nebo Václav a Boleslav (1818); J. Javírek: Rozličná poučování křesťanská na neděle přes celý rok 1, 2 (1819, 1820); A. Marek: Logika nebo Umnice (1820); J. A. Dunder: Průvodce po Čechách neb Poznámání měst, městeček a městysů v Království českém (1822); J. Herzog: Básně (1822); J. V. Kamarýt: Smíšené básně (1822); T. Bavorovský: Zrcadlo věčného a blahoslaveného života... (1822, ed. J. P. V. Dittrich); F. L. Čelakovský: Smíšené básně (1822; rozšíř. vyd. 1830); J. V. Sedláček: Základové měřictví čili geometrie (1822) + Základové přírodnictví aneb fyziky... 1 (1825); Starobylá skládání 5 (1823); Krasořečník aneb Sběrka básní k deklamacii (1823); J. J. Marek: Básně (1823) + Konvalinky aneb Sběrka původních romantických povídek ze starobylých i novějších časů 1, 2 (1824, 1828) + O důstojnosti kněžském (1836); F. A. Rokos: Ívan (1823) + Povídky pro vlastenskou mládež a její milovníky (1830); F. Novotný: Obět, povídka z dávnověkosti české (1824); S. K. Macháček: Ženichové (1826; opr. vyd. 1841); Marie Antonie: Serafka (1826, pseud. Dobrovlastka) + Keř rozmarýnový, ze stínu do veřejné zahrady přezazen (1830); J. S. Presl: Lučba čili chemie zkusná 1, 2 (1828, 1835); V. Zahradník: Krátký katechismus k utvrzení katolíků u víře jejich... (1831) + Bájky (1832) + Doštěpená zahrádka dítek dobrých, obsahující v sobě vysvětlení některých článků pravé, čisté a dokonalé víry Kristovy (1836) + Nedělní kázání 1, 2 (1838); V. K. Klicpera: Libušin soud (1832); F. J. Vacek: Písně v národním českém duchu (1833, podp. Fr. Jarosl. Kamenický); F. J. Smetana: Obraz starého světa, tj. Všeobecná politická

historie prvního věku... 1 (1834); V. Nejedlý: Otokar 1–3 (1835); K. V. Zap: Popsání kr. hlav. města Prahy pro cizince i domácí (1835); K. S. Amerling: Knižka o hmyzech neboliž Naučné vypravování o motýlích, včelách, chroustech, komářích a jiných... (1836); alm. Kytka 1–3 (1836–38); A. A. Švihlík: Pravidla hry dovolené, vůbec nazvané Šest a dvacet aneb Trapulky do bulky (1839) + Helena z Jilové (1841) + Albina (1842) + Slavibor aneb Podvrženec (1842) + Marcel, poutník z dvanáctého století (1843) + Nalezenec 1, 2 (1844); V. J. Pícek: Vilém Rožmberk (1840); F. Havránek: Sedmero postních kázání o nedůvěře v lidi, důvěře v Boha (1840) + Nedělní kázání 1–4 (1843–47); J. R. Macan: Rukověť chrámovních pobožností... (1840) + Rukověť pobožného křesťana (1843); K. A. Vinařický: Sněmy zvířat (1841, pseud. K. V. Slánský); J. Příbík: Bílé klobouky (1843); J. B. Vlček: Stručný přehled mytologie čili bájesloví u Řeků a Římanů (1843) + Bílá paní aneb Sladká kaše (1845, pseud. Hanaš Lykiška); J. Žvejkal: Popsání trojích cest (2500 mil) po pevné zemi i po moři, v Evropě, Asii a Africe roku 1818–1833 na posvátná místa v Zemi svatě čili do města Jerusáléma k Božímu hrobu vykonaných (1844); V. Krolmus: Obrana pravdy katolické proti odporům akatolickým čili Smír mezi katolíkem a akatolíkem 1–3 (1844, podp. V. Krolmus Březinský) + Popsání paměti hodných věcí chrámu Páně sv. Víta, kaple sv. Václava, sv. Vojtěcha, hrobu sv. Jana Nepomuckého a ostatních klénotů na Hradě pražském (1844) + Statistické přehledy týkající se náboženství a dsky věkův... (1844, podp. V. Krolmus Březinský) + O slavnosti národní sv. Prokopa v Čechách (1844, pseud. S. V. Sumlork); F. J. Dobicer: Legendy aneb obrazy životů, skutků a utrpení sv. Jakuba, sv. Havla a sv. Klimenta (1845); P. Chocholoušek: Vigilate! Vigilate – Bděte, bděte (1848) + Krátký katechismus českého sedláka (1848); an.: Slavné události vídeňské (1848); K. Havlíček Borovský: Bělohorská (1848). – *Překlady*: J. H. D. Zschokke: Abelíno, veliký zbojník (1816, přel. J. Hýbl); Prstonárodní srbská múza, do Čech převedená, částka první (1817, přel. V. Hanka); W. Dornaut: Život sv. Alžběty, dcery krále uherského Ondřeje II., kněžny durynské a hesské (1817, přel. Marie Antonie); K. Šternberk: Pojednání o bylinářství v Čechách (1819, přel. A. J. Puchmajer); J. W. Goethe: Ifigenia v Taurii (1822, přel. S. K. Macháček); J. G. Herder: Listové z dávnověkosti (1823, přel. F. L. Čelakovský); W. Shakespeare: Omylové (1823, přel. Bolemír Izborný, tj. A. Marek); J. Macpherson: Ossianovy básně (1827, přel. J. F. Hollmann); A. Müllner: Vina (1827, přel. F. Šír); F. R. de Chateaubriand: Atala aneb Láska dvou divochů na poušti (přepřac. vyd. 1832, přel. J. Jungmann); Blüthen neuböhmischer Poesie (1833, přel. J. Wenzig); G. Cuvier: Rozprava o převratech kúry zemní, a o proměnách v živočišstvu jimi způsobených, v ohledu přírodopisném a dějopisném (1834, přel. J. S. Presl); A. Mickiewicz: Konrád Wallenrod (1837, přel. V. Štulc); K. Th. Körner: Mikuláš hrabě

Zrinský (1838, přel. F. B. Tomsa); F. Schiller: Panna orleánská (1838, přel. S. K. Macháček); J. L. Pyrker: Perly posvátné (1840; opr. vyd. 1842, přel. K. A. Vinařický); W. Scott: Puritáni (1841, přel. V. Špinka); F. V. Bulgarin: Příhody francouzského vychovatele v Rusích (1840, přel. A. Hansgirk) + Ivan Vyžihin (1842, přel. J. M. Bačkora); F. Hoffmann: Vojtěch Strašil aneb Po třech letech u sosnového kříže (1844, přel. J. V. Sommer); C. F. van der Velde: Opanování Mexika (1844, přel. F. Šír); H. de Balzac: Playba brezinská (1844, přel. J. J. Rezníček); an.: Červená suknička (1844, z polštiny, přel. F. V. Jachim); J. Walden (J. A. Gleich): Černý Janoš aneb Tajná sklepení benátská (1844, přel. J. V. Sommer). ■ PERIODIKA: Dobroslav (1820–23); Věnc ze zpěvů vlastenských, uvitý a obětovaný dívkám vlastenským (1835–39); Denice (1840–41); Besedník. Kalendář na obyčejný rok 1854 (1853). ■

LITERATURA: an. (J. Mikuláš): Josef Vetterl, kněhlačitel v Písku, Veleslavín 1, 1863/64, sl. 11; J. B. Pichl: Vlastenecké zpomínky, Čes. včela 1877, s. 109 → Vlastenecké vzpomínky (1936, s. 50); J. Malý in Naše znovuzrození 1 (1880, s. 39); in K. A. Vinařický: Korespondence a spisy pamětní 1, 2 (1903, 1909); in F. L. Čelakovský: Korespondence a zápisky 1, 2 (1907, 1910); J. Volf: Příspěvky k dějinám českého knihtisku, písmolijectví a antikvariátu na počátku 19. století, ČNM 1925, s. 22; K. Kazbunda in České hnutí roku 1848 (1929, s. 172); F. Střejček: Nakladatelská rodina Vetterlů, Rodokmen 1948, s. 121; J. J. Jungmann in Korespondence (1956); F. Černý: Snahy o vydávání divadelní literatury v české řeči v 19. století, Documenta Pragensia 1990, č. 2 → Kapitoly z dějin českého divadla (2000, s. 82).

az

Vetterlovská knihtiskárna viz in Josefa Vetterlová

O. S. Vetti viz Alois Koudelka

František Budislav Veverka

* 10. 9. 1793 *Praha*

† 19. 1. 1830 *Praha*

Autor básní, drobných próz a divadelních překladů, spisovatel náboženské literatury; patřil k prvním obrozenským prozaikům, kteří obohacovali spisovnou češtinu frazeologií lidové mluvy.

Pokřtěn František Josef V. Od 1815 používal vlastenecké jméno Budislav, některé časopisecké příspěvky podepisoval jen tímto jmé-

nem. – Vystudoval Akademické gymnázium na Starém Městě v Praze. Již během studií se stýkal s vlastenci, přispíval do českých časopisů, věnoval se hudbě a ochotnický hrál ve Stavovském divadle. Po ukončení studií pracoval jako nižší úředník u pražského magistrátu.

Od studií V. publikoval (hlavně časopisecky) příležitostně, milostně a satirické verše. Básní *U hrobu děvčátka* přispěl do Hankova souboru *Dvanáctero písní a sám vydal Deset českých písní pro zpěv a kytaru*. Populární se stala jeho politicko-sociální satira ve formě kupletu *Tak to chce tento svět*. Její uveřejnění způsobilo odvolání redaktora (V. R. Kramerius), k závažnějším postihům nedošlo díky přimluvě purkrabího F. A. Kolovrata-Libštejnského. V časopisech uveřejňoval V. také prózu, jednak překlady drobných zábavných a výchovných příběhů, jednak původní práce: povídky, pověsti, soudničky, humoresky, které jsou charakteristické přirozeným jazykem, čerpajícím v lexikální a frazeologické oblasti z lidové mluvy. Knižně vydal překlad německé prózy *Šťastný osud prv nešťastné princezky a Povídačky pro ukřácení chvíle* obsahující látky kouzelných pohádek a boccacciovských novel upravené ve stylu zábavného lidového čtení. Časopisecky uveřejnil překlad hry A. Kotzebua *Dcera faraonova*. Přepisovány mu jsou i překlady dalších her A. Kotzebua *Kvakerové* a *Incognito* a původní rytířská hra *Netopýr* (knihy vyšly u J. H. Pospíšila bez udání V. jména, což mohlo souviset s aférou kolem jeho básně *Tak to chce tento svět*). Posmrtně vyšel V. překlad povídky K. Woltmannové *Kůň Hořiměřův*. Věnoval se také náboženské literatuře. Vydal výbor z modliteb a duchovních písní, překlad povídek o sv. Cyrilu a životopis Jana Nepomuckého.

ŠIFRY: W..., W*** (Hyllos-Dobrovzvěst). ■ PŘÍSPĚVKY in: Čechoslav (1820–21); Hyllos-Dobrovzvěst (1819, B *Tak to chce tento svět*); Literární příloha k Vídeňským novinám (Vídeň 1816); Rozmanitosti (1816–19; 1819 překl. A. Kotzebue: *Dcera faraonova*, prem. 1820); V. Hanka: *Dvanáctero písní* (1816); C. k. vlastenské noviny, pokr. Kramériusovy c. k. vlastenské noviny (1815–20). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Citové studující Čechů k. staroměstského akad. gymnázium při ustanovení... P. Františka Petriče... na důstojnost prefekta (B 1815); Truchlozpěv na smrt naší nejmilostivější a nejdobrotivější, nám nejmilejší císařovny rakouské a královny české Ludoviky (B b. d., 1816); *Deset českých písní pro zpěv a kytaru* 1, 2 (1818, 1820, výt. nezjišť.); *Netopýr* (D 1819, an.); *Na smrt vys. důst. šlechtěného svob. pána, P. Jakuba*

z Wimmru, c. k. setníka v cí. vojště... (B 1822); *Povídačky pro ukřácení chvíle* (PP 1829). – *Překlady*: A. Kotzebue: *Incognito* nebo *Na zapřenou* (1819, an., hráno s tit. *Kníže na honbě aneb Na zapřenou*) + *Kvakerové* (1819, an.); *Výbor modliteb, jenžto rozkazem... Pia VI. ... v církevní obci rozdávány byly* (1819); an.: *Moravské povídky aneb Sedm přepodivných obrazů sv. Cyrila* (1825, výt. nezjišť.); an.: *Šťastný osud prv nešťastné princezky* (1825 ← *Čechoslav* 1820); – posmrtně: K. Woltmann: *Kůň Hořiměřův* (1837). – *Ostatní práce*: *Vyobrazení a důkladné života popsání sv. Václava, vévody českého a mučedníka božního* (1818); *Drobounká obět daná na oltář Boha... za příležitosti stoleté památky Jana Nepomuckého prohlášení za svatého* (1829). ■

LITERATURA: F. Strejček: *První bouřlivácká píseň novočeská*, *Zvon* 35, 1934/35, s. 385 + in *Humorem k zdraví a síle národa* (1936, s. 64) + in *Naši bojovníci pérem* (1948, s. 31; s otištěním B *Tak to chce tento svět*); J. Vondráček in *Dějiny českého divadla 1771–1824* (1956, s. 579); V. Pletka, V. Karbusický in *Kabaretní písničky* (1961, s. 7); L. Kusáková in *Krásná próza raného obrození 1* (2003).

lk

Václav Veverka

* 5. 10. 1858 *Vlkov* u Jaroměř
† 12. 4. 1910 *Praha*

Klasický filolog, autor básnické sbírky a překladatel veršů z klasické řečtiny i beletristické prózy ze soudobých jazyků.

Pocházel z rolnické rodiny. Gymnázium vystudoval v Hradci Králové (mat. 1878), klasickou filologii na filoz. fakultě v Praze; 1883–87 působil jako suplent na gymnáziu v Hradci Králové, 1887 obdržel definitivu a přešel jako profesor na gymnázium v Třeboni. Od 1898 učil v Praze na gymnáziu v Truhlářské ul. 1899–1901 podnikl větší cesty po severním a jižním Německu a severní Itálii.

Literárně V. debutoval 1879 jako příslušník generace následující po ruchovcích a lumírovcích v *Almanachu české omladiny*. Jeho prvním knižním vystoupením se stala sbírka násilně strojených epických básní, převážně s bibliíkou a domácí i cizí historickou tematikou (*Od hvězd až do lůna země*). Zejména během 80. let přispíval do soudobých časopisů drobnými povídkami typu obrázku z venkova, často humorového ražení, někdy i s podtitulem *vesnická povídka*, a také verši stejného rázu (některé určeny mládeži). Současně zužitkovával své uni-

Vévoda Arnošt

verzitní vzdělání jako překladatel, nejdříve beletrie z itaštiny (S. Farini, Cordula) a nakonec i z ruštiny (antologie humorných povídek vydaná posmrtně). Jeho hlavním přínosem však byly překlady z řečtiny klasických lyrických básníků a zejména tvorby Pindarovy tlumočené v původním rytmu přízvučně; po řadu let je vydával ve výročních zprávách a programech gymnázií, na kterých učil. V. zaujetí starým Řeckem a Římem odpovídal i zručný překlad německy psané knihy K. P. Moritze Bájelství Řeků a Římanů (1910), kterou upravil a částečně i doplnil. Byl též autorem hesel z oboru klasické filologie v Ottově slovníku naučném.

ŠIFRY: V. V., VVa. ■ PŘÍSPĚVKY in: Akademické listy (1881); Almanach české omladiny (1879); Besedy lidu (1895, P. Recept proti tchyni); Čes. včela (1880); Hradecký Polaban (Hradec Král. 1885–86); Jitřenka (1883–86; 1883 P. Věrné srdce); Koleda (1880–81); Květy (1883); Lit. listy (1881); Nár. listy (1883); Naši mládeži; Přítel mládeže (1888–89); Ruch (1880); Světozor (1880); Švanda dudák (1886); Výr. zpráva obecního reálného gymnázia v Třeboni (1890 Z lyrických básníků řeckých, 1895 Ukázky přízvučného překladu Pindara v rytmech původních); Výr. zpráva Vyššího gymnázia českého na Novém Městě v Praze v Truhlářské ul. (1901, 1904, 1908, ve směr Z vítězných zpěvů Pindarových); Zlatá Praha (1884–88; 1888 P. Klášterní legenda). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Od hvězd až do lúna země (BB 1883). – *Překlady*: S. Farina: Z mořské pěny (b. d., 1882) + Ve strunách basových (1882); Cordula: Záhada srdce, Z onoho světa, Na vrchole neštěstí (1883); K. P. Moritz: Bájelství Řeků a Římanů (1910); – posmrtně: Na záletech a jiné humoresky (ant., b. d., 1912, s. F. J. Matěchou a A. Polákem). ■

LITERATURA: ● ref. překl. S. Farina: Z mořské pěny: an., Lumír 1882, s. 224; F. V. Vykoukal, Lit. obzor 1, 1882/83, s. 48 ●; ● ref. Od hvězd až do lúna země: E. Miřiovský, Pokrok 30. 8. 1883; F. V. Vykoukal, Květy 1883, d. 2., s. 616; Č. (L. Čech), Lit. listy 1884, s. 5; F. Zákrejs, Osvěta 1884, s. 569 ●; P. I. Tauer (H. Pittauer): ref. překl. Cordula, Lit. listy 1883, s. 138; P. Marek: ref. překl. S. Farina: Ve strunách basových, Lit. listy 8, 1886/87, s. 226; ● ref. Z lyrických básníků řeckých: an., Čas 1890, s. 650; F. Groh, LF 1891, s. 311 ●; J. Král: ref. Ukázky přízvučného překladu Pindara..., LF 1895, s. 399; ● nekrology: F. V. Vykoukal, Osvěta 1910, s. 586 + in Výr. zpráva Vyššího gymnázia českého na Novém Městě v Praze v Truhlářské ul. (1910); an., NL 13. 4. 1910 ●; K. V. H. (Havránek): ref. překl. ant. Na záletech a jiné humoresky, Zvon 13, 1912/13, s. 627; J. Uhlř in Vlkov. 1229–1999 (Vlkov 2000).

rhs

Vévoda Arnošt

2. polovina 14. století

Veršovaný rytřský epos.

Předlohou české básně byl středohornoněmecký epos Herzog Ernst: jeho hrdina se proviní vraždou otčima, který ho připravil o trůn, dojde odpuštění ve Svaté zemi a po různých dobrodružstvích se vrátí do vlasti (skladba patří k žánru tzv. špilmanského eposu, který se vyznačuje mísením hrdinství, zbožnosti a lásky).

České zpracování (5968 veršů), dochované v opisu z 15. století, je volný překlad pozdní verze německého eposu (tzv. recenze D z 13.–14. století). Jeho původce svou předlohu místy zkrátil, místy rozšířil; vlastními doplňky rozvedl hlavně pasáže, v nichž se mluví o dvornosti k ženám a ženské kráse. Do českého básnictví 14. století uvedl přechodný vývojový typ rytřského eposu: hrdina díla je především válečník (jako ve starším hrdinském eposu), báseň však pojednává také o dvorné lásce (která je hlavním námětem novějšího dvorského eposu).

EDICE (in): Archiv für slavische Philologie (Berlín) 1888, s. 493 a 1890, s. 321 (ed. A. Brückner); Sborník hraběte Baworowského (1903, ed. J. Loriš); ant. Rytřské srdce majíce. Česká rytřská epika 14. století (1984, ed. D. Marečková a E. Petřů). – *Ukázka in*: Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu (1957). ■

LITERATURA: J. Loriš: Staročeská píseň O Arnoštovi, Výr. zpráva C. k. vyšší reálné školy v Hradci Král. za škol. rok 1891–92; F. X. Prusák: Příspěvky ku kritice textové, Krok 1892, s. 53 a pokr.; J. Loriš in ed. Sborník hraběte Baworowského (1903); F. Repp: Textkritische Untersuchungen zur Überlieferung des V. A. in Codex Baworowský, Zeitschrift für Slawistik (Berlín) 1956, seš. 4, s. 41 a 1957, s. 26; P. Pešta: Rýmové a veršové shody Alexandreidy a V. A., SPFF Brno, ř. D – lit. vědná, 1956, č. 3; F. Svejkovský: Úvaha nad cestami studia staročeské rytřské epiky, AUC Praha. Philologica 4–5. Slavica Pragensia 11, 1969, s. 155; J. Hrabák: Česká středověká rytřská epika, sb. Českosl. přednášky pro 7. mezinárodní sjezd slavistů ve Varšavě (1973); E. Petřů in ant. Rytřské srdce majíce (1984) + Specifičnost rytřské epiky ve slovanských literaturách, Slavia 1983, s. 250 → Vzdálené hlasy. Studie o starší české literatuře (1996); W. Iwanczak in Tropem rycerskiej przygody (Varšava 1985; 2001 čes. s. tit. Po stopách rytřských příběhů); A. Thomas: The Czech Chivalric Romances and Lavryn in Their Literary Context (Göppin-

gen 1989) + in Anne's Bohemia. Czech Literature and Society, 1310–1420 (Minneapolis 1998; 2005 čes. s tit. Čechy královny Anny. Česká literatura a společnost v letech 1310–1420); V. Viktora: Herzog Ernst und Impulse der mittelhochdeutschen Literatur für das altschechische Ritterepos, sb. Deutsche Literatur des Mittelalters in Böhmen und über Böhmen (Viedeň 2001).

jl

Věra H. Viednerová

* 1. 3. 1903 *Břehy* (B.-Žďár) u Turnova
† 29. 1. 1942 *Praha*

Lyrická básnířka teskných nálad, prozaička pojednávající o citovém životě ženy, překladatelka.

Roz. Junová. V úředních dokumentech (s výjimkou matriky úmrtí) a v literatuře je soustavně uváděno jako datum úmrtí 30. 1. 1942. – Pocházela z rodiny továrníka. Již v šestnácti letech (1919) se provdala za lékárníka V. a žila s ním v Praze. Po jeho tragické smrti (1927) pracovala 2 roky jako sekretářka (starala se sama o dceru). Od 1930 byla až do své předčasné smrti zaměstnána v Čes. rozhlasu jako úřednice tiskového oddělení (věnovala se též přednáškové činnosti). Zde se seznámila a sblížila s J. Wenigem. Při pravidelných pobytech na letním bytě v Mníšku p. Brdy se spřátelila se spisovatelem F. X. Svobodou, jenž nad ní držel patronát a (spolu s F. S. Procházkou) pomáhal při jejím vstupu do literatury. 1930 navštívila Paříž a Normandii. Po celý život udržovala kontakty s rodným krajem: přátelství ji pojilo s turnovskou básnířkou, klavíristkou a publicistkou M. V. Ježkovou (1872–1951) a s malířkou B. V. Hruškovou-Ježkovou (ilustrovala její druhou sbírku). Zemřela na tuberkulózu plic, kterou si 1941 léčila v plicním sanatoriu v Kateřinské ul. v Praze. Po pražském pohřbu žehem byla urna s jejím popelem uložena v rodninné hrobce v Turnově.

V. nejprve knižně publikovala několik překladů soudobých francouzských autorů psychologických a dobrodružných románů, pozdější překlady povídek (i z angličtiny, němčiny a italštiny) uplatňovala jen v denících a časopisech (mj. J. Joyce, L. Pirandello, W. Saroyan). V její původní básnické a prozaické tvorbě dominují milostná témata, traktovaná buď jako bolestné osudové prokletí, či smiřující snivá

rozpomínka. Monotónní melancholická lyrika v básnickém debutu *Hvězdy nad střechou* vychází z poetického primitivismu a vitalismu první poloviny 20. let; ovlivnil ji zejména wolkovský důvěrný a znitruňující vztah k věcem (nadužívání motivu srdce). Její naivní kosmické představy symbolizují zejména časté motivy hvězd a barvy hvězdné oblohy (bílá, stříbrná, modrá). Ve sbírce *Odkud a kam?* se kromě vzpomínkových, žádoucivých návratů do rodného kraje objevil častý motiv smrti, umírání a loučení; v milostných písních sbírky se uplatnily teskné reflexe, monotónní samomluvy a elegie vyslovované v převažujících lapidárních osmiverších a v básních o třech čtyřveršových strofách (časté je užití asonance). Většina prozaického díla V. je rozptýlena po časopisech 20. a 30. let. Povídkové milostné příběhy plné vášnivé lásky i nevěry, jež autorka situuje zpravidla na rodné Turnovsko, končívají často sebevraždou. Eklectické jsou její krátké prózy z městského prostředí barů a kaváren stejně jako časopisecky publikovaný román *Lamači* (dobové ohlasy upozornily na to, že jde o plagiát románu K. Nového Samota Křešín). Až posmrtně vyšel knižně románový debut *V. Milovaný život*; tato citová autobiograficky zabarvená zpodobění ženy, stylizovaná jako zápisky pro dceru, rekapituluje s předtuchou smrti (ale i se snovou útěšností) autorčin vlastní život.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Anna Jahnová, Petr, Sylva (podle jména dcery), V. H. Zindr; V H V., V. H. V. ■ PŘÍSPĚVKY in: Cesta (1923–30); Čes. svět (1928); sb. F. X. Svobodovi v roce jeho 80. narozenin (Mor. Ostrava 1940); Lada, příl. Módního světa (Praha, Ml. Boleslav 1930–33; 1930–31 pravidelná rubrika Kukátko, 1931 novela Šednoucí zrcadlo); Lid. noviny (1929–30); Lit. kruh (Mor. Ostrava 1935–37); Lumír (1923–31); Nár. listy; Nár. práce (1939–42, i překl.); Ozvěny domova i světa; Právo lidu (1931–38, i překl.); Pražanka (1931); Radiojournal (1931–32); Raní noviny (1934, 1938); Sever a Východ (Turnov 1925–30); Škola a rodina (1930–34; 1930–33 P Věčný kruh); Venkov (1929–39); sb. Zdravice Fr. X. Svobodovi (1940); Zvon (1921–36; 1931 R. Lamači, 1933 P Starý dům, 1935 novela Staří lidé); Ženský svět (1927–30); – posmrtně: ant. Zapadlo slunce za dnem, který nebyl (2000, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Hvězdy nad střechou* (BB 1930); *Odkud a kam?* (BB 1941); – posmrtně: *Milovaný život* (R 1944). – *Překlady*: *Rachilde*: *Její jaro* (1929); P. Benoît: *Erromango, ostrov záhad* (1930); M. Prévost: *Panic* (1930). ■

LITERATURA: ● ref. překl. P. Benoît: p. (A. M. Píša), *Večerník* PL 20. 3. 1930; V. Brtník, *Venkov* 29. 8. 1930 ●; ● ref. *Hvězdy nad střechou*: = (J. Vo-

Vierius

dák), Čes. slovo 4. 7. 1930; Kp. (Jos. Knap), Venkov 27. 9. 1930; Jo-He (J. Heyduk), Venkov 8. 11. 1930; M. F. (Fričová), Lada, příl. Módního světa 1930, s. 554; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 31, 1930/31, s. 15; F. L. (Lukáš), Čin 2, 1930/31, s. 571 ●; ● ref. Lamači: V. Cháb, NO 5. 9. 1931; vk (V. Kaplický), Panoráma 9, 1931/32, s. 115 ●; ● nekrology: an., Nár. práce 1. 2. 1942; od, LidN 3. 2. 1942; B. V. Hrušková, Nár. práce 15. 2. 1942; J. F. (Flanderková), Aktivisté 1942, č. 2 ●; J. Wenig a B. Slavík in V. H. V.: Milovaný život (1944); ● ref. Milovaný život: K. M. (Milotová), Venkov 7. 7. 1944; J. Machoň, LidN 17. 7. 1944; strn (J. Strnadel), Nár. práce 8. 10. 1944 ●; fdb: Stín z generačního pomézí, LD 2. 3. 1973; V. Färber: Předčasně zemřelá..., Host 1999, č. 3.

vfr

Matěj Vierius

* 20. 2. 1634

† 25. 8. 1680 *Praha*

Autor duchovních próz.

Jeho původní příjmení patrně bylo Uvíra (lat. Vierius). – Syn sedláka z Horního Slezska. Studoval na jezuitském gymnáziu v Opavě a poté na univerzitě v Olomouci, kde dosáhl titulu bakalář teologie. Již vysvěcen na kněze, vstoupil 1661 do jezuitského řádu. 1663–66 je doložen jako profesor na školách při jezuitské koleji na Novém Městě pražském. Několikrát marně žádal o účast na misiích v zámoří; po 1666 působil jako misionář na Těšínsku, v okolí Prahy a na Svaté Hoře u Příbrami. Zemřel při morové epidemii. V posmrtných řádových životopisech je líčen jako výjimečná osobnost s rysy asketického sebeobětování.

V literární tvorba čítá dvě díla (obě vyšla po autorově smrti). Beletristické prostředky se v nich mísí s postupy mystických a asketických traktátů; silně se uplatňuje alegorie. Tématem spisu *Chof Kristova...* je hledání vyvoleného milence, Ježíše Krista, lidskou duší. Rozšířený námět barokní mystické a náboženskovzdělávatelné literatury je zpracován pomocí obrazné fikce: lidská duše, provázená andělem, prochází domem, jehož pokoje symbolizují úseky cesty, které ji vedou k cíli (víru, křest, pokání atd.). Alegorické putování je v intencích jezuitské literární strategie spojeno s návodem k duchovnímu cvičení a rozjímání a s dogmaticko-morálním výkladem. Výraznější epickou linií se vyznačuje druhý V. spis, *Christoslaus aneb*

Život Kristoslava knížete..., líčící život fiktivního knížete Kristoslava. V odborné literatuře bývá označován jako jediný český barokní román; má však blíže k útvarům alegorickým (V. sám charakterizoval svůj spis jako sled podobností) a hagiografickým (hlavní postava ztělesňuje vzor křesťanského života a dokonalého panovníka). Děj je přerušován rozsáhlými úvahovými a didaktickými pasážemi, zaměřenými na formování praktického života křesťana; v textu je hojně užito exempel, parabol, citátů z bible a teologických autorit, odráží se v něm také dobová obliba emblematicky (symbolický výklad maleb ve třinácti pokojích). Z nadčasového obsahu díla vybočují jen ojedinělé epizody (např. v kapitole o boji proti nekatolíkům). Počínaje J. Jungmannem byl Christoslaus považován za dílo napsané původně latinsky a do češtiny přeložené J. F. Beckovským; pro toto tvrzení však nejsou důkazy a text nenavědčuje domněnce, že jde o překlad.

KNIŽNĚ: Chof Kristova aneb Duše nábožná hledající svého milého, Pána našeho Ježíše Krista (1680); – posmrtně: Christoslaus aneb Život Kristoslava knížete... (1689). ■ EDICE: *Ukázky in:* ant. České baroko (1941, ed. Z. Kalista); Souvislosti 1992, č. 3 (ed. A. Stich); sb. Lit. archiv 27, 1994, s. 237 (ed. M. Sládek); ant. Malý svět jest člověk (1995, ed. M. Sládek). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 16 547 – 16 551. ■ LITERATURA: J. Jireček in Rukověť 2 (1876); H. Hoffmann in Schlesische, mährische und böhmische Jesuiten in der Heidenmission (1939); Z. Kalista in ant. České baroko (1941); J. Vašica: Účast Slezska na českém literárním baroku, sb. Slezsko, český stát a česká kultura (1946) → in Eseje a studie ze starší české literatury (2001); Z. Kalista: M. V. (1634–1680), ČLit 1969, s. 474 + M. V., postava z temna, Sešity 1967, č. 12; A. Stich: M. V., Christoslaus..., Souvislosti 1992, č. 3; M. Sládek: V. Kristoslav a pobělohorská rekatolizace Čech, sb. Lit. archiv 27, 1994, s. 229; M. Kopecký in Nic stálého přítomného. K literárnímu baroku (1999).

jma

Karel Vika

* 1. 12. 1875 *Sadská* u Poděbrad

† 22. 8. 1941 *Praha*

Prozaik, především povídkář-humorista, autor veselehoher, publicista, překladatel; nakladatel.

Původní občanské jméno Karel Houžvička si dal 1928 úředně změnit na Karel Vika. Podepi-

soval se též Karel H. Vika a K. H. Vika, Karel (K.) Houžvička-Vika. – Syn obuvníka; určení pokračovat v otcově řemesle změnila jeho nezručnost a matčiny ambice; vykonal tedy zkoušky do 2. ročníku měšťanské školy v Nymburce a poté absolvoval učitelský ústav v Kutné Hoře (mat. 1896). Již na obecné škole vyráběl ručně psaný časopis *Šotek*, v Nymburce hektografovaný časopis *Svantovít*, v době studia učitelství údajně spolupracoval s regionálními periodiky a navazoval kontakty s beletristickými časopisy. Zaměstnán byl tři roky jako podučitel ve Starých Benátkách u Ml. Boleslavi, učiteloval též v pohraničí, naposledy v Hodkovicích u Liberce; pro zásadní neshody se školskými úřady (kritika byrokratických poměrů i nedůstojného postavení učitele, protimonarchistické postoje ap.) pedagogickou dráhu opustil (jeho literární zpracování umožňuje i ryze privátní výklad tohoto rozhodnutí). Od 1899 se chtěl věnovat výhradně literární tvorbě, sám však uvedl, že se musel žít jako redaktor krajinských listů (*Občanské listy* v Nymburce, *Náchodské listy*, *Hospodářský věstník*), venkovský herec, soukromý vychovatel, krátkodobě znovu podučitel, píšár v kanceláři, tajemník pražské živnostenské korporace a redaktor jejího listu i že se potuloval s cikánským společenstvím a živořil jako velkoměstský nezaměstnaný. Známost s A. E. Mužíkem mu 1903 pomohla k zaměstnání v redakcích *Ottových časopisů* *Besedy lidu*, *Světozor* a *Zlatá Praha*. Seznámil se s pražskou bohémskou společností sdruženou kolem J. Haška; přátelil se zejména s J. Ladou. Po 1. světové válce, jejíž konec strávil na italské frontě (naručoval jako domobranec v srpnu 1917), se již plně věnoval literatuře, a to nejen jako výkonný autor, ale také jako zdatný vydavatel a obchodník. Na protest proti vykořisťování spisovatelů nakladateli vydával už od 1910 své práce vlastním nákladem. – Sám obhospodařoval *Nakladatelství knih K. H. Viky* a v knižnici *Vikova Malá knihovna* vydával především původní beletrii vlastní i jím překládanou cizí nebo vzešlou ze spolupráce s bratrem J. Houžvicem, výjimečně též práce a divadelní hry jiných autorů (J. Houžvice, J. Hradeckého, A. Jenneho, A. Prombergra, E. Ryby). Knihy této edice měly jednotný formát a vzhled; veškerá produkce vycházela v úhledných svazcích, nejčastěji v úpravě nebo s ilustracemi J. Lady a též J. Bendy, A. Moravce, F. Naskeho aj. 1920–24 V. vydával a redigo-

val beletristický satirický a humoristický měsíčník *Honza*, hojně ilustrovaný (J. Lada i jiní, též reprodukce), v němž vycházely žertovné a satirické básně, epigramy, aforismy a různé drobné prozaické žánry jeho (i pseud. Ondřej Vosyp a šifra V.-) i dalších domácích autorů (a V. přátel): O. Hanuše, J. Haška, V. Hlavsy, J. Houžvice, H. Jekla, F. Jenneho, J. Koupila, V. Krofty, Z. M. Kuděje (pod pseud. S. M. Good-Day na pokr. Tarzanova babička), J. Kurky, J. Máchy, G. R. Opočenského (i pseud. M. Kořínek, Gero a Gigi, šifra G. R. O.), K. Pelanta, A. Prombergra, F. Skácelíka, A. Šimůnka, E. Vachka, F. P. Vožického, J. Žemly aj., i práce přeložené (A. Averčenko, S. Bernhardtová, A. Bouvier, A. P. Čechov, M. Gorkij, H. Heine, J. K. Jerome, C. Mendès, J. Renard, S. Rohmer, W. Zagórski pod jm. W. Zagurski na pokr. Můj učitel Maruda aj.), v překladech J. Bendy, J. Koupila, Z. M. Kuděje, E. Ryby, V. Valenty-Alfy aj., pravděpodobně také V., nejčastěji bez uvedení překladatele. Ačkoli V. ignoroval zavedený literární život, dosáhl značných čtenářských úspěchů. Pohřben byl na Olšanech. – Bývá zaměňován s výtvarníkem Karlem Vikem (1883–1964). V. bratr Josef Houžvička (* 1. 10. 1870 Sadská), užívající literárního jména Josef Houžvíc, psal prózu (*Povídky o němém tváři*) a divadelní hry, na nichž většinou spolupracoval s V. Sám publikoval humoristické povídky v beletristických časopisech a přílohách novin (*Besedy lidu*, *Čes. slovo*, *Honza*, *Rudé květy*, *Venkov*, *Zlatá Praha* aj.) a knižně veselohry *V mrtvé sezoně* (1922) a *Kráľův osel* (1926).

V povídkové i románové tvorbě se V. inspiroval všedním životem, do jehož zachycování nezřídká vnášel i autobiografické prvky. Prokazoval v ní kritický postřeh, sociální cit, mravní zaujetí; znalost různých prostředí i lidských charakterů projevoval střízlivými popisy okolí i věcnými detaily při odstiňování povah. Využitím neokázalého, přitom bohatého, v pojmenování pregnantního a v emocích nepřepínajícího jazyka a též k tématu přílehlající obraznosti dosáhl výrazné formální vytříbenosti. Zároveň jeho bohémské postoje promítané do prací dílem odlehčují, dílem hořkými tóny posunují ke karikatuře a grotesce vyznění v jádru tradičních, romantických i sentimentálních nebo selankovitých příběhů o lidských vztazích, a to v podobě povídkové (*Má stará Kmičiči*, *Lidská srdce*, *O lásce dvou*) i románové (*Víra v život*, *Zkažené duše*, *Polibek*, *Dvě*). Soubory povaho-

pisných povídek ze života dospívajících dívek obsahují malé studie malicherných, ale důležitě pocívaných událostí, nevinných koketerií, smyšlených i skutečných prvních lásek i dětských projevů, zároveň však už v podobě ženských starostí; ve fejetonistické zkratce s laskavou ironií a vlídným porozuměním vystihují rovněž někdy až komickou prostotu a svěžít naitivu dívčího uvažování (*Malé dámy, Holčičky*) a jen výjimečně nabízejí též ostřejší dějový zvrat či disharmonickou pointu (častěji autorovy komentáře). Z osobních zážitků (živelná láska k Cikánce, nejistý život zběhlého učitele s literárními ambicemi) V. vycházel v „zápisních všelijakého člověka“ (*Fatalis*). Nesentimentální podání trpké podoby volnosti i realisticky laděné sociální postřehy, zvláště strážlivé vystižení bídy i nástiny obratu nuzujících ke konvenčním cílům, se poji se svéráznou exotikou cikánského prostředí, umocněnou ještě užitím romštiny. V neujasněnosti tužeb, ve vzdorném odporu k všednosti, zjištěném vnímání i ve výtvárně založené obraznosti se promítají dozvuky dekadence. Typ proletáře, vlastně intelektuála-vyvvržence, i prostá tragika života fatálně proměněného shodou okolností se opakují také v osmi povídkách *Na regulaci*. Nevzešly jen z inspirace literární tradicí trhanů a bosáků; osobitého tvaru nabyly autorovým nostalgickým, leč neiluzivním, v realitě zakotveným vztahem k látce (regulace polabské roviny nad Sadskou, zkušenost rozvrácené existence) a silným zaujetím pro rehabilitaci „bývalých“ lidí. Za drsnými projevy postav žalostného postavení a animálních potřeb, figurek se zoufalou minulostí, jež živoří na okraji společnosti, se však nečekaně skrývá charakter a v mezích situacích i schopnost činu a oběti. Realistický ráz příběhů dále posiluje i volba příznačných jevů, jejich čtivost pak schopnost vytvořit zhuštěný gradující děj a zejména sytý sloh, projevující se hrubým humorem, odlišným jazykem postav, věcností dramatické zkratky i poetickým popisem. Posléze V. psal převážně humoristickou a satirickou prózu o komických i tragických životních situacích (*Humoresky z lepších časů, 14–24. Veselé čtení z desíti let, Řeči pro nic, Komédie staré i nové*). Život zvířat na dvoře fary mu posloužil k rozmarně kritickému zpodobnění vztahů ve společnosti (*Farská slepice*). Postava potrhle podivínky, někdejší kuchařky císaře Františka Josefa, poskytla možnost k vyprávění všemožných anekdotických historek kolujících

mezi lidmi za časů monarchie i k satíře na soudobé poměry v republice (*Šusparáda a její vzpomínky*). Kritický postřeh i vlídné porozumění maloměstskému prostředí, všednodennosti a obyčejnosti projevil též ve společenském románu *Lidé z předměstí*. Dobová záliba v evokaci zašlé Prahy i osobní zájem přivedly V. ke staropražským baladám a pověstem, opírajícím se o lidové podání (*Čerti před Prahou, Staré Podskalí*), určily podobu barvitého románového pátrání po původu jména i rodu (*Baron Hejbrlin*) a především daly vzniknout směsi místopisů, vzpomínek, vyprávěnek, anekdot i úsměvných historek ze života obyčejných lidí práce, ulice a hospody i význačných osobností literárního i divadelního prostředí (*Z mé staré zlaté Prahy*). Ryze autobiografický ráz mají V. návraty do časů jeho učitelování; s ironizující kritičností a sarkasmem, ale též s nezbytnou mírou vkusu a etickým posláním předvádějí na konkrétních příkladech dokumentárně bezduchý formalismus pedagogické praxe a ponižující postavení učitelstva i autoritářství byrokratického rakouského školského systému (*Zápisky podučitelovy*). Ve stejném žánru, podníceny patrně časopiseckým úspěchem této retrospekce, pokračovaly knihy sledující bez iluzí v humorně nebo groteskní nadsázce další autorovu profesní kariéru, včetně jeho bohémství (*Zápisky redaktorovy, Zápisky spisovatelovy*) a vposledku i intimnější reminiscence na mládí (*Dětské vzpomínky, Klukovské vzpomínky, Studentské vzpomínky*). Autobiografické prvky nese též román o rozkolísaném dozrávání mladého člověka (*Bez cíle*). Cit pro dětské naivní vnímání V. uplatnil v modernizovaných pohádkových vyprávěních s postavami a motivy z klasických pohádek (*Pohádky*). Převážně ve spolupráci s bratrem J. Houžvicem psal inscenačně i divácky nenáročné veselohry, provozované na ochotnických jevištích. Příležitostně také překládal z polštiny, ruštiny, ukrajinštiny a francouzštiny. Ze své povídkové tvorby (knižní i časopisecké) sám pořídil výbor *Čítanka*; v jejím posledním oddíle (Knihy a kritika) se vyjádřil ke vztahu umělců a umělecké kritiky (s pochybností o jejím smyslu při neexistenci objektivních měřítek), ke své nakladatelské činnosti a k proměnám knižního trhu.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Jaroslav Ašek (Karikatury), Karel (K.) Houž-vika, Kava, Kvik, Ondřej Vospy; Kv., K. V., V. V., V.-, V.-; H. (dub.). ■ PŘÍSPĚVKY in: Behar (Sarajevo 1909); Besedy lidu (1896–1915;

1909–10 R Dvě, 1912 P Má stará Kimiči); Čes. slovo (od 1930, i příl. Kvítko); Hlas národa (1899–1905); Honza (1920–24); Hospodářský věstník; Humorist. listy; sb. Ilustrované české humoresky 1 (1905); Jaro (1908); Kalendář Besed lidu na rok 1915 (1914); Karikatury (1911–13; velké vyd. 1911 Vojáka Švejka sláva a smrt); Kopřivy; Květy (1903, 1907); Máj (1905); Malý čtenář (1899–1900); Náchodské listy; Nár. listy (1909–12); Nár. obzor (1908–09); Nár. osvobození (1931); Nový Neruda (1906); Občanské listy (Nymburk 1891, debut); Ottův literární almanach (1912); Právo lidu (1901–05, 1931–38, 1936–37 i Večerník PL); Radost (1926); Ranní noviny (1934–37; 1934–35 R Lidé z předměstí); Rozhledy (1902); Rudé květy, pokr. Svět (od 1901); Sadské noviny (1934–35); Svět zvířat (1919); Světozor (1905, 1915); Švanda dudák (1899); Tvorba (1934); Venkov (1906, 1934); Zlatá Praha (1905–16); Zvon (1935); Ženský obzor (1901); Ženský svět (1902). ■ KNIŽNĚ: *Beletrie*: Víra v život 1–3 (R 1903); Zkažené duše (R 1907; 1929 přeprac. vyd. s tit. Zkažená srdce); Fatalis. Zápisky všelijakého člověka (PP b. d., 1910); Pohádky (1911; 1947 posmrtně rozšíř. vyd.); Zápisky podučitelovy 1–5 (PP, 1. 1911, 2. 1912, 3. 1920; 4. a 5. Paběrky 1, 2, 1925, s jinými); Malé dámy (PP 1912; některá další vyd. s tit. Malé dámy, jaké bývaly); Má stará Kimiči (P 1913); Holčičky (PP b. d., 1913); Na regulaci. Povídky o bratrancích (PP 1914); Zápisky redaktorovy (PP b. d., 1917); Humoresky z lepších časů (PP 1917); Polibek 1, 2 (R b. d., 1918); Lidská srdce (PP b. d., 1918); O lásce dvou (PP b. d., 1919); Farská slepice (R 1919); Povídky o němě tváři (PP b. d., 1919, s J. Houžvicem); Dvě (R b. d., 1923); V Haliči (poznámky z cesty, 1923, psáno 1905); Pohřební bratrstvo (D 1923); Růžové mládí (D 1923); Bez cíle (R 1923); Paní matinka (D 1924, s J. Houžvicem); Věno (D 1924, s J. Houžvicem); Světluška (D 1925, s J. Houžvicem); Čáp (D 1925, s J. Houžvicem); Každý má své kalhoty (D b. d., 1925, s J. Houžvicem); 14–24. Veselé čtení z desíti let (PP 1926); Král žebráků (D b. d., 1926, s J. Houžvicem); Naše chaloupka (D b. d., 1926, s J. Houžvicem); Poklad (D b. d., 1926, s J. Houžvicem); Pytláková dcera (D b. d., 1926, s J. Houžvicem); Perníková srdce (D b. d., 1927, s J. Houžvicem); Řeči pro nic (PP 1927); Zápisky spisovatelovy (PP 1927); Dětské vzpomínky 1–3 (PP b. d., 1928); Klukovské vzpomínky (PP 1929); Komédie staré i nové (PP 1929); Studentské vzpomínky (PP 1930); Šusparáda a její vzpomínky (PP b. d., 1932); Nové zápisky podučitelovy (po 30 letech) (PP b. d., 1933); Lidé z předměstí 1, 2 (R 1935); Čerti před Prahou (PP b. d., 1936); Baron Hejbrlin 1, 2 (R 1936); Staré Podskalí (PP b. d., 1937); Z mé staré zlaté Prahy 1–3 (PP b. d. 1941). – *Překlady*: W. Sieroszewski: Ledovce Rištou (1910); W. Rapacki: Hansa (1924). – *Výbor*: Čítanka. (1915, ed. autor). ■ REDIGOVAL časopisy: Výstavní časopis Zlaté Prahy (1908), Besedy lidu (1908–15), Svět zvířat (1918–19), Honza (1920–24); *knížníci*: Vikova malá knihovna (1922–37). ■ USPO-

ŘÁDAL A VYDAL: J. Hašek: Dva tucty povídek (1920). ■

LITERATURA: ● ref. Fatalis: A. M. (Macek), PL 14. 10. 1910; -il., LidN 23. 10. 1910; -der. (V. Dresler), Venkov 3. 11. 1910; R. (V. Červinka), Zlatá Praha 28, 1910/11, s. 84; V. Švestka, Stopa 1, 1910/11, s. 641; Spektator (A. Žalud), Čes. revue 4, 1910/11, s. 190; F. Sekanina, Zvon 11, 1910/11, s. 205 ●; ● ref. Zápisky podučitelovy 1: R. (V. Červinka), Zlatá Praha 28, 1910/11, s. 448; A. M. (Macek), PL 21. 5. 1911 ●; ● ref. Pohádky: R. (V. Červinka), Zlatá Praha 29, 1911/12, s. 171; A. M. (Macek), Akademie 16, 1911/12, s. 224; A. Roupec, Úhor 1913, s. 102 ●; ● ref. Malé dámy: -der. (V. Dresler), Venkov 9. 10. 1912; -il., LidN 13. 10. 1912; G. W. (Winter), PL 3. 11. 1912; R. (V. Červinka), Zlatá Praha 30, 1912/13, s. 59; Tristan (S. V. Friedl), Zvon 13, 1912/13, s. 71; -vh-, Naše doba 20, 1912/13, s. 467; F. V. Vykoukal, Osvěta 1913, s. 146 ●; R. (V. Červinka): ref. Holčičky, Zlatá Praha 30, 1912/13, s. 564; ● ref. Na regulaci: -fer., Zvon 14, 1913/14, s. 604; R. (V. Červinka), Zlatá Praha 31, 1913/14, s. 588; G. W. (Winter), PL 21. 6. 1914; an., Čes. osvěta 1915, s. 39; F. V. Vykoukal, Osvěta 1915, s. 391 ●; ● ref. Čítanka: an., Zlatá Praha 32, 1914/15, s. 490; an., Čes. osvěta 1915, s. 182 ●; J. Voborský: ref. Humoresky z lepších časů, Vlast 34, 1917/18, s. 250; V. V.: ref. Farská slepice, Čes. osvěta 1920, s. 51; kp. (K. Polák): ref. Bez cíle, PL 28. 9. 1924; F. G. (Grepl): ref. Studentské vzpomínky, Česká osvěta 27, 1930/31, s. 425; Jena: ref. Zkažená srdce (přeprac. vyd.), Čes. osvěta 28, 1931/32, s. 16; = (J. Vodák): ref. Šusparáda a její vzpomínky, Čes. slovo 28. 9. 1932; K. J.: ref. Lidé z předměstí, Ranní noviny 30. 5. 1935; F. Bulánek-Dlouchán: Proslav při odhalení pamětní desky..., Sadské noviny 9. 11. 1935; an.: K. V. Šedesátník, PL 3. 12. 1935; sl. (J. Strnadel): ref. Staré Podskalí, Ranní noviny 24. 6. 1937; F. Dlouchán (Bulánek-D.): Neprávem zapomenutý, Zvon 41, 1940/41, s. 165; drb. (J. Borecký): ref. Z mé staré zlaté Prahy, tamtéž, s. 660; ● nekrology: čt., Venkov 26. 8. 1941; Kov. (K. Koval), tamtéž 27. 8. 1941; pt, LidN 27. 8. 1941; F. Dlouchán (Bulánek-D.), Pražský ilustrovaný zpravodaj 1941, č. 37 ●; Z. Ančik in O životě Jaroslava Haška (1953, s. 99); R. Pytlík a M. Laiske in Bibliografie Jaroslava Haška (1960, s. 275); F. D. Bulánek (B.-Dlouchán): Houžvička V., Svět v obrazech 1966, č. 7; F. Hampl: Povídkář-humorista, Svoboda 17. 2. 1967; F. Dlouchán (Bulánek-D.): Sto let Ladova přítele, LD 29. 11. 1975.

jip

Pavel Viklan

* 17. 2. 1893 Čkyně u Vimperka

† 9. 9. 1970 Praha

Autor historických próz a fantaskních románů pro dospívající mládež, povídek a pohádek o zvířatech; menšinový kulturní pracovník.

VI. jm. Stanislav Jelínek užíval (kromě občanského povolání) jako redaktor, v podobě Stáňa Jelínek i u časopiseckých příspěvků v první polovině 20. let. – Narodil se jako nemanželské dítě služebné, otec není v matrice uveden. Dětství strávil v rodišti, kde získal základní vzdělání. Od 1908 studoval na učitelském ústavu v Soběslavi. Po maturitě (1912) učil nejprve na Blatensku (1912 Starý Smolivec, 1913 Tchořovice), pak 1913–15 na Plzeňsku (Potvorov, Kožlany a Kaznějov). 1915 narukoval na italskou frontu (po internaci pro politickou nespolehlivost), kde setrval až do konce války. Po návratu učil 1920–25 v Hluboké a v blízké Žihli u Podbořan, 1925–27 v Dobřanech na Stříbrsku; 1927–36 působil jako ředitel škol ve Falknově n. Ohří (Sokolov), 1936–38 jako inspektor národních škol v Chebu a 1938–39 v Plzni a Námělech. 1939–41 pracoval v Zemské školní radě v Praze, pak až do odchodu do invalidního důchodu (astmatik) 1951 na ministerstvu školství a osvěty v různých funkcích (ústřední inspektor, tajemník, od podzimu 1945 vrchní školní rada – přednosta personálního oddělení nár. škol; v květnu 1945 byl na tomto ministerstvu předsedou revolučního nár. výboru). Poté se ještě věnoval knihovnické práci, nejprve v knihovně na pediatrické klinice, 1953 byl zaměstnán v Lékařské knihovně.

V. psal především pro mládež; jeho historické prózy s vlasteneckou tendencí jsou založeny na pečlivém studiu pramenů a literatury (povídka *Dva světy* vychází z publikace V. Kočky *Dějiny politického okresu kralovického*). Vystupují v nich historické postavy (J. Hus, Lucemburková, Jindřich z Lipé, netradičně pojatá Eliška Přemyslovna), jejichž skutečným životním osudům a činům tvoří rámec postava románová, většinou romanticky pojatý poutník (dudák v povídce *Dva světy*, student v *Putování Martina žáka*). Autor však jen obtížně spojoval tyto dvě linie příběhu v organický celek, neúměrně široký základ s množstvím postav nespěje k pointě, svou formou jsou to spíš obsáhlé a často jazykově těžkopádné kroniky. Z próz vytěžených ze současnosti odpovídá požadavkům na literaturu pro mládež pouze povídka *Tonda z Pošumaví* vyprávějící o životě vesnických dětí ve škole a v přírodě během roku. Fantaskní romány *Lod' spásy* a *Sametová křídla* nepostrádají kladnou výchovnou tendencí (láska k bližnímu, účinná pomoc v nouzi, životní optimismus), je však zasuta v romantickém nevěrohodném pří-

běhu (ztracené dítě, krevní msta, magie, tajemný přírodní léčitel budující ústav k záchraně mladých ztroskotanců), v němž jednotlivé mnohomluvné epizody s mnoha měnicími se postavami jsou za sebou jen prostě řazeny bez logické souvislosti. Z knih pro nejmenší ve V. díle vynikají prosté a procítěně umělé pohádky o zvířatech *Navečer*. Próza *Vlaštovek Šumšum* je sled antropomorfovovaných příhod ptačího mláděte; proniká sem současná společenská realita (válka, nálety, popravy, protiněmecké nálady, osvobození), prezentovaná však zcela neadekvátně k věku předpokládaných čtenářů. Básně publikoval V. jen časopisecky. Hry pro děti vycházely v přílohách jím redigovaných časopisů a jsou účelově spjaty s působením na menšinových školách v pohraničí. – V rukopise zůstaly prózy z dějin husitství (podle autora sdělení většinou nakladatelstvím odmítnuté): *Plameny vyšlehlují*, *Kalich nad Plzní*, *Tábor*, *O město pánů z Růže*, *Pomstěná zrada*, *Požár nad Štřelou*, *Jeronym Šrol 1, 2*; dále pro mládež prózy: *Zelené světlo*, *Lucinus*, *Zázračné mycelium*, *Král železný a zlatý*, *Poslední bitva*, *Kovařík Tak*, *Na kraji pralesa*, *Guroš*, obr z povltavských strání, *Pan Vltávek*, *Mravenečkův návrat*, *Jan Toman 1–4*, *Judas z Karjótou*.

ŠIFRA: P.V. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. slovo (1926); Čes. deník (Plzeň, od 1919, do 1921 podp. Stáňa Jelínek); Čes. směr (Plzeň 1925–36); Čes. svět (1929); Lípa (od 1926); Malý čtenář (1931); Mladá stráž (Plzeň 1922–28); Mladý hlas (1947–48, P pro ml. Štěpánovo jaro); Nár. osvobození (1926–36); Nár. práce (příl. Dětské noviny, 1944); Podbořansko-žlutický obzor (Žihle u Podbořan 1923–24; 1924 dramatické scénky *Vezeřáde* a *Cesta k vítězství*, obě i sep., označeny jako svazky Knihovny Podbořansko-žlutického obzoru); Právo lidu (1937; 1931 *Večerník PL*); Radost (1930); Rozhlas mladých (od 1934); Světozor (1928–29); Úhor (1927–29); Výspa (Falknov n. Ohří, dnes Sokolov, 1931–34; 1931–32 D pro ml. Rytíř Mráz aneb *Dobré dítě*); Vzkříšení. ■ KNIŽNĚ. *Beltrie* (vesměs pro ml.): *Navečer* (pohádky, 1930); *Tonda z Pošumaví* (P b. d., 1934); *Dva světy* (P 1941); *Lod' spásy* (R 1941); *Než přijel císař...* (P 1944); *Sametová křídla* (P 1944); *Vlaštovek Šumšum* (P b. d., 1947); *Putování Martina žáka* (R 1947); *Vězeň na Příběnicích* (P 1948); *Klárka polednice* (P 1948). ■ SCÉNICKY. *Loutková hra*: Jan Žižka na Vladaři (asi 1923). ■ REDIGOVAL časopisy: Podbořansko-žlutický obzor (1923 – květen 1924, vydáván jako příl. čas. Kralovický obzor), *Výspa* (1931–32, s red. kruhem). ■

LITERATURA: ● ref. *Navečer*: -aš (M. Holas), *RA* 6, 1930/31, s. 84; *Petrus* (J. Petrus), *Čes. osvěta* 28,

1931/32, s. 199 ●; L. Zbraslavská: ref. Tonda z Pošumaví, Úhor 1934, s. 156; Filip (D. Filip): ref. Dva světy, Úhor 1941, s. 190; ● ref. Loď spásy: J. Cuc, Střední škola 22, 1941/42, s. 254; vbk. (V. Běhounek), Nár. práce 2. 6. 1942; Pecháček (J. Pecháček), Úhor 1942, s. 99 ●; vpa (V. Pazourek): ref. Vlastovek Šumšum, Svob. noviny 13. 8. 1947; N. Č. (Černý): ref. Putování Martina záka, Komenský 72, 1947/48, s. 473; J. F. Urban in Úvodím Mže (1946, s. 134, 142).

sm

Božena Viková-Kunětická

* 30. 7. 1862 *Pardubice*

† 18. 3. 1934 *Libočany* u *Žatce*

Autorka próz a dramát netradičně pojímajících ženskou otázku spojenou též se sociální tematikou; publicistka a politička.

Roz. Novotná, podepisovala se i B. Kunětická-Viková, B. Viková Kunětická a B. Kunětická, pseudonym si zvolila podle Kunětické hory. – Pocházela z rodiny hostinského a obchodníka s obilím. Krátce se věnovala divadelní dráze (žákyně O. Sklenářové-Malé), herecké kariéry se vzdala po vyhoření Nár. divadla. Po sňatku s cukrovnickým úředníkem se přestěhovala do Uhřetěvsi, později do Čes. Brodu. 1912 byla v doplňovacích volbách ve volebním okrese Ml. Boleslav – Nymburk zvolena jako první česká žena poslankyně do zemského sněmu za Nár. stranu svobodomyšlnou; místopředsedatel F. Thun-Hohenstein však kladl překážky výkonu mandátu, který přes protestní akce především žen (i v zahraničí) nakonec nenastoupila. Od listopadu 1918 byla členkou revolučního Nár. shromáždění a od dubna 1920 senátu za stranu národnědemokratickou. Přestože se účastnila i některých akcí mezinárodního ženského hnutí, v nichž prosazovala emancipaci ženy, její rovnoprávné postavení ve společnosti, a to s přihlédnutím ke specifickým národním podmínkám a s maximálním důrazem na mateřství, cílem jejího politického působení byl především boj proti národnostnímu útlaku českých menšin v pohraničí i Slováků v Uhrách; menšinám se věnovala i po vzniku ČSR (přednášky, projevy a články shrnula do knihy *Vyznání*). Podílela se na činnosti Nár. jednoty severočeské, podporovala činnost Sokola na severu Čech, zejména jeho ženského odboru. Ráda cestovala (Německo, Švýcarsko, Švédsko, Dánsko), z cest vytěžila řadu fejetonů

publikovaných v Nár. listech, později vydaných knižně. Přátelství ji pojilo zejména s J. S. Gutthem-Jarkovským, R. Jesenskou, M. A. Šimáčkem, J. S. Macharem (do 10. let 20. stol.), J. Pelclem, G. Preissovou, J. Vodákem aj. Byla členkou Klubu čes. dramatiků, Spolku čes. spisovatelů beletristů Máj a ČAVU. Od 1922 žila na statku své dcery v Libočanech u Žatce.

Většinu prací publikovala V.-K. nejprve časopisecky (hlavně Světozor, Květy); zprvu psala drobné povídky a črty, které pak pořádala do souborů většinou zdůrazňujících v názvu zvolený žánr (Čtyři povídky, Macecha a jiné črty, Nové povídky aj.). Situovala je stejně jako následující romány do maloměstského nebo venkovského, zpravidla statkářského prostředí v Pojizeří a s lehkou ironií, někdy i s dávkou sentimentu v nich předváděla různorodé epizody vedoucí buď k sňatku jako klíčové události života, anebo k směšným konfliktům v rodinném soužití. Podávala je jako takřka mechanický proces (od námluv přes sňatek k narození dítěte), a to zejména v novelách nazíraných z hlediska mužského mátožného hrdiny (*Siluety mužů*). Nevyhýbala se ani tragickým námětům, často spojujícím smrt (dítěte, zvířete) s tíživými sociálními podmínkami a lidskou lhostejností stupňovanou až v nemilosrdnou krutost (*Drobné povídky* a zejména ironicky pojmenované *Idylky*), jindy problematizující konvenční pojetí tématu (*Macecha a jiné črty*). Povzbuzována J. S. Macharem k odvaze psát upřímně z ženského hlediska (i navzdory negativní kritice), ovlivněna impulsy evropské, především ruské literatury (hlavně I. S. Turgeněv, L. N. Tolstoj, F. M. Dostojevskij) i vedena zájmem o fyziologii, psychologii a sociologii, pokoušela se V.-K. ztvárnit vývoj ženského osudu z hlediska proměny psychiky: zprvu ji zajímala obětující se žena (*Vdova po chirurgovi*) a žena-kajčnice (*Justyna Holdanová*). Obě témata se prolula v románu *Minulost* prostřednictvím paralelně rozvinutých příběhů dvou protikladných sester: prototypu „vzorné“ manželky a matky, jež neunese po shledání se svým nemanželským dítětem možnost být odsouzena společností, a proti konvenci se bouřící nevěrné atraktivní ženy, která po smrti dítěte ocení oporu manžela jako nositele lidských hodnot (především lásky a odpuštění). Pozoruhodně zde vylíčila vznik, projevy a opadnutí agresivity vzbouřeného davu i odhalila pokryteckou maloměstskou morálku představovanou míst-

ní honorací a též typem slídivé drbny. Následujícími třemi volně navazujícími romány již otevřeně polemizovala s tradičním pojetím na muži závislé ženy. Učitelka z románu *Medřická* sebevědomě bojuje v zapadlé horské vsi za svoji emancipaci a bez lítosti se rozloučí s biologickým otcem svého budoucího dítěte; ve *Vzpouře* se hrdinka formovaná zběhlým studentem-individualistou vymaní z proletářského prostředí (vykresleného až bezohledně naturalisticky jako koloběh dřiny, porodů, nemocí a smrti) a v souznění s divokou krásou horské přírody prožije intenzivní milostný poměr; opuštěna pak těžce protrpí nechtěné těhotenství a proměněna svým mateřstvím se odpoutá od bývalého milence. V románu *Pán V.-K.* detailně sledovala vývoj erotického vzplanutí hrdinky k postupněmu vystřízlivění v manželství a ke zrodu žárlivosti, ústící až v hysterický odpor k muži umocněný obtížně snášeným těhotenstvím. Avšak právě románům, v nichž V.-K. s živelným temperamentem obhajovala rovnoprávnost ženy a její výsadní postavení jako matky preferující svobodu před pokryteckým vztahem, kritika vytýkala přílišnou rétoričnost, afektovanost a patetičnost, oblibu dramatických gest, místy nepravděpodobné až násilně vedené jednání a někdy schematické pojetí povětšinou mužských postav. Schopnost sugestivně vylíčit psychický stav postavy v souladu s přírodní náladou, odvahu reflektovat ženskou smyslnost, zranitelnost i vitalitu uplatnila V.-K. též v knize básní v próze *Má láska!* V divadelní tvorbě se soustředila na různé varianty vztahů v soudobém manželství, nenaplněné touhy ženy a sobectví mužů, pojednávané vážně i komediálně. Největší úspěchy doma i v cizině (Vídeň, Drážďany, Záhřeb, Lublaň, Moskva, Paříž) sklízely její nenáročná, často jen jednoaktové veseloherní až fraškovité kusy (*Sběratelka starožitností*, *Reprezentantka domu*) a zejména proti zastaralé dívčí vychově se bouřící hra *Cop*. Polemiky vzbuzovaly zvláště práce s feministickou tendencí ovlivněné především severskými dramatiky (H. Ibsen, A. Strindberg, M. Maeterlinck): studie probuzené erotičnosti dospívajícího děvčete v kontrastu s chováním vyzrálého floutka (*Holčička*), poukazy na nerovnost v manželství (*V jařmu*), zpodobení neklidně napjaté atmosféry završené odhalením dávné mužovy nevěry (*Co bylo*), i díla, v nichž V.-K. s ironickým odstupem předvádí rozpor mezi lpěním na ideových schématech a papírových heslech

(vyhrocený individualismus i feminismus) a životní realitou (*Přítěž*, *Dospělé děti*).

PSEUDONYMY: Ignota, Julia Ignota, X. Ignota. ■ PRÍSPĚVKY in: Cesta (1924); Čas (1905, 1908); sb. Černá hodinka (1892); Čes. revue (1909); Čes. svět (1908); Den (1907); Divadelní listy (1882–83); Hlas národa (1887, 1903); roč. Chudým dětem (Brno 1934); Kalendář paní a dívek českých (1906–07, 1911–19); Květy (1884–91, 1902–10); Lumír (1883–96); Národ (1918); Nár. listy (1887–1928; 1911–12 FF Dobytí severu); sb. Nůše pohádek 1 (1918); Paleček; Památník Sokola lomnického na Jičínku (1890); Podřipan (Roudnice 1888); sb. Przewodnik po Tatrách (1902); Přehled (1910–11); alm. Půl století Nár. listů (b. d., 1910); Rozhledy; Ruch (1882–88); Samostatnost (1910, 1924, 1928); sb. Sirotám příbramským (1892); Staroslovan (1922); Světozor (1882–99); sb. Ve službách české kultury (Vídeň 1915); Vesna (Brno, Vel. Meziříčí 1884–85); Věstník ČAVU (1893, 1903; 1903 o R Vzpouře); sb. Vínek (1884); alm. Vzpomínáme Vás... (1913); sb. Vzpomínky členů Máje (1903); sb. Z hor jsme (Vysoké n. Jiz. 1927); Zábavné listy (1881–85; 1881 debut); Zlatá Praha (1887); Zvon (1906, 1918–18, 1891); Ženský obzor (1900, 1913, 1917–18, 1924–27); Ženský svět (1908–24); – posmrtně: ant. Zapadlo slunce za dnem, který nebyl (2000, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ, *Beletrie*: Povědky (1887); Drobné povídky (1888); Čtyři povídky (1890); V bludišti (D 1890); Sběratelka starožitností (D 1890; s pracemi V. Krylova a J. Vávry); Justyna Holdanová (P 1892); Po svatbě (P 1892); Vdova po chirurgovi (P 1893); Nové povídky (1893); Idylky (PP 1894); Minulost (R 1895); V jařmu (D 1897, prem. 1896); Medřická (R 1897; 1910 jako 1. d. trilogie K světlu); Neznámá pevnina (D 1899, prem. 1898); Siluety mužů (PP 1899); Staří mládenci a jiné povídky (1901); Přítěž (D 1901, i prem.; přeprac. vyd. 1919); Vzpouře (R 1901; 1910 jako 2. d. trilogie K světlu); Co bylo (D 1902, i prem.); Macecha a jiné črty (1902); Švýcarské scenerie (FF 1902); Cop (D 1905, prem. 1904); Holčička (D 1905, i prem.); Pán (R 1905; 1910 jako 3. d. trilogie K světlu); Věřím (EE 1908); Má láska! (PP 1908, pseud. Ignota); Lidé (D 1909, prem. 1923); Dospělé děti (D 1909, i prem.); Reprezentantka domu (D 1911, i prem.; přeprac. vyd. 1920); Dobytí severu (FF 1912); Z cest (FF 1919, Dílo, sv. 3); Před léty (PP b. d., 1920, Dílo, sv. 5); Za větrem (pohádky, 1925). – *Ostatní práce*: Dál! (přednášky, 1912); O ženském mandátu do sněmu Království českého (přednáška, 1913); Před svítáním (polit. projev, b. d., 1918); Vyznání. Řeči a studie (1919, Dílo, sv. 2); Ženy na stráž! (projev, 1919). – *Souborné vydání*: Dílo B. V.-K. (Čes. grafická Unie, 1919–22, 7 sv.). ■ KORESPONDENCE: an.: Paní V.-K. sklonila se před Nár. politikou (Právo lidu z 1904), PL 1. 1. 1905 (k tomu: an., PL 3. 1. 1905 a dopis nakladatele B. Šimáčka Čes. slovu s komentářem PL, PL 9. 1. 1905); J. Knap: Hübnerová a Kunětická 1, 2 (M. Hübnerové z 1897–1928, úryvky),

Venkov 5. a 6. 8. 1936; J. Břlek: K historii ženského hnutí (F. Plamínkové z 1913), Tvar 2000, č. 7. ■

BIBLIOGRAFIE: F. Páta: Bibliografie paní B. V.-K., in J. Voborník: B. V.-K. (1934). ■ LITERATURA: V. Minařík: B. V.-K. (1932); J. Voborník: B. V.-K. (1934); J. Wagner: B. V.-K. (1862–1934). Literární pozůstalost (LA PNP 1959; rozšř. vyd. 2004, dopln. J. Pačtová). ■ ref. Povídky: J. F. Vrba (F. Dlouhý), Lit. listy 8, 1886/87, s. 304; J. V. (Vyhřídál), Hlídka lit. 1887, s. 309; B. Č. (Čermák), NL 13. 8. 1887; F. V. Vykoukal, Světozor 22, 1887/88, s. 143; an. (J. Neruda), Humorist. listy 1888, č. 3 → Podobizny 3 (1954, s. 267) ●; ● ref. Drobné povídky: K. Kořínek, Lit. listy 10, 1888/89, s. 177 a 193; F. V. Vykoukal, Světozor 23, 1888/89, s. 215; T. N. (Nováková), Domáci hospodyně 1889, s. 92 ●; ● ref. Čtyři povídky: A. F. Tichý (F. Dlouhý), Lit. listy 11, 1889/90, s. 277; F. V. Vykoukal, Světozor 24, 1889/90, s. 239; T. N. (Nováková), Domáci hospodyně 1890, s. 125 a 142; Halifax (J. Vrchlický), Hlas národa 17. 4. 1890 ●; ● ref. V bludišti: Astur. (H. G. Schauer), Lit. listy 11, 1889/90, s. 344; P., Hlídka lit. 1890, s. 344 ●; an.: B. V.-K., Světozor 24, 1889/90, s. 275; ● ref. Justyna Holdanová: -ič. (R. Svobodová), Lit. listy 14, 1892/93, s. 124; F. V. V. (Vykoukal), Světozor 27, 1892/93, s. 83; J. Karásek, Niva 3, 1892/93, s. 191; G. J. (Jaroš), Čas 1893, s. 179; F. Šubrt, Vlast 10, 1893/94, s. 455 ●; P. Šup: ref. Justyna Holdanová, Po svatbě, Hlídka lit. 1893, s. 106; ● ref. Vdova po chirurgovi: -áč. (A. Procházka), Lit. listy 15, 1893/94, s. 88; F. V. V. (Vykoukal), Světozor 28, 1893/94, s. 154; Kj. (F. V. Krejčí), Rozhledy 3, 1893/94, s. 279 ●; J. Karásek: ref. Vdova po chirurgovi, Nové povídky, Niva 4, 1893/94, s. 96; ● ref. Nové povídky: -ar. (A. Procházka), Lit. listy 15, 1893/94, s. 90; F. Holeček, Hlídka lit. 1894, s. 176 ●; ● ref. Idylky: A-a. (A. Procházka), Lit. listy 16, 1894/95, s. 138; jv. (J. Vodák), Rozhledy 4, 1894/95, s. 620; -ds-. (J. V. Sládek), Lumír 23, 1894/95, s. 84; -p-, Světozor 29, 1894/95, s. 22 (polemika s oběma ref.: -h-, tj. A. Procházka, MR 1894/95, sv. 1, s. 92; J. Karásek, Niva 5, 1894/95, s. 127); F. Holeček, Hlídka lit. 1895, s. 226 ●; L. Čech: ref. Vdova po chirurgovi, Justyna Holdanová, Nové povídky, Osvěta 1895, s. 559; ● ref. Minulost: J. Karásek, Lit. listy 17, 1895/96, s. 168; -pp-, Naše doba 3, 1895/96, s. 368; jv. (J. Vodák), Rozhledy 5, 1895/96, s. 524; Z. (V. V. Zeleň), Světozor 30, 1895/96, s. 275; ech, NL 21. 2. 1896 ●; ● ref. V jármu: -z-, Lumír 25, 1896/97, s. 132; K. (F. V. Krejčí), Rozhledy 6, 1896/97, s. 364; J. Flekáček, Vlast 13, 1896/97, s. 367; J. K. (Kvapil), Zlatá Praha 14, 1896/97, s. 107; Olga P. (P. Moudrá), Ženský svět 1, 1896/97, s. 46; -r. (R. J. Kronbauer), Hlas národa 7. 1. 1897; š. (J. Kuffner), NL 8. 1. 1897; F. Zákrejs, Osvěta 1897, s. 171 ●; ● ref. Medřická: Vbk. (J. Voborník), NL 18. 12. 1897; jv. (J. Vodák), Lit. listy 19, 1897/98, s. 132 a 149; an. (A. Procházka), MR 1897/98, sv. 7, s. 159; Z. (J. Laichter), Naše doba 5, 1897/98, s. 275; Kj. (F. V. Krejčí), Rozhledy 7, 1897/98, s. 327; Sk. (F. Skácelík), Samostatnost 2, 1897/98, s. 6 a 14; Olga P. (P. Moudrá), Světozor 32, 1897/98, s. 91; P. Maternová, Ženský

svět 2, 1897/98, s. 11 a 25 ●; ● ref. Neznámá pevnina: a...ž, Samostatnost 1898, s. 399; š. (J. Kuffner), NL 6. 12. 1898; Olga P. (P. Moudrá), Ženský svět 3, 1898/99, s. 9; Nemo. (K. B. Mádl), Zlatá Praha 16, 1898/99, s. 58; P., Světozor 33, 1898/99, s. 58; K. K. (Kamínek), MR 1898/99, sv. 9, s. 94; Quidam. (F. X. Šalda), Lit. listy 20, 1898/99, s. 165 + (šifra F. X. Š.) Lumír 27, 1898/99, s. 131 + (pod vl. jm. ke kniž. vyd.) tamtéž, s. 192, vše → KP 4 (1951, s. 189 a 197); Kj. (F. V. Krejčí), Rozhledy 8, 1898/99, s. 279; an., Čes. revue 2, 1898/99, s. 490; F. Zákrejs, Osvěta 1899, s. 184 ●; Z. (J. Laichter): ref. Neznámá pevnina, Siluety mužů, Naše doba 6, 1898/99, s. 396; ● ref. Siluety mužů: F. S. (Skácelík), Lit. listy 20, 1898/99, s. 213; -er (F. V. Krejčí), Rozhledy 8, 1898/99, s. 967; R. Bazarov (J. Kadlec), Čes. revue 2, 1898/99, s. 1001; P. Maternová, Ženský svět 3, 1898/99, s. 55; -is-, NL 21. 4. 1899; -2b-, Samostatnost 1899, s. 133 ●; ● ref. Přítěž: K. (J. Kamper), Čes. revue 4, 1900/01, s. 741; K., Zvon 1, 1900/01, s. 203; H., Lumír 29, 1900/01, s. 196; K. (F. V. Krejčí), Rozhledy 10, 1900/01, s. 349; an. (J. Vodák), Čas 13. 1. 1901; an., Samostatnost 1901, s. 29; Ar...ti (A. Kraus), Politik 13. 1. 1901; F. Zákrejs, Osvěta 1901, s. 157 ●; ● ref. Vzpoua: Machar (J. S. Machar), Naše doba 8, 1900/01, s. 704; -č-, Zvon 1, 1900/01, s. 263; an. (J. Vodák), Čas 14. 2. 1901; F. V. Krejčí, Rozhledy 1901, s. 17; P. Maternová, Ženský svět 1901, s. 43, 55 a 67; H. O. Lešovský, Vlast 18, 1901/02, s. 379 ●; A. Sychrovová: Moderní žena v tvorbě paní V.-K., Rozhledy 12, 1901/02, s. 468; ● ref. Co bylo: α (J. Kamper), Obzor lit. a umělecký 4, 1901/02, s. 167; K. (F. V. Krejčí), Rozhledy 12, 1901/02, s. 674; Nemo. (K. B. Mádl), Zlatá Praha 19, 1901/02, s. 252; Ar...ti (A. Kraus), Politik 12. 3. 1902; š. (J. Kuffner), NL 12. 3. 1902; an. (J. Vodák), Čas 12. a 13. 3. 1902; -in. (A. Nečásek), Čes. demokracie 14. 3. 1902; F. Zákrejs, Osvěta 1902, s. 362; A. N. (Novák), Ženský svět 1902, s. 81 ●; ● ref. Macecha a jiné črty: P. Maternová, Ženský svět 1902, s. 248; V. Hálek, Vlast 19, 1902/03, s. 82; Ž., Zvon 3, 1902/03, s. 14 ●; J. S. Machar: Paní B. V.-K., Ženský obzor 1902, s. 81 → in B. V.-K.: Švýcarské scenerie (1902) → J. S. M.: Knihy fejetonů 2 (1902) a V poledne (1921); ● ref. Švýcarské scenerie: an. (J. Vodák), Čas 1. 11. 1902; J. Rowalski (A. Bačkovský), Lumír 31, 1902/03, s. 110; Jc. (J. Jakubec), Naše doba 10, 1902/03, s. 869; S. (K. Elgart Sokol), Rozhledy 13, 1902/03, s. 226; Ž., Zvon 3, 1902/03, s. 83 ●; ● ref. Macecha a jiné črty, Švýcarské scenerie: A. Novák, Čes. revue 6, 1902/03, s. 541; M. Marten, MR 1902/03, sv. 14, s. 79 ●; ● ref. Cop: an. (J. Vodák), Čas 13. 12. 1904; š. (J. Kuffner), NL 13. 12. 1904; F. X. H. (Hodač), LidN 15. 12. 1904; Ar...ti (A. V. Kraus), Politik 15. 12. 1904; P. Maternová, Ženský svět 1904, s. 273; Nemo. (K. B. Mádl), Zlatá Praha 22, 1904/05, s. 118; H-a., Máj 3, 1904/05, s. 222; an., Ženský obzor 5, 1904/05, s. 52; V. O., tamtéž, s. 93 ●; diskuse k zaslánu V.-K. (NL 16. 4. 1905) o postoji k Ch. Masarykové a dění v ženském hnutí, Ženský obzor 5, 1904/05, s. 80; ● ref. Holčička: O. T. (Theer), Lumír 33, 1904/05, s. 341; K.

Vilém z Lestkova

(R. J. Kronbauer), Máj 3, 1904/05, s. 454; an., Přehled 3, 1904/05, s. 456; Nemo. (K. B. Mádl), Zlatá Praha 22, 1904/05, s. 274; ○ (J. Vrchlický), Zvon 5, 1904/05, s. 446; an. (J. Vodák), Čas 18. 3. 1905; š. (J. Kuffner), NL 18. 3. 1905; Ar...ti (A. Kraus), Politik 18. 3. 1905; r. (F. V. Krejčí), PL 18. 3. 1905 ●; ● ref. Pán: O. Theer, Lumír 34, 1905/06, s. 196; Z. (J. Laichter), Naše doba 13, 1905/06, s. 547; A. Novák, Přehled 4, 1905/06, s. 353 a 371; Quispíam. (K. Nevšimalová), Rozhledy 16, 1905/06, s. 315; V. Kol. (V. Červinka), Zvon 6, 1905/06, s. 253; an. (J. Vodák), Čas 4. 1. 1906; J. Pelcl, Venkov 21. 4. 1906; V. O., Ženská revue 1, 1905/06, s. 212 (k tomu G. S., tamtéž, s. 236 a V. O., tamtéž, s. 262); P. Maternová, Ženský svět 1906, s. 34; Z-n, Ženský obzor 6, 1906/07, s. 56 ●; V. Dresler: Naše současné spisovatelky 1. B. V.-K. 1–4, Ženská revue 3, 1907/08, příl. Žena v umění, s. 41, 54, 59 a 73; ● ref. Věřím: B. Benešová, Novina 2, 1908/09, s. 58; R. (V. Červinka), Zlatá Praha 26, 1908/09, s. 264; F. V. Vykoukal, Osvěta 1909, s. 266 ●; ● ref. Dospělé děti: O. Theer, Čes. revue 2, 1908/09, s. 507; F. X. Š. (Šalda), Novina 2, 1908/09, s. 344 → KP 7 (1953, s. 379); O. Fischer, Přehled 7, 1908/09, s. 548; Nemo. (K. B. Mádl), Zlatá Praha 26, 1908/09, s. 383; KMČ. (K. M. Čapek Chod), Zvon 9, 1908/09, s. 478; uj., Akademie 13, 1908/09, s. 384; S. P., Ženský obzor 8, 1908/09, s. 82; an. (J. Vodák), Čas 20. 4. 1909; B-r. (J. Bor), Samostatnost 1909, s. 229; J. Hilbert, Venkov 20. 4. 1909; -jm- (J. Mahen), LidN 21. 4. 1909 ●; A. Novák: ref. Má lásko!, Přehled 7, 1908/09, s. 827; K. Sezima: ref. Věřím, Má lásko!, Lumír 38, 1909/10, s. 358; K. Kamínek: ref. Lidé, Lumír 38, 1909/10, s. 269; P. Buzková: B. V.-K. politikem 1, 2, Čas 22. a 23. 3. 1910; ● ref. Reprezentantka domu: J. K. (Kamper), Lumír 39, 1910/11, s. 232; Dr. K. (R. J. Kronbauer), Máj 9, 1910/11, s. 205; M. Rutte, MR 1910/11, sv. 23, s. 299; Nemo. (K. B. Mádl), Zlatá Praha 28, 1910/11, s. 202; O. S., Ženský obzor 10, 1910/11, s. 50; KMČ. (K. M. Čapek Chod), Zvon 11, 1910/11, s. 269; T. (V. Tille), NL 8. 1. 1911; J. Hilbert, Venkov 8. 1. 1911; -jm- (J. Mahen), LidN 10. 1. 1911; K. Čvančara, Osvěta 1911, s. 153; P. Maternová, Ženský svět 1911, s. 26 ●; ● ref. Dobyť severu: an., LidN 26. 6. 1912; K. Juda, Ostravský deník 17. 7. 1912; an. (J. Herben), Besedy Času 1912, s. 239; P. Maternová, Ženský svět 1912, s. 266 ●; R. (V. Červinka): ref. Dobyť severu, Dál!, Zlatá Praha 29, 1911/12, s. 595; ● ref. Dál!: Ant. Veselý, NL 25. 10. 1912; P. Maternová, Ženský svět 1912, s. 233 a 250 ●; O. Stránská: K jubileu B. V.-K., NL 2. 6. 1912 (→ NL 27. 7. 1913); S. (F. Sekanina): B. V.-K., Zvon 13, 1912/13, s. 676; ● o významu V.-K. jako poslankyně: E. z Purkyňů, Ženský svět 1912, s. 157; an., Čes. revue 6, 1912/13, s. 376 ●; Ant. Veselý: B. V.-K., Ženský svět 1913, s. 197 a 213 → Neblednoucí podobizny (1946); J. S.: Dílo Kunětické, Zvon 19, 1918/19, s. 206; F. Götz: Rozdíl generací (V.-K.: Mínulost, H. Malřová: Srdce nemá státní), Lípa 2, 1918/19, s. 300; ● ref. Vyznání: dy, Zvon 19, 1918/19, s. 491; V. Borovičková, Ženský svět 1919, s. 121 ●; J. Laichter: Ženy spisovatelky a otázka ženská

a mužská v jejich dílech, in Uměním k životu (1919; 2. vyd. 1946); M. Hýsek: Paní B. V.-K., Kmen 3, 1921/22, s. 271; ● k šedesátinám: F. Sekanina, Zvon 22, 1921/22, s. 650; L. Baudyšová, Ženský obzor 18, 1921/22, s. 131; K. H. (Hikl), Cesta 5, 1922/23, s. 87 ●; Z. Hásková: Základní rysy díla B. V.-K., NL 29. 7. 1922; V. Borovičková: Feministické poznámky k B. V.-K., Ženský svět 1922, s. 150; ● ref. Lidé (insc.): Et (E. Tréval), Zvon 23, 1922/23, s. 266; Kazetka (K. Z. Klíma), LidN 14. 1. 1923; nv., PL 14. 1. 1923; an. (J. Hilbert), Venkov 14. 1. 1923; M. M. (Majerová), RP 16. 1. 1923 ●; J. Máchal in O českém románu novodobém (1930, 2. vyd. s. 198); ● k sedmdesátinám: V. Brtník, Zvon 32, 1931/32, s. 620; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 30. 7. 1932; A. Novák, LidN 30. 7. 1932; vr. (V. Ryba), PL 30. 7. 1932; X (A. S. Mágr), Prager Presse 30. 7. 1932 ●; ● nekrology: P. (J. J. Paulík), RA 9, 1933/34, s. 107; -btk- (V. Brtník), Zvon 34, 1933/34, s. 407; od, LidN 19. 3. 1934; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 20. 3. 1934; A. Vetterová-Bečvářová, V. Sís, R. Jesenská, vše NL 20. 3. 1934; G. (F. Götz), NO 20. 3. 1934; p. (A. M. Píša), PL 20. 3. 1934; X (A. S. Mágr), Prager Presse 20. 3. 1934; K. Kramář, J. O. Novotný, oboje NL 22. 3. 1934; an., NL 23. 3. 1934 (z pohřebních projevů J. S. Machara, L. Rašína aj.) ●; V. K. Müller: V.-K. v literatuře a divadle, NL 20. 3. 1934; bs (B. Slavík): Nad dílem B. V.-K., LidN 30. 7. 1942; V. Hánek: B. V.-K., Venkov 18. 3. 1944; S. Bartůšková in Příběhy o maminkách (1989, s. 364); P. Koukal: B. V.-K., Severočes. regionální deník 19. – 20. 3. 1994; (kk) (R. Kvaček): Byla první Svob. slovo 21. 1. 1995, příl.; J. Kořalka: Zvolení ženy do českého zemského sněmu roku 1912, sb. Documenta Pragensia, sv. 13 (1996, s. 307); R. B. Pynsent: The liberation of Woman and Nation: Czech Nationalism and Woman Writers of the Fin de Siècle, sb. The Literature of Nationalism (Londýn 1996, s. 83); M. L. Neudorflová: České ženy v 19. století (1999, s. 221, 280); J. Bilek: K historii ženského hnutí, Tvar 2000, č. 7; P. Štěpánková: „Slovutná paní“ B. V. K., Acta Musei Moraviae 2004, č. 1–2 + „Když jdu, tak jdu.“ Nezadržitelná B. V.-K., sb. V bludném kruhu. Mateřství a vychovatelství jako paradoxy modernity (2006, s. 14); L. Heczková: Matriarchát B. V.-K., tamtéž (s. 38).

ik

Vilém z Lestkova

† 1369

Autor latinského životopisu Arnošta z Pardubic.

Latinsky se psal Guilelmus de Lestkov. – Byl důvěrníkem Arnošta z Pardubic a Karla IV., který ho od 1353 opakovaně vysílal jako legáta k papežské kurii do Avignonu, aby tam vyjednával o jeho císařské korunovaci. 1366–69

byl děkanem vyšehradské kapituly. Vlastnil na dobové poměry velkou knihovnu; 1370 ji z jeho pozůstalosti koupil Karel IV. pro pražskou univerzitu.

Brzy po smrti Arnošta z Pardubic (tj. po 1364) napsal V. z L. jeho životopis *Vita venerabilis Arnesti* (Život ctihodného Arnošta). Vylíčil v něm zesnulého pražského arcibiskupa jako muže svatého života a nabádací příklad pro klérus; osnova i jednotlivé motivy nerozsáhlého, rétoricky propracovaného díla se drží vzorů latinské hagiografie. Zkrácenou verzi spisu, kterou pořídil pravděpodobně probošt kanovníků sv. Augustína v Kladsku Jan, pojal do své kroniky Beneš Krabice z Veitmile.

EDICE: in *Fontes rerum Bohemicarum* 1 (1873, s. 387, ed. J. Emler; srov. FRB 4, s. XXVI). – *Překlad do češtiny*: FRB 1 (1873, přel. J. Truhlář). ■

LITERATURA: I. Hlaváček: Z knižní kultury doby Karla IV. a Václava IV. v českých zemích, AUC Praha. *Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 18/1, 1978, s. 7 → *Knihy a knihovny v českém středověku* (2005); J. Zachová: Der rhetorische Stil in zwei Biografien der Zeit Karls IV., AUC Praha. *Philologica. Graecolatina Pragensia* 8, 1980, s. 105 + *Ad Vitam Arnesti*, tamtéž 10, 1983, s. 35 + in *Život Arnošta z Pardubic* podle Valentina Krautwalda (Pardubice 1997, se Z. Hledíkovou); M. Kopecký: O třech „životech“ z vrcholné gotiky, SPFF Brno, ř. V – literárněvědná, 1998, č. 1; W. Mrozowicz: Ze studiów nad tradycją rękopiśmienną żywota arcybiskupa praskiego Ernesta z Pardubic, *Śląski kwartalnik historyczny Sobótka* (Vratislav) 1998, s. 19; J. Nechutová in *Latinská literatura českého středověku do roku 1400* (2000); P. Kubín: Otázka Arnoštova svatořečení, sb. *Arnošt z Pardubic* (1297–1364). Osobnost – okruh – dědictví (Vratislav, Praha, Pardubice 2005).

jl

Jan Vilikovský

* 15. 4. 1904 *Semechnice* u Opočna

† 15. 11. 1946 *Brno*

Historik literatury českého středověku, jenž se soustavně věnoval také starší slovenské literatuře, chápán jako součást literárních dějin československých; pojem literatury českého středověku rozšířil chronologicky na dobu husitskou, jazykově na latinské písemnictví; editor a překladatel.

Syn rolníka. Do obecné školy chodil 1910–14 v Čes. Meziříčí. 1914–22 absolvoval reálné gymnázium v Náchodě, 1922–24 studoval na fi-

loz. fakultě v Praze (obory francouzština, latina a čeština) jako žák V. Tilleho, 1924–27 na filoz. fakultě v Bratislavě (obor čeština, historie) jako žák V. Chaloupeckého a J. Baudiše (1927 doktorát prací *Přspěvky k poznání Kosmova latinského vzdělání*, 1931 složil státní zkoušku z historie). 1928–36 působil v Bratislavě jako asistent seminářů pro srovnávací jazykozpyt a moderní filologii a lektor středověké latiny, 1930–31 (listopad–únor) studoval jako stipendista Českosl. státního ústavu historického v Římě (účastnil se též kursů na vatikánské paleografické škole), 1932 byl na studijním pobytu v Rakousku. 1933 se v Bratislavě habilitoval prací *Latinská poezie žakovská v Čechách* pro obor dějiny literatury československé, 1936 byl pro tento obor jmenován mimořádným profesorem (od 1938 byl ředitelem semináře slovenské filologie a oddělení československých dějin, jazyka a literatury). Po nevyžádaném propuštění ze služeb slovenského státu (1939) přešel na filoz. fakultu brněnské univerzity, po uzavření českých vysokých škol byl dán 1940 na dovolenou s čekatelným, 1945 byl jmenován řádným profesorem dějin starší české a slovenské literatury v Brně (1940–45 žil převážně v Bratislavě). 1932 byl zvolen mimořádným, 1937 řádným členem Učené společnosti Šafaříkovy v Bratislavě, 1936 dopisujícím členem KČSN a 1946 mimořádným členem ČAVU v Praze. Zemřel po nezdařené operaci štítné žlázy, pochován byl v Bratislavě. – Manželka Julia V. (1909–1984) byla středoškolskou profesorkou, autorkou řady literárních a jazykových příruček. Syn Ján V. (* 1937) je literární historik a kritik, Pavel V. (* 1941) spisovatel.

Zájem o středověké literatury (probuzený přednáškami V. Tilleho) V. soustředil na středověkou literaturu latinskou (vedl ho k tomu srovnávací lingvista a keltolog J. Baudiš, u něhož studoval také keltštinu). Na vědeckou dráhu vstoupil jako výrazná osobnost s jasně vytyčeným cílem: prozkoumat latinské písemnictví českého středověku (už jedním ze svých prvních článků, věnovaným veršované legendě o sv. Vojtěchovi, upoutal pozornost odborné veřejnosti). Působení na bratislavské univerzitě ho přivedlo k starší literatuře slovenské; studium latinského literárního středověku k literatuře staročeské. Nucené přerušení pedagogické činnosti po uzavření českých vysokých škol vyplnil v těchto třech oborech usilovnou badatelskou, vydavatelskou a překladatelskou pra-

cí, jejíž výsledky stačil jen zčásti publikovat. Z raného zaujetí keltologií vznikl opožděně vydaný překlad waleských pověstí, dokončený již 1931 (z hmotné tísně válečných let též anglicko-slovenský slovník). Do latinského písemnictví českého středověku V. pronikal studiem pramenů z velké části dosud nevydaných (monografie *Latinská poezie žákovská v Čechách* byla průpravou k již neuskutečněné kritické edici, řadu textů otiskl nebo přeložil v časopiseckých studiích). Jistotu v pramenném bádání (jímž navazoval na předčasně opuštěné dílo Feifalikovo) mu dávalo filologické školení; orientaci v literárněhistorických problémech mu usnadňoval rozhled po současné medievalistice (jmenovitě ho ovlivnily práce H. Brinkmanna a E. Farala, které obrátily jeho pozornost na latinskou poetiku a na souvislost středověkých národních literatur s latinskou tradicí). Následuje J. Pekaře, zahrnul do středověku dobu husitskou; vycházejí ze studia latinské tradice, revidoval postupně obraz staročeské literatury, k němuž dospěl J. Jakubec (medievalistické příspěvky publikované nebo psané od 1934 shromáždil v posmrtně vydaném souboru *Písemnictví českého středověku*). Usiloval o to, posuzovat středověká literární díla měřítky platnými v době jejich vzniku a přiblížit je tím novověkému chápání. Jako editor byl průkopníkem transkribovaných vydání staročeských textů, vyhovujících jak odborným literárněhistorickým potřebám, tak zájmu kulturní veřejnosti. Za okupace řídil s B. Havránkem práci na výboru z české literatury, jenž měl nahradit tzv. muzejní výbor, vydaný 1845 a 1868 (1. díl vyšel v pozměněné podobě teprve 1957, 2. díl ve 2 sv. 1963 a 1964). Medievalistické práce V. souvisejí s oživením zájmu o středověk v evropské a americké vědě, vyvolaným kulturní krizí po 1. světové válce; od poloviny 30. let nadto s u nás pocívanou potřebou najít v kulturní tradici oporu ohrožené národní existence. Třebaže reagují na kulturní a brzy i politickou krizi, určuje jejich ráz přísná historičnost, strážlivá analytičnost, klidný tón výkladu. K dějinám starší slovenské literatury přispěl především pracemi o Třanovském, monografií o venkovských literárních společnostech 18. a 19. století a kritickým vydáním Šafaříkových básnických spisů.

PŘÍSPĚVKY in: *Bibliofil* (1940); Bratislava (1927–37; 1930 *Latinská poezie v středověkých Čechách*. 1. Mistr Vojtěch Raňkův a jeho komentátor); *Církevné*

listy (Lipt. Sv. Mikuláš 1944); *Časopis archivní školy* (1933); *Časopis Matice moravské* (1936–40); *Časopis pro moderní filologii* (1938); *Časopis pro výzkum Slovenska a Podkarpatské Rusi* (1936); *Čes. časopis historický* (1928, Několik poznámek ke Kosmovi); sb. *Hrst studií a vzpomínek...* A. Beerovi (Brno 1941); sb. Jiří Třanovský (Bratislava 1936, *Duchovní poezie Třanovského*); *Lid. noviny, pokr. Svob. noviny* (1933, 1936, 1940, 1946); *Listy filologické* (1929, 1936, 1938, 1946); *Lit. noviny* (1938); *Literárněhistorický sborník* (Turč. Sv. Martin 1945–46); *Litteraria historica Slovaca* (Bratislava 1946–47); *Marginálie* (1939); *Naše věda* (1941–42, 1946); sb. O Josefu Pekařovi (1937, K Pekařovým studiím o českém středověku); *Politika* (Bratislava 1933, 1936, 1939); *Praporec* (1939); *Ročenka UKo za studijní rok 1933/34* (Bratislava); *Řád* (1933–42; 1937 *Milíčovy české modlitby, i sep., 1939 Abatyše Kunhuta, i sep., 1940 Modlitby Alberta Pražského, Kazatelství a počátky české prózy, Staročeský pasionál a Život Krista Pána, i sep., 1941 Tkadleček, Sloh Tkadlečka, Latinské kořeny staročeského dramatu*); *Sborník Filoz. fakulty UKo Bratislava* (1929, 1932; 1929 *Versus de passione S. Adalberti*); *Sborník Matice slovenskej* (Turč. Sv. Martin 1935); sb. *Slezsko, český stát a česká kultura* (Opava 1946); *Slovo a slovesnost* (1940); *Trnavský sborník* (Bratislava 1935, *Cantus catholici*); *Věda a život* (1936). ■ **KNIZNĚ.** *Práce o literatuře: Latinská poezie žákovská v Čechách* (1932); *Dějiny literárních společností malohontských* (Bratislava 1935); – posmrtně: *Písemnictví českého středověku* (1948, usp. autor, ed. A. Škarka). – *Překlady: Sv. Bruno z Querfurtu: Život a utrpení sv. Vojtěcha, biskupa a mučedníka* (1935; s úvodem R. Holinky); ant. *Próza z doby Karla IV.* (1938; změn. vyd. 1948); S. Hruškovice: *Vlastný životopis* (Lipt. Sv. Mikuláš 1943); *Mabinogi. Keltské pověsti* (1944). – *Ostatní práce: Anglicko-slovenský slovník* (Bratislava 1946). ■ **KO-RESPONDENCE:** R. Mertlík: J. V. zemřel (R. Mertlíkovi z 1933), *Svob. zítřek* 1946, č. 48. ■ **REDIGOVANÉ:** *Národní knihovna* (1945–46), *Památky staré literatury české* (1946, s jinými). ■ **USPOŘÁDANÉ VYDAL:** S. Tomášik: *Kliatba na Muráni* (1933); P. J. Šafařík: *Básnické spisy* (Bratislava 1938, *Spisy P. J. Š. 1*); ant. *Próza z doby Karla IV.* (1938; změn. vyd. 1948; s překlady lat. a staročes. textů); *Staročeská lyrika* (1940); *Legenda o sv. Kateřině* (1941); *Staročeské satiry* (1942); – posmrtně: *Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu* (1957, s jinými); *Výbor z české literatury doby husitské 1, 2* (1963, 1964, s jinými); *Leben und Schriften des Prager Magisters Adalbert Ranconis de Ericinio. Aus dem Nachlass von R. Holinka und J. Vilikovský* (Münster 1971, ed. J. Kadlec). ■

BIBLIOGRAFIE: A. Vidmanová in *K čtyřicátému výročí úmrtí prof. J. V.*, LF 1986, s. 227. ■ **LITERATURA:** ● ref. *Versus de passione S. Adalberti: J. P. (Pekař), ČCH* 1930, s. 594; B. Ryba, LF 1930, s. 392 ●; B. Ryba: ref. *Latinská poezie v středověkých*

Čechách. 1. Vojtěch Raňkův a jeho komentátor, LF 1931, s. 52; ● ref. Latinská poezie žakovská v Čechách: A. Blaschka, Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 1932, s. 395; B. Ryba, Naše věda 1933, s. 12 ●; B. Slavík: O slovenskou hymnologii, LidN 25. 7. 1936; ● ref. Dějiny literárních společností malohontských: A. Pražák, Naše věda 1936, s. 127; A. N. (Novák), LidN 8. 4. 1936; J. Heidenreich (Dolanský), ČČH 1937, s. 627 ●; ● ref. ant. Próza z doby Karla IV.: Z. Kalista, Lumír 64, 1937/38, s. 419; M. Novotný, LitN 10, 1937/38, č. 12; M. Hýsek, Venkov 16. 4. 1938; P. (P. Eisner), Prager Presse 17. 4. 1938; K. P. (Polák), PL 27. 7. 1938; M. Weingart, ČMF 25, 1938/39, s. 72; J. Hrabák, SaS 1939, s. 56; J. Vašica, Řád 1939, s. 60 ●; ● ref. ed. P. J. Šafařík: A. Škarka, ČČH 1939, s. 409; F. Trávníček, LidN 6. 9. 1939 ●; ● ref. ed. Staročeská lyrika: J. Vašica, Řád 1940, s. 437; K. P. (Polák), Nár. práce 23. 6. 1940; Š. (V. Šmilauer), ČMF 27, 1940/41, s. 77; F. Němec, Akord 8, 1940/41, s. 16 → Studie a recenze (2004); J. Hrabák, SaS 1941, s. 40; R. Auty, The Slavonic and East European Review (Londýn) 25, 1946/47, s. 604 ●; ● ref. ed. Legenda o sv. Kateřině: tk (F. Trávníček), LidN 21. 4. a 14. 12. 1941; J. Vašica, Akord 9, 1941/42, s. 91; J. Hrabák, SaS 1943, s. 44 (o průvodní studii); (2. vyd.): F. Šimek, ČMF 1947, s. 235; gr (A. Grund), LF 1947, s. 172; J. Daňhelka, Slovesná věda 1, 1947/48, s. 34 ●; J. Hrabák: Ze studií o staré české literatuře, SaS 1942, s. 49; ● ref. překl. Mabinogi: V. Machek, Naše věda 1946, s. 52; V. Polák, Slovesná věda 1, 1947/48, s. 224 ●; ● nekrology: b- (J. Brezina), Literárněhistorický sborník (Turč. Sv. Martin) 2–3, 1945/46, s. 121; J. Hrabák, Svob. noviny 17. 11. 1946; lč, Svob. noviny 19. 11. 1946; kp. (K. Polák), PL 20. 11. 1946; R. Mertlík, Svob. zítřek 1946, č. 48; gr. (A. Grund), LF 1946, s. 267; A. Šivek, SISb 1946, s. 287; J. Vašica, Akord 13, 1946/47, s. 272; M. Pišút, Litteraria historica Slovaca (Bratislava) 1–2, 1946–47, s. 313; V. Š. (Šmilauer), ČMF 1947, s. 164; Red., Tvorba (Lipt. Sv. Mikuláš) 1947, s. 24; A. Škarka, ČMM 1947, s. 175 + Vyšehrad 1947, s. 24 ●; A. Škarka in Pisemnictví českého středověku (1948) + J. V., Naše věda 1950, s. 1; R. Holinka: Za J. V., LF 1967, s. 411 (neotřetěný nekrolog pro ČČH 1946); M. K. (Kopecký) in sb. Slavica na UJEP v Brně (1973, s. 254; 1993 s tit. Slavica na Masarykově univerzitě v Brně, s. 233) + Problémy studia a vydávání staročeské světské lyriky, SPFF Brno, ř. D – lit. vědná, 1981, č. 28; J. Skutil: Prof. Dr. J. V. zemřel před 35 lety, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1981, s. 128; A. Vidmanová: K čtyřicátému výročí úmrtí prof. J. V., LF 1986, s. 227; J. Mlynárik in Českí profesori na Slovensku (1994, s. 203 a 230); J. Malura: ref. Starší česká literatura ve Slezsku, SPFPFSU Opava, ř. A, roč. 3, 2001, s. 122; E. Tkáčiková: Literární historik J. V., sb. Príspevky k dejinám literárnovednej slovakistiky na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (Bratislava 2003, s. 53); H. Bočková: k 100. výr. nar., Universitas 2004, č. 2.

jl

Josef Richard Vilímek

* 1. 4. 1835 *Vamberk*

† 16. 4. 1911 *Praha*

Editor, vydavatel Humoristických listů, publicista a beletrista; knihtiskař a nakladatel.

Vl. jm. Josef V., psal se Richard V. a iniciálami křest. jmen J. R. Vilímek. – Pocházel z mlynářské rodiny (mlýn mu v mládí pochroumal levou ruku, později byl z tohoto důvodu osvobozen od vojenské povinnosti). V rodišti získal základní vzdělání, v Rychnově n. Kněžnou absolvoval gymnazijní přípravku a v Šumperku německou reálnou školu, poté odešel do Prahy, kde vystudoval nedávno založenou vyšší reálku v Ječné ul. (spolužáci mj. A. Heyduk a J. Svátek; učitel J. V. Houška, redaktor časopisu Zlaté klasy, ovlivnil V. zájem o českou literaturu) a dal se zapsat na německé technice, kde poslouchal zejména přednášky z oboru hospodářství a lesnictví. V prosinci 1856 byl policejně vypovězen z Prahy pro podezření z agitace pro vystěhovalectví do Ameriky a rok internován v rodišti (anonymně uveřejňoval v Pražských novinách pod záhlavím Od Zdobnice místopisně a národopisně glosy, místní informace, též o vlasteneckém a osvětovém ruchu v rodišti). 1857 se ve Vamberku oženil, po návratu do Prahy koncem t. r. zanechal studií a věnoval se vydávání časopisů a knih. S J. Svátkem získal koncesi a 1858 založil Humoristické listy, nejprve jako orgán nepolitický, 1861 obdržel povolení pěstovat i politickou satiru, což mu vyneslo častý postih finanční i věznění (1862 dva týdny, 1863–64 osm měsíců). 1864 byl časopis přechodně zastaven a polovina kauce byla zabavena; náhradou za něj (leden–květen) V. vydával dva humoristicko-satirické čtrnáctideníky (v podobě jednoho týdeníku by nedostal povolení): Bič (s dodatkem Rolničky, 1. a 3. pátek v měsíci, red. E. Just) a Blesk (2. a 4. sobotu v měsíci, red. J. R. Novotný). 1859 založil beletristický list Obrazy života, do jehož redakce přijal J. Nerudu a z něhož se stal orgán probojující program nastupujících májovců; 1860 jej přenechal litomyšlskému tiskaři A. Augusto-vi. 1861 založil s J. Novákem v Praze na Národní tř. na jeho koncesi Slovanské knihkupectví Josef Novák a Jos. R. Vilímek, které působilo i jako komisionářství vydaných knih a příležitostné nakladatelství (V. je opustil 1866). Knižní publikace V. vydával jen sporadicky pod hla-

vičkou Humoristických listů nebo vlastním nákladem. V 60. letech patřil k zakladatelům a funkcionářům Umělecké besedy (pokladník a knihovník) a Lípy slovanské, byl poslancem na českém zemském sněmu za okres Rychnov n. Kněžnou a Kostelec n. Orlicí (od 1866). 1872 založil v Praze vlastní knihtiskárnu a nakladatelství; 1885 ovdověl a 1886 podnik odevzdal synovi, nakladateli a redaktorovi Josefu R. V. (1860–1938). Odešel do ústraní, znovu se oženil a věnoval se pouze vydávání Humoristických listů (redigoval je do 1906, kdy ho šedý zákal donutil práce zanechat). Pohřben byl ve Vamberku do rodinné hrobky.

V. působení v oblasti literatury se upínalo ke třem vzájemně souvisejícím činnostem: beletristické, editorské a redaktorské. Jako literát debutoval 1855 pseudonymem Jan Velešovský v rukopisném listu pražské reálky Libuše, jež redigovali spolužáci A. Heyduk a J. Svátek, a v časopisu Zlaté klasy několika romanticky laděnými básněmi (balady, romance) a pověstmi z východních Čech (záznamy pověr z rodného kraje mu otiskoval J. V. Houška v ČČM). Ojedinele psal beletrii i později (mj. *Pohádka o mistru Bouchalovi, kováři*; povídka *Strašidlo*). Jako editor vyšel v 60. letech vstříc popláve po české zábavě v čase obnovujícího se národního společenského života po pádu Bachova režimu a spolu se svými přáteli uspořádal a vydal několik sborníků deklamací, recitací i dramatických výstupů (Besedník, nová verze Úplný besedník však později vyvolala spor kvůli porušení práv autorů, jejichž práce byly zařazeny) i zpěvníků (Hlahol, Veselý zpěvák). Uspořádal též humoristickou sbírku Nová růže stolistá čili Sto nevázaností v řeči vázané, Komedie a hry Matěje Kopeckého, almanach Po desíti letech věnovaný památce F. J. Rubeše. Jako redaktor se věnoval především humoru. Takřka po padesát let vydával a řídil Humoristické listy (v době jejich úředního zastavení i náhradní listy), v nichž sledoval i utvářel proměny dobového pojetí humoristické literatury a anonymně uveřejňoval své texty (rozsah lze dnes už stěžejí určit). Z příspěvků tištěných v Humoristických listech sestavoval též první knižní publikace svého počínajícího nakladatelského podnikání, např. anonymně parodii K. A. Vinařického na německou ortografii v rozsmarné polemice s německým tiskem posmívajícím se hromadění souhlásek v českých slovech (Der Spra-

chenklangmesser in der böhmischen Orthographie...). Všechny tři V. zájmy se projevíly v jeho stručných pamětech *Ze zašlých dob*. I v jejich první části, týkající se časů přelomu 50. a 60. let, projevil důrazně své humoristické naladění a v drobných příhodách o útrapách tehdejších novinářů a zvláště svých při jednání s vyšetřujícími policejními i soudními orgány a při pobytu ve vězení zvýrazňoval především komické aspekty. Druhou část sestavil z žertů a historek, jichž byl svědkem a v nichž zachytil osobnosti dobového veřejného života.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Jan Velešovský, J. Táborský (dub.); -ý. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čas (1860–61); ČČM (1856); Hlas (1864); Humorist. listy (od 1858); Humoristický kalendář na rok 1859 (1858, P Pohádka o mistru Bouchalovi, kováři); alm. Krakonoš (1860); alm. Národ sobě (1880); Nár. listy (1862–64, 1884); Obrazy života (1859); alm. Po desíti letech (1863); Politik (1864); Pražské noviny (1857); Rodinná kronika (1864, P Strašidlo); Zlaté klasy (1855); – posmrtně: ant. Píseň o nosu (2005, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Vzpomínky: Ze zašlých dob* (1908). – *Překlad: G. Moser: Co říkáte Maďarům?* (D 1865). ■ KORESPONDENCE: M. N. (Novotný): Dva divadelní listy (V. Kopeckému z 1862, A. Heydukovi z 1883), Lid. noviny 31. 3. 1935; in J. Neruda: Dopisy 3 (Nerudovi z 1890; 1965, ed. M. Novotný). ■ REDIGOVAL *periodika*: Humorist. listy (1858–63 do č. 26, 1875 od č. 44 – 1906; 1858 do č. 6 s J. Svátkem, 1876/77 i s L. Stroupežnickým), Obrazy života (1859, s J. Nerudou), Bič (1864), Blesk (1864), Rolničky (1864); *kalendáře*: Humoristický kalendář na rok 1859 (1858) a ...1861 (1860), Kalendář Humoristických listů na rok 1868 (1867), Prorok (1861–63); *almanach*: Po desíti letech (1863, s H. Přerhofem, an.); *knižnice*: Pěkné čtení (1873), Nová bibliotéka spisů veršem i prózou (1884–86), Pěkné čtení (1884–86), Vybrané hry divadelních ochotníků (1883–88). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Oslava vlasti českých (obrazy s textem, 1860); sb. Nová růže stolistá čili Sto nevázaností v řeči vázané (1861); Hlahol. Společenský zpěvník český 1 (1861, s J. Barákem a H. Přerhofem; 2. vyd. 1863 s E. Züngelem); sb. Besedník 1–3 (1861, 1862, 1864; sv. 1 s J. Barákem a H. Přerhofem, sv. 2 a 3 s E. Justem a H. Přerhofem); Veselý zpěvák (zpěvník, 1862, s E. Züngelem); Komedie a hry Matěje Kopeckého dle sepsání jeho syna Václava 1, 2 (1862, s E. Justem a H. Přerhofem); Živé stíny (stínové obrázky, 1867); Písně a popěvky volební (1869); Nejlepší české humoresky 1, 2 (1870, 1873, an.); Rébusy Humorů pro ukrácení dlouhých večerů (1873); Nejlepší humoresky cizojazyčné 1 (1875, an.); Svět v zrcadle anekdot (1876, s J. M. Balákem); Úplný besedník (1877, s J. Bittnerem); viz též heslo Jos. R. Vilímek. ■

LITERATURA: F. Sekanina: J. R. V., český buditel, zakladatel Humoristických listů, poslanec a deklarant (projev, b. d., 1931). ■ ● ref. sb. Besedník 1–3: an., NL 17. 7. 1861; -n-, Kritická příloha k NL 1, 1863/64, s. 48 ●; -h- (J. V. Jahn): ref. sb. Besedník a Hlahol, Obrazy života 1861, s. 236; ● ref. sb. Nová růže stolistá: Δ (J. Neruda), Čas 21. 12. 1861 → Literatura 1 (1957); an. (V. Hálek), NL 11. 2. 1862; -h- (J. V. Jahn), Obrazy života 1862, s. 11 ●; an.: k V. ediční praxi (Besedník, Komédie a hry M. Koepeckého...), Hvězda 1862, s. 262 (k tomu J. R. V., tamtéž, s. 310); ● k V. soudním procesům: an.: Závěrečné přelíčení s J. R. V., NL 4. 2. 1862; an.: Některé poznatky o soudu páně V., NL 6., 7. a 8. 2. 1862; an.: Potvrzený rozsudek, Hlas 19. 1. 1864 ●; J. Neruda: V. a deset jeho svízelnů (Fejeton), Hlasy 8. 2. 1863 → České divadlo 2 (1951, s. 70) + (šifra J. N.) J. R. V., Rodinná kronika 3, 1864/65, s. 104 → Literatura 1 (1957); F. Zákrejs: ref. čas. Humoristické listy, Osvěta 1874, s. 157; ● ref. Úplný besedník: F. B. (Bartoš), ČMM 1877, s. 99; Red. (J. Emler), ČČM 1877, s. 398; an. (J. V. Sládek), Lumír 1877, s. 304; an., Čes. včela 1877, s. 47 ●; ch. (F. Chalupa): J. R. V., Světozor 1886, s. 429; an.: Beseda (kritika postojů Humorist. listů a V. publikační činnosti), Čas 1894, s. 777; ● k sedmdesátinám: P. (G. Pallas), Zlatá Praha 22, 1904/05, s. 299; K. (R. J. Kronbauer), Máj 3, 1904/05, s. 470 ●; ● ref. Ze zašlých dob: V. Kol. (V. Červinka), Zvon 8, 1907/08, s. 761; an. (J. Vodák), Čas 27. 11. 1908; J. Thon, Novina 1908, s. 507; H. Traub, ČMM 1910, s. 89 ●; ● nekrology: R. (V. Červinka), Zlatá Praha 28, 1910/11, s. 375; an., Zvon 11, 1910/11, s. 495; V. V. Kuneš, Pražská lid. revue 1911, s. 95; F. V. Vykoukal, Osvěta 1911, s. 476; an., NL 18. 4. 1911; Mil. H. (Hýsek), LidN 19. 4. 1911 ●; J. F. Král: J. R. V., in Paměti města Vamberka (1927, s. 384); K. Jindra: Odhalení pamětní desky J. R. V. st. ve Vamberku, Českosl. knihkupec 1931, s. 380; -ek: Památce J. R. V., Venkov 5. 9. 1931; ● k 100. výr. nar.: Č. (V. Červinka), Zvon 35, 1934/35, s. 420; Ž. (L. K. Žižka), Českosl. knihkupec 1935, s. 130; M. N. (Novotný), LidN 31. 3. 1935; p. (A. M. Píša), PL 31. 3. 1935 ●; M. Hýsek in sb. Jos. R. V. – osobnost i závod (1937); A. Pražák: J. R. V. a Jan Neruda, LidN 23. 11. 1941; R. Khel: Ke vztahu J. R. V. k Časopisu Muzea Království českého v letech 1855 až 1858, ČNM – Historické muzeum 141, 1972, s. 68 + Vilímkové a Národní divadlo, LD 4. 10. 1972 + V. a knihovny, Čtenář 1975, s. 203 + Ke vzniku nakladatelství J. R. V., Knihovna 1977, s. 361.

lk, zp

Jos. R. Vilímek

Působnost 1872–1949

Jeden z největších českých nakladatelských podniků, který z původního vydavatelství periodik vybudoval J. R. Vilímek ml.; v programově nevyhraněné produkci, orientované na nejširší čtenářské vrstvy,

převažovala soudobá přeložená beletrie s bohatým ilustračním doprovodem, přitažlivým zejména v publikacích pro děti a mládež, populárně-naučná literatura a obrazové publikace. Knihkiskárna, knihkupectví, později též obrazová galerie.

Již zakladatel firmy J. R. Vilímek st. se věnoval nakladatelské činnosti, soustavněji zvláště od 1872, kdy zřídil vlastní tiskárnu v domě U Slovanské lípy na pražském Novém Městě. V srpnu 1884 pak zakoupil dva sousedící domy ve Spálené a Opatovické ul., na přilehlém pozemku přistavěl budovu tiskárny, obě ulice propojil průchodem a v létě 1885 do vybudovaného komplexu soustředil celý podnik včetně soukromých bytů. 1886 odevzdal podnik synovi, ponechav si jen redakci Humoristických listů. Josef R. Vilímek ml. (* 14. 10. 1860 Praha, † 6. 11. 1938 Praha) se vyučil v otcově tiskárně a prošel praxí v Německu a ve Francii. Po převzetí firmy se zprvu věnoval především tiskařským zakázkám a teprve od 1889 rozvinul intenzivní nakladatelskou činnost, jejíž jádro tvořily beletristické, převážně ilustrované knižnice. Svou produkci všestranně propagoval pomocí plakátů, inzerátů, prospektů a nabídkových katalogů. Na Jubilejní zemské výstavě 1891 prezentoval podnik ve vlastním pavilonu a výstavním deníkem Praha. Po jejím ukončení se účastnil letu v balonu francouzského vzduchoplavce L. Godarda; zážitky z cesty pohotově publikoval v reportáži ve stylu drobnějších prací J. Verna Z Prahy k Baltickému moři v balonu (1891), přilehavě ilustrované V. Olivou. Již 1894 založila firma knihkupeckou filiálku ve Vídni (zanikla po 1918), od 1905 budovala síť nádražních knihkupectví v Praze i v dalších českých městech. Expanzi podniku neztlumil ani požár, který v prosinci 1899 zničil tiskárnu, skladiště štočků a rukopisů i část nakladatelství. Rekonstrukci poškozených budov i vybudování nového reprezentativního knihkupectví na tehdejší Ferdinandově třídě (otevřeno 1903) navrhl architekt A. Pfeiffer. Koncem 1899 se V. zasloužil o založení České grafické Unie, jíž odevzdal tisk většiny publikací, a podílel se i na jejím řízení. Vedle vlastního podniku uplatnil své organizační schopnosti i v profesních sdruženích, zejména ve Spolku českých knihkupeců a nakladatelů. Již 1896 jako jeho místostarosta inicioval pokus o první spolkový propagační časopis Kniha (1896–97) a podílel se na jeho redakci. Jako starosta Spolku (1907–18) se zasadil o obnovu

čtenářského propagačního věstníku pod definitivním názvem Literární rozhledy (od 1907), zorganizoval oborový pracovní sjezd (1908), usiloval o společnou propagaci členských firem ve vánočních katalogích, inicioval vydání odborného katalogu (J. Schmitt: Příruční seznam české literatury, 1916). – 1903 se V. společníkem stal Jaroslav Bursík (* 19. 1. 1859 Praha, † 6. 9. 1936 Praha), původně spolujednatel firmy Bursík a Kohout, pak 1899–1902 ředitel nakladatelství Česká grafická Unie a krátce samostatný nakladatel v Praze na Vinohradech. U V. byli zaměstnáni také někteří budoucí nakladatelé (B. Kočí, J. Moravec, A. Píša, J. Podroužek, P. Prokop, E. Rosendorf, F. Švejda) a význační knihkupeční odborníci (E. Hejda, A. Neubert, F. Oliva, L. K. Žizka, J. Medek), dlouholetým administrativním ředitelem firmy byl V. Čečetka. V. navázal přátelské kontakty i s o generaci starším J. Ottou, s nímž koordinoval některé své ediční projekty. Manželství jediného Ottova syna J. V. Otty s V. dcerou Marií, uzavřené 1913, však záhy skončilo rozchodem. 1921 V. převzal tiskárnu B. Mosera v Řeznické ul., v níž již delší dobu tiskl knihy svého nákladu, a 1929 ji přenesl do novostavby v rozšířovaném a přestavovaném areálu podniku. Prokuristkou firmy byla V. manželka Marie (roz. Bečvářová, 1867–1942). Z pěti dospělých dcer (další dcera a jediný syn zemřeli v útlém dětství) byla k převzetí podniku zprvu určena Milena (1891–1965), od 1925 provd. Götzlová-Odkolková. 1933 byla však firma přeměněna v komanditní společnost s různou mírou majetkové účasti manželky a dcer. 1935 se jejím ředitelem stal J. Sainer (1900–1973), který v podniku působil od 1929. V červenci 1938 se oženil s V. dcerou Věrou (poprvé provd. Hlavovou, 1898–1973), která po otcově smrti získala většinový vlastnický podíl ve společnosti. S její podporou Sainer usiloval o modernizaci provozu i edičního programu firmy, která v poválečných letech za V. a Bursíkova vedení nereflektovala dostatečně pružně proměny knižního trhu a již od 20. let postupně ztrácela své tradiční významné postavení mezi pražskými nakladatelskými domy. Knihkupeckou filiálku v Bratislavě (působila 1934–41 a opět od 1945) vedli postupně M. Švanda (1891–1942, byl popraven za odbojovou činnost) a ředitelův bratr F. Sainer (1898–1964). 1938 firma využila přemístění pražského knihkupectví k jeho výrazné modernizaci podle

funkcionalistického návrhu architekta F. Zelenky. Od konce 1941 v něm působil i výstavní sál Galerie Jos. R. Vilímek (od 1946 Vilímkova galerie; po zániku firmy od 1949 Galerie Práce, od 1953 Galerie Kniha, od 1955 Galerie ČFVU, od 1959 Galerie Václava Špály). V obtížných podmínkách nacistické okupace (J. Sainer byl krátce vězněn) se na řízení podniku podílel prokurista O. Syrovátka (* 1905). 1939–43 v podniku působil bývalý ředitel nakladatelství Melantrich B. Fučík, který se zasloužil o výrazný posun edičního programu ve prospěch náročné tvorby (zejména edicí původní poezie) i o inovaci výtvarné podoby publikací. Od března 1948 do likvidace 1949 řídil firmu v národní správě vydavatelských podniků Práce zmocněnc A. Filippi. V. Sainerová pak pracovala v pražské Státní technické knihovně, J. Sainer vedl bývalou Vilímkovu galerii (Galerii ČFVU). – Firma působila 1872–85 na Novém Městě čp. 6, Spálená 4, 1885–1949 na Novém Městě čp. 89, Spálená 15 (pův. 13) a čp. 158, Opatovická 22. Samostatná knihtiskárna byla 1921–29 na Novém Městě v Řeznické 14. Knihkupectví bylo 1903–38 na Novém Městě čp. 61, Ferdinandova (pak Národní) tř. 24, 1938–49 čp. 59, Národní tř. 30; filiálka ve Vídni od 1894 nejprve Neubaugasse 71, od 1903 Schottenring 1; filiálka v Bratislavě 1935–41 a 1945–49 v budově Reduty.

J. R. V. st. čerpal pro svou skromnou knižní produkci zprvu z obsahu i příloh Humoristických listů (besedníky s dříve časopisecky publikovanými příspěvky, kompletace samostatných příloh časopisu: Nejlepší české humoresky, Svět v zrcadle anekdot). Samostatnou činnost, vedenou výraznou výchovně-vzdělávací tendencí, rozvinul až po zřízení vlastní knihtiskárny. S programem „vytlačení sprostých písní jarmarečních“ vycházely drobné sešity původních i přeložených veršů *Pěkné čtení* (1873, 10 seš., red. J. R. V. st.). Další knižní soubory vznikaly až v 80. letech, když V. budoval závod na novém místě a odevzdával jej synovi. Po edici veršů *Květy z polských luhů* (1883, 10 sv.) v překladech J. E. Nečase následoval šřeji koncipovaný *Výbor cizojazyčných děl básnických* (1884–85, 4 sv., red. L. Arietto). Na překladech se podíleli L. Arietto a V. Černý (A. Theuriet, F. Coppée), J. Vrchlický (T. Cannizzaro) a A. Heyduk (R. Baumbach). Po náhlém ukončení knižnice vyšel ohlašováný 5. svazek (verše G. G. Byrona v překladu F. Krska)

samostatně až 1891 a výbor z veršů A. Asnyka v překladu F. Kvapila byl neorganicky zařazen do souběžné edice soudobé domácí tvorby *Nová bibliotéka spisů veršem i prózou* (1884–86, 12 sv., red. J. R. V. st.), v níž publikovali verše A. Heyduk, A. E. Mužík, A. Škampa a J. Zeyer a prózy P. Albieri, J. Červenka, O. Mokry, V. Rezníček, J. Štolba a J. Vrchlický. Znovu s tit. *Pěkné čtení* (1884–86, 5 sv., red. J. R. V. st.), tentokrát s podnázvem Album románů a povídek původních i přeložených, vycházela knižnice napínavé četby pro nejširší vrstvy (autoři J. Klecanda, V. Rezníček; E. G. Bulwer-Lytton, T. T. Jež). K četným dobovým souborům divadelních her se připojily *Vybrané hry divadelních ochotníků* (1883–88, 1895, 21 sv., sv. 20 nezjišť., red. J. R. V. st.). Překlady dvou veseloher G. von Mosera doplnila aktuální repertoárová převážně veseloherní produkce polská (zejména M. Bałucki), francouzská a německá. Původní tvorbou přispěli F. F. Šamberk (*Divadelní vlak aneb Vzhůru do Prahy*, 1884) a J. Vrchlický (*Noc na Karlštejně*, 1885), dále J. Junghans, A. Lokay a K. Tůma. Knižnice *Monology* (1885, 4 sv., red. J. Šmaha) obsahovala soubor recitačních výstupů pro J. Šmahu upravených podle cizích textů. – J. R. V. ml. uzavřel otcovy knižnice bez ohledu na další připravené tituly a vlastenecky tendenční výchovně-zábavné zaměření postupně nahradil atraktivní světovou produkcí s výrazným akcentem na módní novinky, zejména francouzské románové produkce a na popularizační obrazová díla. K interní i externí spolupráci získal kvalitní redaktory, jejichž individuální vklad však zpravidla zůstával v unifikovaných produktech dokonale organizované práce továrního charakteru anonymní. Ediční program nakladatelství dlouhodobě formoval zejména tvůrce jeho programu pro děti a mládež F. S. Procházka, který s V. spolupracoval i po svém odchodu do Unie 1901. Na redakci řady beletristických knižnic se podílel F. Sekanina, časopisy a populárně-naučné a obrazové publikace redigoval J. Klecanda, dlouholetým redaktorem nakladatelství byl překladatel z ruštiny a francouzštiny spiritista J. Janeček, který u V. zpracoval katalog vynikajících osobností s biografickými fotografiemi, částečně použitý pro *Národní album* (1899). Po 1900 působili krátce jako redaktori nakladatelství mj. F. V. Krejčí, K. H. Hilar, K. Weinfurter, po smrti J. R. V. st. (1911) mj. M. Holas, R. Lužík a J. Körber. Autokratický způsob ří-

zení podniku, provázený improvizovanými zásahy, podřizujícími dlouhodobý ediční program aktuálním komerčním požadavkům, znejasňoval až do smrti J. R. V. ml. kontury knižnic i personálních souborů. Jednotlivé svazky byly zpravidla číslovány jen na obálkách sešitů a po expedici sešitových vydání, v nichž vycházela převážná většina produkce, byly mnohé tituly (bez původních nakladatelských údajů a vrocení) podle potřeby přeskupovány do nových celků. Samo nakladatelství tak po čase neznačilo pořadí svazků některých knižnic. Opakovaným vytěžováním starších tiskových zásob a podkladů a jejich vkládáním do nových knih se v jeho produkci od 90. let 19. století do konce 30. let 20. století stíral rozdíl mezi novými vydáními, dotisky a tzv. obálkovými vydáními. – V knižnici *Vilímekova ilustrovaná knihovna rodinná* (1890–1910, asi 24 nečisl. sv.) dozníval původní program nakladatelství výběrem románů a povídek současných českých autorů. Publikovali v ní P. Albieri, J. Arbes (*romaneto Poslední dnové lidstva*), S. Heller, F. Herites, I. Herrmann, V. Hladík, E. Jelínek, K. Klostermann (mj. *V ráji šumavském*), K. Leger, J. Osten, A. Štašek (*Blouznivci našich hor*), J. Svátek, V. Štech a K. Švanda ze Semčic. Již v další ediční řadě *Vilímekova knihovna románů cizojazyčných* (1892–99, asi 13 nečisl. sv.) obrátil nakladatel pozornost k přeložené románové tvorbě s akcentem na francouzskou jazykovou oblast. S citem pro aktuální atraktivitu autorů zahájil románem É. Zoly *Zkáza* a pak následovaly vedle dalších dvou Zolových románů překlady zvláště z francouzštiny (P. Bourget, F. Coppée, A. Daudet, G. de Maupassant, G. Ohnet), jednotlivě i z angličtiny, italštiny a ruštiny. *Ilustrované romány pro lid* (později s názvem *Vilímekovy ilustrované romány*, 1893–1914, asi 22 nečisl. sv., zprvu red. J. R. V. ml., pak red. neuváděn) soustředily po atypickém souboru Rubešových nejlepších humoresek a povídek překlady čtenářsky přitažlivých dobrodružných, historických a sociálních románů, z nichž některé vycházely v dalších vydáních po celou dobu existence nakladatelství a upevňovaly jeho popularitu v širokých čtenářských kruzích. Vyšli zde např. H. Beecher-Stoweová (*Strýček Tom*), J. F. Cooper (*Poslední Mohykán*), A. Dumas st. (*Tři mušketýři aj.*), O. Fére a D. Saint-Yves (*Baron Trenck*), A. R. Le Sage (*Gil Blas*), W. Scott (*Bludný rytíř*), L. Wallace (*Ben Hur*) i A. S. Puškin (*Piková dáma*) a Po-

láci J. I. Kraszewski a K. Przerwa-Tetmajer. Jen krátce vycházely *Moderní knihy* (1897–98, 10 sv.), které měly pečlivým výběrem autorů i národních literatur tvořit protiváhu populárním překladovým knižnicím nakladatelství. Zastoupeny v nich byly překlady z angličtiny, francouzštiny (M. Prévost), holandštiny, maďarštiny, němčiny (A. Schnitzler), norštiny a španělštiny. Živý eklektický beletristický program nakladatelství charakterizovala nejlépe jeho kmenová knižnice *Vilímkova knihovna* (1898–1947, 383 sv.) obsahující jak pestrý výběr novější české i světové tvorby, tak atraktivní historické příběhy, senzační společenské romány, cestopisné črty, detektivky, romány divokého Západu a ženské čtivo. Opřena o díla populárních autorů reflektovala i moderní směry, udržovala kontakt s nejmladší literaturou, sporadicky zařazujíc i původní prvotiny. Jako její redaktor byl uváděn nejprve J. R. V. ml., který i později zasahoval do jejího programu, od 20. let (podle některých údajů od založení) do 1944 ji redigoval F. Sekanina s kruhem lektorů, od 1939 jako knižnici výlučně původních prací. Z významnějších nebo dobově příznačných knih českých autorů v ní např. vyšly Neviditelný J. Havlíčka, Kamarádi svobody J. Mahena, Plané milování a Náměstí republiky M. Majerové, Muži jdou ve tmě J. Marka, prvotina Lidské srdce H. Malířové (podp. H. Nosková), romány Jan Jílek, Jiří Šmatlán, Na Librově gruntě, Děti čistého živého T. Novákové, prvotina O zlých samotáři I. Olbrachta, Passiflora K. Sezimy, V temných vírech A. Staška, Marné lásky a Milenky R. Svobodové. V knižnici dále publikovali: A. J. Alex, O. Auředníček, L. Baudyšová, B. Benešová, M. Calma, A. Červinka, K. Červinka, P. Dejmek, K. Dewetter (podp. De Wetter), K. Dolénková, K. Elgart Sokol, K. Engel Müller, O. Fastrová, J. V. z Finberka, M. Fričová, Fringilla, M. Fučík, F. Götz, F. Hamza, L. Hanušová, J. Havlasa, J. Č. Havlín, F. K. Hejda, S. Heller, F. Herites, V. Hladík, J. Hloucha, K. Hloucha, R. R. Hofmeister, M. Holková, K. Horký, J. R. Hradecký, J. Jahoda, Č. Jeřábek, V. K. Jeřábek, K. Jonáš, E. Jurčinová, B. Kaminský, J. F. Karas, M. Kareš, J. Klecanda, K. Klostermann, J. Knap, M. V. Kratochvíl, F. V. Krejčí, R. J. Kronbauer, E. Lederer (pseud. Leda), J. Lier, A. Liška, F. Mach, A. Marek, J. Maria, J. Mařánek, J. Masařík, J. Matějka, A. Mazel, R. Medek, J. Müldner, V. Müller, P. Nauman, M. Pachnerová, J. Pasov-

ský, K. Piskoř, G. Preissová, V. Prokůpek, S. Reiniš, Z. Rón, J. V. Rosůlek, K. Rožek, K. Sezima, O. Schäfer, K. Scheinpflug, V. Schwab (pseud. P. List), F. Skácelík, J. Skalák, J. Spáčil, B. Stejskal, J. V. Strniště, L. Suchý, I. Suk, P. Sula, J. Sumín, J. J. Svátek, F. X. Svoboda, E. Synek, D. Šajner, F. E. Šaman, K. Šarlih, J. K. Šlejhar, V. Štáflová, O. Štorch-Marién, F. Téver, A. M. Tilschová, M. Tippmannová, E. Tréval, J. Trojan, A. J. Urban, E. Vachek, J. Vrba, Q. M. Vyskočil, B. Zahradník Brodský, F. Zavřel, A. Zeman, A. Ziegloserová. Z cizích literatur knižnice zahrnuje díla již v nakladatelství osvědčených autorů, častěji však překlady rozšiřující spektrum produkce k aktuálním novinkám trhu a jeho komerčnímu rozvíjení. Z francouzštiny vedle A. Daudeta, A. France, P. Lotiho, G. de Maupassanta byli do edice zařazeni mj. H. Bordeaux, M. Dekobra, R. Dorgelès, C. Farrère, L. Hémon, P. Hervieu, P. Istrati, P. Louys, M. Van der Meersch, R. Radiguet (Dábel v těle), J. H. Rosny, G. Simenon, M. Tinayre, L. de Tinseau, R. Verclé; z angličtiny R. Beach, H. Caine, J. O. Curwood, A. C. Doyle, E. Glynová, R. S. Hichens, J. Joyce (Dubliňaně), J. London, M. Michelson, E. A. Poe, J. B. Priestley, U. Sinclair, E. Wallace, H. G. Wells; výrazněji byla zastoupena i italská literatura (G. D'Annunzio, G. Deleddová, Neera, G. Papini, O. Pedrazzi, G. Verga), próza z němčiny (P. Altenberg, H. Dominik, B. Kellermann, E. von Keyserling, G. Meyrink, L. Perutz, C. Viebigová), polštiny (G. Daniłowski, T. O. Konczyński, W. Orkan, K. Przerwa-Tetmajer, M. Rodziewiczówna, H. Sienkiewicz, W. Sieroszewski, J. Weyssenhoff, G. Zapolska, S. Żeromski) a ruštiny (I. A. Bunin, A. P. Čechov, K. A. Čcheidze, J. N. Čirikov, Z. N. Gippiusová, V. G. Korolenko, P. N. Krasnov, V. J. Kryžanovská: román o J. Husovi Světla Čech, A. I. Kuprin, I. A. Salov, A. V. Tyrkovo-ová); méně ze španělštiny (V. Blasco Ibáñez, H. Wast), maďarštiny (K. Mikszáth, G. de Vaszary), norštiny (J. Bojer, S. Boo, A. Skramová), dánštiny (J. A. Larsen), švédštiny (G. af Geijerstam), slovinštiny (I. Cankar) a srbsštiny (S. Sremac). Výbor rumunských povídek pořídila J. Hušková-Flajšhansová. V knižnici *Detektivní romány a novely* (1907–10, asi 9 nečisl. sv.) pokračovalo nakladatelství v titulech holmesovského cyklu A. C. Doylea z Vilímkovy knihovny, k nimž přiřadilo detektivky M. Leblanca s příhodami A. Lupina aj. V knižnici *Vilímkova humoristická knihovna* (1907–31, 66 nečisl. sv.)

spolu s novým vydáním úspěšného cyklu humoresek Z českých mlýnů K. Tůmy převažovaly soubory kratších próz, v nichž dominoval J. Skružný; dále v ní byli zastoupeni: E. Bass, K. Červinka, P. Dejmek, J. Hašek, R. Hašek, F. K. Hejda, T. Hrubý, J. Jahoda, B. Kaminský, J. Klecanda, L. Křikava, E. Kučera, F. Málek, L. Petr, B. Prusík, O. Seykora Kostelecký, F. Skácelík, R. Těsnohlídek, V. Tůma, F. J. B. Veverka (pseud. F. Vever) a K. Želenský. Jen okrajově se vyskytly ukázky humoru slovenského, anglického, maďarského a výběry z amerických a ruských humoresek. Nová řada edice (1942) se po 1. svazku (V. Werner: Sedí rybář u vody) již nerozvinula. Nejvýraznějším beletristickým projektem nakladatelství byl nedokončený soubor *1000 nejkrásnějších novel 1000 světových spisovatelů* (1911–15, 102 seš. v 34 sv., red. F. Sekanina), koncipovaný jako populární encyklopedie světové literatury s ukázkami. Do předčasného ukončení, zdůvodněného zejména nedostatkem papíru a přerušením literárních kontaktů během 1. světové války, přinesl 500 novel z různých jazykových oblastí, uvedených vždy medailony jejich autorů. Převažovaly zejména překlady z francouzštiny, němčiny, angličtiny, italštiny a španělštiny, výrazný podíl však měly jazyky slovanské a severské; zastoupena byla i maďarština, rumunština, řečtina, holandština, čínština, turečtina, arabština, hebrejština. Těžiště výběru spočívalo v literatuře konce 19. a počátku 20. století, uvedeni však byli i antičtí klasikové a ukázky z klasických literatur orientálních. K dramatu se J. R. V. ml. vrátil knižnicí *Vybrané hry českých divadel* (1896–1902, 7 nečísl. sv., red. J. Ladecký). Soubor eklektických her F. Rutha doplnil překlad z angličtiny a veselohra F. Sychry. Na otcovu knižnici *Vybrané hry divadelních ochotníků* navázal V. ml. šíře koncipovanou 2. řadou (1911–16, 27 sv., red. J. Lukavský, od sv. 25 red. nezjištěn). Většinou lehčí konverzační hry zpravidla ze soudobého repertoáru pražských divadel s překlady z angličtiny (W. S. Maugham), dánštiny (G. J. Wied), francouzštiny (A. Capus, R. de Flers, G. de Porto-Riche), němčiny (mj. H. Bahr, K. Schönherr) a ruštiny (I. V. Špažinskij), doplnili původními hrami K. Jonáš, F. V. Krejčí, L. Mattuš, J. Skružný a K. Želenský. Okolo 1920 nakladatel k souboru přiřadil několik her F. X. Svobody. V knižnici *Láska a život slavných mužů a žen* (1913–40, ve 20. letech jako „nová řada“, asi od 1931 se změně-

ným názvem *Láska a život proslulých mužů a žen*, 9 čísl. sv. do 1917, pak asi 21 nečísl. sv.) vycházely přeložené rutinní životopisné romány z atraktivního prostředí příslušníků vládnoucích kruhů, aristokracie, politiků a umělců. *Vilímekův výbor světových románů* (1925–26, 5 nečísl. sv.) nezopakoval úspěch knižnic oddechové beletrie z počátků nakladatelství. Konkurence poválečných průbojných nakladatelství, produkujících soudobou světovou beletrii v kvalitních překladech a profesionální přitažlivé grafické úpravě, nutila nakladatelství k pečlivější redakční práci, zřetelnějšímu formování edičního programu i k orientaci na nové žánry. Knižnice literatury faktu *Knihy osudů* (1929–48, 23 sv.) se zprvu zaměřila na překlady životopisů významných politických osobností, postupně však převážily původní paměti z divadelního a uměleckého prostředí (R. Deyl, K. Engelmüller, J. Kvapil, V. Novák, Z. Štěpánek aj.). V silné konkurenci se nerozvinula edice moderních cestopisů *Kolem světa* (1936–37, 3 sv.). Beletristické knižnice procházely postupnou proměnou a výrazným omlazením překladatelského týmu. Knižnice „kultivované ženy“ *Juno* (1936–39, 9 sv., red. A. Pospíšilová) nabídla soudobou zahraniční románovou tvorbu pro ženy. *Světová žeň* (1936–49, 32 sv., sv. 31–32 s nakladatelstvím Práce, red. J. Thon) vyčlenila moderní přeloženou beletrii nakladatelství z jeho nepřehledné produkce reedic a po specializaci Vilímekovy knihovny na původní tvorbu koncem 30. let převzala funkci její cizojazyčné části. Vyšly v ní překlady z angličtiny (mj. L. Bromfield, N. Farson, L. O'Flaherty, C. Roberts, H. S. Walpole), francouzštiny (M. Aymé, M. van der Meerssch, C. Roy, R. Verce), dánštiny (G. Gunnarsson), holandštiny (M. H. Székely-Lulofsová), švédštiny (G. Gustaf-Janson, J. R. Hemmer), portugalské (A. Azevedo), za nacistické okupace zejména z němčiny (před válkou jen H. Fallada), dále z italštiny (M. Moretti) a finštiny (A. Järventausta). Knižnice *Vilímekovy milé knihy* (1938–48, 14 sv.) modernizovala tradiční oddechovou a humoristickou složku produkce nakladatelství. Převažovaly překlady z angličtiny (mj. P. G. Wodehouse, J. B. Priestley), maďarštiny, němčiny a norštiny, původní tvorbu zastupovali mj. O. Schäfer a J. Wenig. Z okupačního čtenářského návratu k české klasice a obrozenecké tematice těžila *Vilímekova ilustrovaná národní knihovna* (1939–48, 15 sv., do

1942 red. F. Sekanina, 1948 V. Tichý) novými vydáními české románové a povídkové tvorby 19. a 20. století s výrazným ilustračním doprovodem kolísavé úrovně. Novum v edičním programu nakladatelství od 90. let 19. století znamenala básnická knižnice *Tvar* (1940–48, 21 sv.; 1940–45 red. B. Fučík a V. Závada, od 1945, sv. 15, J. B. Čapek). Soustředěna na původní, s jedinou výjimkou (B. Jablonský) souborou tvorbu se pokusila prosadit v obtížné konkurenci s obdobnými sbírkami jiných nakladatelství (Fr. Borový, Melantrich, Václav Petr) a v zápasu s okupační cenzurou (neprošly sbírky V. Vokolka a S. Zedníčka). Kromě nové tvorby zavedených autorů (F. Hrubín, S. Kadlec, J. Zahradníček) v ní vyšly sbírky příslušníků mladší básnické generace (O. Kryštofek, J. Macháček, J. Pilař) i jejich prvotiny (K. Doskočil, J. Hauková, J. Kameník, M. Sedloň, po 1945 F. Listopad); v poválečném období za redakce J. B. Čapka (autoři V. Bajnarová, D. Šajner, Č. Vašák aj.) sbírka svou předchozí kvalitu nepodržela. Jen zlomek původního projektu systematického zpřístupnění předobrozenské slovesné tvorby (texty J. Tannera a F. Kadlinského a výbor barokní poezie) realizovala *Barokní knihovna* (1941, 2 sv., red. J. Vašica a Z. Kalista). S proměnou produkce od konce 20. let souvisí i dvousvazkový pokus o bibliofilskou knižnici *Hyllos* (1929–41, 2 sv.). Po básních J. Lindy přinesla s časovým odstupem překlad veršů M. J. Lermontova. – Ediční praxe, akcentující bezprostřední komerční úspěch, nepříznivě ovlivnila soubory spisů českých spisovatelů, které za Vilímekova života byly zpravidla jen mechanicky řazenými svazky děl kmenových autorů nakladatelství. Postupně vycházely Spisy J. Klecandy (1901–08, 21 sv.), znovu Sebrané spisy J. Klecandy (od 1924, 3 čísl. sv. a další nečísl.), Spisy K. Klostermanna (1904–28, 38 sv.), Spisy F. X. Svobody (1905–44, 84 sv.), Spisy T. Novákové (1914–30, 17 sv., red. an. A. Novák) a Sebrané spisy T. Novákové (1948, 1 sv., red. V. Tichý), Zlatá kniha V. Beneše Třebízského (1915–22, 7 sv., red. F. S. Procházka), Spisy T. E. Tisovského (1918–25, 11 sv.), Spisy F. J. Čečetky (1924–32, 27 sv.), Spisy K. Sezimy (1927–30, 10 sv.), Sebrané spisy K. Šípka (1928–30, 5 sv., red. V. Štech), Dílo R. Svobodové (1940–46, 12 sv., red. M. Pujmanová), Sebrané spisy K. Scheinpfluga (1945–48, 4 sv.), Vybraný soubor S. Loma (1948, jen sv. 3). Jedinou vědeckou edicí představuje torzo Mistra Jana

Husi Sebrané spisy (b. d., 1904–08, 6 sv., red. V. Flajšhans), které převedl k V. ze svého nakladatelství J. Bursík. Soubory spisů cizích autorů uvádělo nakladatelství převážně pod rámcovým názvem *Slavní autoři literatur světových* (1908–33, red. F. Sekanina). Jejich podobu ovlivnil V. zásadní odpor k sebraným spisům, zjevný i z jeho jednání s majiteli autorských práv. U některých autorů byly k původní řadě spisů ve 20. letech přičleňovány další nečíslované svazky (někdy s označením Romány) nebo obálková vydání starších i novějších titulů z Vilímekovy knihovny. Bez patrné koncepce tak byly v jednotlivých řadách postupně zahajovány Spisy Ě. Zoly (1908–27, 30 sv.), G. de Maupassanta (1908–13, 24 sv.), M. P. Arcybaševa (1909–10, 5 sv., 1925–33 další nečísl.), L. N. Tolstého (1909–26, 24 sv.), G. D'Annunzia (1910–12, 11 sv.), H. de Balzaca (1910–18, 10 sv.), H. G. Wellse (1910–12, 8 sv.), A. P. Čechova (1910–13, 15 sv.), A. Dumase st. (1911–20, 24 sv., do 1933 další nečísl.), A. I. Kuprina (1911–12, 6 sv.), C. Lemonnier (1911–13, 8 sv.), Ch. Dickense (1912–22, 7 sv.), H. R. Haggarda (1913–14, 3 sv.) a V. Huga (1918, 2 sv.). Mimo rámec Slavných autorů vyšly Spisy W. Scotta (1914–21, 2 sv.) a Vybrané spisy A. Averčenko (1923–25, 12 sv.). Díla některých dalších komerčně úspěšných beletristů (R. Beach, J. F. Cooper, L. A. Čarská, J. N. Čirikov, E. Glynová aj.), vydávaná v různých knižnicích nebo samostatně, byla v propagačních tiscích nakladatelství prezentována dodatečně jako soubory. Díla V. nejúspěšnějšího autora J. Verna vycházela nejprve v knižnicích, později postupně v několika souborech (Spisy J. Verna, 1905–11, 20 nečísl. sv.; Levně ilustrované vydání románů J. Verna, 1910–15, 7 čísl. a 10 nečísl. sv.; Romány J. Verna, velká řada 1922–34, 17 nečísl. sv. a malá řada 1924–39, 37 nečísl. sv.; Nesmrtelné romány J. Verna, 1948–49, 5 sv., red. V. Tichý), z nichž však žádný neobsáhl všechny nakladatelstvím vydané autorovy tituly. – S oporou v časopisech Naší mládeži a Malý čtenář, které nakladatelství převzalo 1887 a tak prakticky zachránilo jejich existenci, se postupně rozvinula jedna z nejvýznamnějších aktivit podniku, péče o četbu dětí a mládeže. Z časopisů si zejména Malý čtenář za řízení F. S. Procházky získal širokou oblibu mezi školáky a stal se výkladní skříní podniku, také list Naší mládeže si záhy vydobyl vůdčí postavení mezi periodiky pro dospělejší mládež.

Ve 30. letech dále vznikl oblíbený týdeník pro nejmenší čtenáře *Srdíčko* (1932/33–1941/42, 10 roč.). V redakci B. Schweigstillia přinášel prózy, verše a loutkové hry s ilustracemi C. Kotyšana. Jednotlivé ročníky (40 čísel) byly po kompletaci nabízeny s podtitulem *Kniha krásného čtení československých* (od 1938/39, roč. 7 českých) dětí jako knižní publikace. Měsíčník, od roč. 2 čtrnáctideník *Zora* (podtitul *List našich děvčat*, od roč. 2 *List našich dívek*) vycházel 1934/35–1938/39 (roč. 1–5), zanikl 10. číslem 5. ročníku. Redigovali jej B. Sílová a J. R. Vávra s red. kruhem (roč. 1), J. Hüttlová (roč. 2 a 3), V. Štáflová a B. Stýblová (roč. 4–5). Kromě redaktorů v něm beletrii tiskli L. Baudyšová, F. Flos, D. Hallová (i pseud. E. Slánská), L. Merlínová, M. Mervartová-Klířová, A. Mittenhuberová, J. Petrus, F. S. Procházka, M. Tippmannová, T. E. Tisovský, Q. M. Vyskočil, J. Wenig. V informační části psali o literatuře mj. M. Novotný, J. V. Rosůlek a A. Wenig. Na poslední ročník *Zory* krátce navázala stejnojmenná knižnice, která však záhy zanikla. Formou časopisu též vycházel *Dobrodružný svět*, ilustrovaný románový týdeník věnovaný dobrodružství, romantice a putování po cizích krajích (1927–1937/38, 12 roč., odp. red. J. R. Vilímek ml.), sloužící postupné distribuci jednotlivých archů přeložených dobrodružných románů, které pak přicházely na trh v kompletech. – V těsné součinnosti s časopisy se do historie nakladatelství neméně výrazně zapsaly i knižnice určené dětem a mládeži. Z nich *Vilímkova knihovna mládeže dospívající* (1891–1925, okolo 50 sv., red. F. S. Procházka) zahájila překlady románů J. Verna a K. Maye, pro jejich úspěšnost je však záhy nakladatel soustředil do samostatného souboru *Dobrodružné cesty* (1893–1903). Žánrově nevyhraněná knižnice obsáhla světově proslulá dílka pro mládež (E. De Amicis: *Srdce*, F. H. Burnettová: *Malý lord*) a v úpravách i práce dalších autorů (V. Hugo, V. I. Němirovič-Dančenko, I. N. Potapenko, H. Sienkiewicz, W. Sieroszewski; též Kalevala) nebo ve výběrech (Tolstoj mládeži, Gogol mládeži). Domácí tvorbu uvedlo nové vydání Jiráskových *Starých pověstí českých* s ilustracemi Věnc. Černého a edice pokračovala historickými, dobrodružnými i reportážními prózami (V. Beneš Šumavský, F. Černý, P. Dejmek, K. Dewetter, K. Hloucha, J. F. Karas, V. Řezníček) a také vlastivědnými publikacemi (J. Dolenský, K. Ká-

lal). Souběžně vznikla i *Vilímkova knihovna Malého čtenáře* (1893–1925, asi 110 sv., red. F. S. Procházka), bezprostředně spjatá se stejnojmenným časopisem. Zprvu věkově i žánrově nediferencovaná knižnice kombinovala základní díla české literatury 19. století (B. Němcová: *Babička*, K. J. Erben: *Kytice*, próza P. Chocholouška Templáři v Čechách v úpravě F. Hrnčíře) s převážující novější původní beletrií, překlady i naučnou literaturou. Původní tvorbu v ní reprezentovali zejména A. Dostál, F. Herites, O. Svoboda a dále V. Beneš, L. Benýšek, F. J. Čečetka, J. V. z Finberka, F. Flos, K. Hloucha, J. Jahoda, A. Jenne, K. Klostermann, J. Kožíšek, F. Mačenka, H. Malířová, J. Milota, E. Musil-Daňkovský, J. Pávek, O. Pospíšil, K. V. Rais, V. Řezníček, K. Semerádová, F. Strejček, P. Sula, F. X. Svoboda, T. E. Tisovský, Č. Tonder, B. K. Vendyš, Q. M. Vyskočil, A. Wenig, K. J. Zákoucký); F. S. Procházka k nim připojil české adaptace světových děl (L. Carroll, C. Flammarion, R. L. Stevenson) a též historické pojednání o husitech od K. Herloše (K. G. R. Herlossohna). Cizí dobrodružnou četbu v edici zastupovali mj. A. Assolant (*Hrdinný kapitán Korkorán*), L. Bousсенard (*Burští junáci*), E. Candéze (*Dobrodružství cvrčka houslisty*), L. N. Tolstoj (*Kavkazský zajatec*) a též A. Laurie, D. N. Mamin-Sibirjak, M. Reid, četbu dívčí L. A. Čarská a pohádkovou Dán C. Ewald. Po ukončení knižnice vycházela beletrie pro mládež ve formě archových příloh časopisu (jako *Románová knihovna Malého čtenáře*, později *Románová příloha Malého čtenáře*) až do 1940. Postupně vznikaly již diferencované řady pro jednotlivé čtenářské kategorie. Úsilím o hodnotnou dívčí literaturu se zprvu vyznačovala knižnice *Dívčím srdcím* (1902–37, asi 60 nečísl. sv., red. P. Maternová a O. Petrová, později red. neuveden). Překlady z angličtiny (F. Montgomery, Ouida), francouzštiny (J. H. Bernardin de Saint-Pierre), polštiny (M. Konopnicka, Z. Urbanowska), ruštiny (D. N. Mamin-Sibirjak a zejména L. A. Čarská) doplnila česká tvorba, mj. M. Calma, R. Čechová, T. Mellanová, A. Mittenhuberová, T. Nováková, A. Řeháková, K. Semerádová, V. Sokolová, J. Sumín, T. E. Tisovský, v posledních letech J. Hüttlová, M. Mervartová-Klířová a spolupracovnice nakladatelství V. Štáflová, která naplnila i knižnici *Zora* (1939–40, 3 sv.). Beletrii pro mladší čtenáře vyčlenilo nakladatelství do knižnice *Z knihy do srdčka* (1909–21, asi 23 nečísl. sv.,

red. F. S. Procházka), již vyplňovali K. Bufková-Wanklová, B. L. Černý, K. Dewetter, D. Filip, B. Klimšová, J. D. Konrád, J. Košín z Rádostova, P. Sula, z cizích autorů Francouzi A. Assolant, A. France, G. Sandová, Angličan W. M. Thackeray, Ital C. Collodi a Ruska L. A. Čarská, převážně v úpravách pro děti. Chlapecké, většinou přeložené četbě (z českých autorů jen F. Flos) byla určena edice *Dobrodružná knihovna* (1929–30, 5 nečísl. sv.). Později vyšly pro odběratele dětských časopisů Malý čtenář a Srdíčko tematické povídkové výběry v knižnici *Kroužek pestré četby* (1940–41, 10 sv., red. E. Frynta st.). Poválečné *Knihy pro mládež* (1947–49, 14 nečísl. sv., poslední sv. v nakladatelství Práce, red. J. Heller a V. Kovářík) zahrnuly v tradičně nevyhraněném profilu původní současnou tvorbu pro děti a mládež všech věkových kategorií: pohádky (V. Cinybulk, J. Kadlec, J. Kubišta, J. Marek), chlapecké příběhy (J. Kolář, K. Pirner, L. Prokeš, V. Týml), dívčí četbu (K. Dolénková, Z. Jindrová) a historickou prózu (M. Dohnalová-Boháčová). Ediční řada *Mladá scéna* (1946–48, 12 sv., red. V. Kovářík) soustředila původní divadelní hry pro mládež od současných autorů (J. Heller, M. Holková, F. Hrubín, J. Kolář, M. Kolář, Z. Vovsová) i dramtizace klasických předloh, doplněné režijními poznámkami a scénickými návrhy. 1930 převzalo nakladatelství vydávání odborného časopisu *Loutkář* (podtitul: List pro studium a povznesení československého loutkářství; u Vilímka vycházel 1930/31–1938/39, roč. 17–25, odp. red. J. Veselý, od 1936/37, roč. 23, č. 2 V. Skála) i přidruženou knižnici loutkových her *Knihovna českých loutkářů* (u Vilímka 1930–35, sv. 228/230–280). Původními hrami do ní přispěli mj. B. Blanická, J. Brožová-Malá, V. Brtník, F. Čech, J. Hloušek, E. A. Hruška, A. Jenne, J. Machoň, L. Mašínová, V. Michna, R. Nešvera, J. Popelová, J. Průcha, J. Rudloff, E. Stoklas, B. Studničková, L. Tesařová, F. Tomek, R. F. Vojř a cyklem adaptací světových i českých dramatických prací pro loutky Jar. Bartoš (např. J. K. Tyl: *Strakonický dudák*). V drobném souboru *Loutkové hry Malého čtenáře* (1931–33, 40 sv., red. J. Veselý) byli zastoupeni z významnějších autorů zejména J. Průcha a F. Langer, dále R. Nešvera, J. V. Rosůlek, B. Schweigstill, P. Sula, O. Šeller, Z. Vaňorná a R. F. Vojř. Spolu s hrami nabízelo nakladatelství i dekorace pro rodinná loutková divadla (mj. od A. Scheinera a J. Skupy) a loutkářské

příručky. – Od 90. let zajišťoval překlady z beletrie široký okruh překladatelů několika generací. Z angličtiny překládali mj. Jos. Bartoš, L. Baštecká, A. Černík, G. Dörfl, Z. Franta, Z. Hobzík, J. Hruša, S. Chittussi, B. Chudoba, H. Kosterka, M. Kottová, E. Krásnohorská, P. Maternová, P. Moudrá, Z. Münzerová, K. Mušek, J. Pachmayer, V. Patejdl, J. Pober, Ž. Ščerbinský), I. Sekanina, I. Schulz, P. Sobotka, J. Staněk, A. Starý, L. Suchý, Č. Syrový, B. Šimková, A. J. Urban, K. Vít (podp. K. Vít-Veith), L. Vokrová-Ambrosová, J. Vorel, K. Weinfurter, J. Zajíček, G. Žďárský a prostřednictvím angličtiny z bengálštiny A. Klášterský (R. Thákur); z dánštiny H. Hackenschmied, M. Krausová-Lesná, P. Moudrá, M. Polívková, E. Walter; z finštiny V. Skalička; z francouzštiny O. Auředníček, A. Bačkovský (pseud. Jean Rowalski), V. Beneš Šumavský, J. J. Benešovský-Veselý, F. Bíbl, J. Borecký, K. Čvančara, J. Dlabáč, V. Dyk, O. Fastrová, B. Frida, A. Gottwald, J. Guth-Jarkovský, V. Hladík, Z. Hobzík, A. Horáková, E. Horká, I. Hořica, J. Hüttllová, S. Chittussi, F. S. Jaroš, B. Jedlička, H. Jelínek, B. Jirsík, S. Kadlec, J. Karásek ze Lvovic, H. Kosterka, J. Kubišta, O. Kunstovný, E. Lederer, E. Lešehrad, J. R. Marek, H. Mettalová, P. Moudrá, J. Nevole, J. Pachmayer, J. J. Paulík, L. Petr, R. Peyrová, J. Poch, A. Pospíšilová, F. Pover, A. Procházka, F. S. Procházka, P. Projsa, B. Prusík, J. Pšenička, E. Řeháková, F. Sekanina, Jul. Schmitt, B. Spurný, J. V. Sterzinger, L. Suchý, M. Svoboda, K. Šafář, M. Šárecká (Radoňová), O. Šimek, R. Thonová, K. Toman, A. Tuček, A. Tvrdek, Ant. Veselý, J. Vobrubová-Koutecká (podp. Vobrubová-Veselá), J. Vrchlický, J. Wagner (pseud. Antonín Koudelka); z holandštiny L. Faltová, J. Kamper, H. Kosterka; z italštiny O. Auředníček, A. Bačkovský (pseud. Jean Rowalski), J. Borecký, A. Felix, H. Hackenschmied, V. Hanus, V. Jiřina, K. Klostermann, F. Kroutil, F. Novotný, A. Procházka, P. Projsa, N. Tučková, M. Votrubová-Haunerová; z maďarštiny G. N. Mayerhoffer; z němčiny N. Balcarová, V. Beneš Šumavský, B. Bresková-Mařáková, B. Břečková, J. Čep, K. Dvořák, J. Fučíková, M. Hlávka, Z. Hostinská, I. Hošťálek, M. Kottová, J. Kvapil, H. Malířová, J. Münzer, Z. Münzerová, M. Novotný, H. Salichová, M. Slonková, K. Švanda ze Semčic, J. Vobrubová-Koutecká; z norštiny H. Hackenschmied, H. Kosterka; z polštiny M. Calma, V. Dresler,

C. L. Frič, J. Klecanda, J. Koněrza (pseud. J. Rozvaha), V. Kredba, J. J. Langner, P. Maternová, K. V. Rypáček, A. Schwab-Polabský, A. Spáčil, F. Vondráček; z portugalského E. Keller; z rumunštiny J. Hušková-Flajšhansová; z ruštiny L. Baudyšová, A. Brtníková-Petříková, E. Čech, V. Červinka, K. Frypés, F. Husák, J. Janeček, J. Jílek, F. J. Matěcha, F. Mézl, S. Minařík, V. Mrštík, J. Pelíšek, Ž. Pohorecká, B. Prusík, L. Ryšavý, V. Sokolová (pseud. V. Sokolov), T. Turnerová, V. Unzeitig, J. Wagner; ze slovinštiny J. Toucová-Mettlerová; ze španělštiny A. V. Bejček, Z. Hobzík, H. Kosterka, K. Vít (podp. K. Vít-Weith); ze švédštiny M. Krausová-Lesná, V. Šuman, J. Vrtišová. První populárně-naučná řada *Vědění a životem* (1897–1927, asi 48 nečísl. sv.) přinášela stati z přírodních i společenských věd, politiky (E. Ludwig), uměnovědy (F. X. Harlas), literární historie (G. Papini: Dante), psychologie, okultismu (J. Janeček, K. Weinfurter). Příručky sebezdokonalování a životního úspěchu O. S. Mardena vytvořily v knihnici samostatný soubor *Knihy života* (21 střídavě čísl. sv.) v překladu J. Váni. Výrazněji profilovaná *Nová řada* této knihnice (1935–38, 5 nečísl. sv.) se zaměřila na populární životopisy státníků, politiků a umělců. *Knihovna historická a kulturní* (1908–14, střídavě čísl. sv.) soustředila historické spisy K. Tůmy, C. Merhouta a V. Řezníčka, které doplnily paměti J. Kaizla. Zprvu pod patronací Osvětového svazu vycházela knihnice popularizačních brožur *Za vzděláním* (1913–41, 1946–48, 148 sv., red. P. Zenkl, pak red. neuveden, od 1946 K. Krejčí) s populárními přehledy z různých oborů přírodních i společenských věd, příspěvky k aktuálním společensko-politickým otázkám (K. Krofta), z literárněvědné oblasti přinášela zejména přehledy jednotlivých národních literatur (bulharské M. Weingart, polské B. Vydra, švédské O. Heidrich) i monografie (shakespearovskou V. Mathesia, dantovskou F. Pacáka); po válce se v ní literárněvědnou tematikou zabývali J. Horák a M. Heřman. Jazykovědě se věnovali M. Weingart a P. Zenkl, hudební vědě V. Helfert (B. Smetana) a K. Hoffmeister (A. Dvořák). Až poslední období nakladatelství přineslo samostatné knihnice o umělecké tvorbě. V edici *Knížky o umění* (1942–48, 4 sv., red. V. Müller) publikovali eseje o divadle J. Frejka a J. Stejskal, o umění M. V. Kratochvíl, o literatuře M. Novotný, v „knihovně rozborů děl slovesných, hudebních a výtvarných“ *Hla-*

sy (1945–49, 14 sv., red. J. Dolanský, V. Kovářík, J. Plavec a V. Novotný) literární analýzy patřily mj. Nerudovým Povídkám malostranským (K. Polák), Stroupežnického Našim furiantům (V. Müller), Horovu Janu houslistovi (J. Linhart), Vrchlického Satanele (V. Tichý), Tylově Fidlovače a Čechovu Lešetínskému kováři (F. Strejček), Světlé Kříži u potoka (V. Mazlová) a Ovidiovým Proměnám (I. Bureš). Jediným svazkem (1943) skončil pokus o dokončený rozsáhlý projekt Rostlinopis, jehož torzo převzal V. z likvidovaného nakladatelství Aventinum. Poslední naučná edice *Světlem a přírodou* (1945–49, 9 sv., red. J. Augusta a J. Kunský) zařadila původní přírodovědné monografie a cestopisy. Svazky katalogů ediční řady *Výstava Vilímkovy galerie* (s obměňovanými tit., mj. *Výstavy Galerie Jos. R. Vilímek*, 1941–49, 83 sešitků), zaměřené převážně na prezentaci českého soudobého umění, uváděly vstupními texty kromě předních historiků umění i J. Dolanský, J. Frejka, F. Halas, A. Hoffmeister, F. Hrubín, F. Rachlík, V. Renč, J. Seifert a F. Sekanina. – Spojnici mezi původním zaměřením nakladatelství a jeho novým směřováním za J. R. V. ml. tvořily tři básnické antologie překladů J. Vrchlického *Poezie italská nové doby* (b. d., 1886), *Moderní básníci francouzští* (b. d., 1894) a *Moderní básníci angličtí* (b. d., 1898). Náklad dalších reprezentačních antologií *Česká poezie 19. věku 1–5* (b. d., 1897–99; vydal Spolek čes. spisovatelů beletristů Máj) a *Nová česká poezie* (b. d., 1907; péčí Kruhu čes. spisovatelů redigoval a úvod napsal A. Novák, spolupracovali V. Dyk a J. Karásek ze Lvovic) iniciovaly již jen vnější impulsy. V intencích V. programu byla spíše efektivní popularizační historická, vlastivědná a naučná díla, mj. *Obrázkové dějiny národa českého* od J. Dolanského a A. Rezka (1892–93, 5. upr. vyd. 1902 s J. Kosinou, 7. přeprac. vyd. 1923–24 s J. Kosinou), *kompilace Devatenácté století slovem i obrazem 1, 2* (b. d., 1904, red. J. Klecanda), soubor dokumentárních fotografií z Čech, Moravy, Slezska a Slovenska *Letem českým světem* (b. d., 1898), sbírka podobizen a životopisů významných Čechů *Národní album* (b. d., 1899), populární přehled vědy a techniky *Světlem práce a vynálezů 1–3* (1916, red. an. K. Weinfurter). Produkci nakladatelství trvale doplňovaly právní předpisy, jazykové učebnice, technické příručky, mapy, turistické průvodce a jízdní řády, zpočátku i hudebniny a společenské stolní hry. – Ilustrační doprovod knih

J. R. V. st. zajišťovali převážně časopisečtí kreslíři Humoristických listů. Až J. R. V. ml. učinil z obrazové složky důležitý a někdy i rozhodující prvek komerčního úspěchu edičního počínu, zejména u literatury pro mládež. U překladů zprvu nezřídka přebíral původní ilustrace (francouzský obrazový doprovod zřejmě rozhodl o vítězství V. vydání verneovek na českém knižním trhu) a ke spolupráci přizval většinu českých ilustrátorů tradičního výrazu. – Minimálním výtvarným prvkem knih nakladatelství byly výrazné barevné obálky, jejichž umělecká úroveň byla často napadána kritikou. S nakladatelstvím výtvarně spolupracovali mj. R. Adámek, J. T. Blažek, Věnc. Černý, K. L. Klusáček, A. a K. Liebscherové, K. V. Muttich, V. Oliva, K. Rélink, A. Scheiner, K. Stroff, příležitostně i M. Aleš, F. Jenewein, F. Kupka, L. Marold, A. Mucha a J. Panuška. Později se připojili Z. Burian, S. Kittner (Malý čtenář), C. Kotyšan (Srdíčko). V 10. letech 20. století oživili výzdobu i soudobí dekorativní knižní úpravci V. H. Brunner, F. Kobliha, J. R. Marek, O. Štáfl a Jos. Wenig. Po nástupu B. Fučíka do redakce rozšířili okruh výtvarníků F. Tichý (od 1941 spolupracoval i s Vilímkovou galerií), J. Trnka a F. Tröster, na ilustracích a úpravě se dále podíleli O. Fuchs, L. Jiřincová, R. Lander, A. Moravec, O. Mrkvička, F. Muzika, Z. Seydl, A. Strnadel, K. Svolinský, J. Šváb, K. Vodák aj.

KNIŽNICE. *Beletrie a práce o literatuře a umění*: Pěkné čtení (verše, 1873); Květy z polských luhů (1883); Vybrané hry divadelních ochotníků (1883–95, 2. řada 1911–16); Výbor cizojazyčných děl básnických (1884–85); Nová bibliotéka spisů veršem i prózou (1884–86); Pěkné čtení (prózy, 1884–86); Monology (1885); Vilímkova ilustrovaná knihovna rodinná (1890–1910); Vilímkova knihovna mládeže dospívající (1891–1925); Vilímkova knihovna románů cizojazyčných (1892–99); Ilustrované romány pro lid, pokr. Vilímkovy ilustrované romány (1893–1914); Vilímkova knihovna Malého čtenáře (1893–1925); Vybrané hry českých divadel (1896–1902); Moderní knihy (1897–98); Vilímkova knihovna (1898–1947); Dívčím srdcím (1902–37); Detektivní romány a novely (1907–10); Vilímkova humoristická knihovna (1907–31; nová řada 1942); Slavní autoři literatur světových (1908–33); Z knihy do srdéčka (1909–21); 1000 nejkrásnějších novel 1000 světových spisovatelů (1911–15); Láska a život slavných mužů a žen, pokr. Láska a život proslulých mužů a žen (1913–40); Vilímkův výbor světových románů (1925–26); Dobrodružná knihovna (1929–30); Hyllos (1929–41); Knihy osudů (1929–48); Knihovna českých loutkářů (1930–35); Loutkové hry Malého čtenáře (1931–33);

Kolem světa (1936–37); Juno (1936–39); Světová žení (1936–49); Vilímkovy milé knihy (1938–48); Zora (1939–40); Vilímkova ilustrovaná národní knihovna (1939–48); Kroužek pestré četby (1940–41); Výstava Vilímkovy galerie (s obměňovanými tit., 1941–49); Tvar (1940–48); Barokní knihovna (1941); Knižky o umění (1942–48); Hlasy (1945–49); Mladá scéna (1946–48); Knihy pro mládež (1947–49). – *Ostatní*: Mladý houslista (hudebniny, 1890–99); Vědění a životem (1897–1927, nová řada 1935–38); Knihovna historická a kulturní (1908–14); Za vzděláním (1913–48); Vilímkova škola živých jazyků (1915); Vilímkova Sběrka zákonů a nařízení RČS (1919); Vilímkova technická knihovna (1920–28); Světové řeči v kostce (1939–40); Světem a přírodou (1945–49); Jiskry (1947); Vilímkovy podrobné mapy politických okresů (b. d.). ■ SOUBORNÁ VYDÁNÍ. *Čeští autoři*: V. Beneš Třebitzký, F. J. Čečetka, J. Hus, J. Klecanda, K. Klostermann, S. Lom, T. Nováková, K. Sezima, K. Scheinpflug, F. X. Svoboda, R. Svobodová, K. Šípek, T. E. Tisovský. – *Cizí autoři*: M. P. Arcybašev, A. Averčenko, H. de Balzac, A. P. Čechov, G. D'Annunzio, Ch. Dickens, A. Dumas st., H. G. Haggard, V. Hugo, A. I. Kuprin, C. Lemonnier, O. S. Marden, G. de Maupassant, W. Scott, L. N. Tolstoj, J. Verne, H. G. Wells, É. Zola. ■ Z DALŠÍ PRODUKCE. *Původní práce*: Nejlepší české humoresky 1, 2 (1873); Svět v zrcadle anekdot (1876, ed. J. M. Balák, J. R. Vilímek st.); Úplný besedník (1877, ed. J. R. Vilímek st., J. Bittner); L. Quis: Hloupý Honza (1881); E. Jelínek: Polské paní a dívky. Nezabudky z knih, z cest a ze života (1884); P. Sobotka: Kratochvilná historie měst a míst v zemích Koruny svatováclavské (b. d., 1884); Č. Zibrť: Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy prstonárodní, pokud o nich vypravují písemné památky až po náš věk (1889) + Poctivé mravy a společenské řady při jídle a pití po rozumu starých Čechů (1890) + Listy z českých dějin kulturních (1891) + Kulturní historie (1892); J. Červenka: Písně Závašovy (1891); J. R. Vilímek ml.: Z Prahy k Baltickému moři v balonu (1891); J. Guth (G.-Jarkovský): Na pokraji Sahary (1892); B. Kaminský: Z Příkopů (1892) + Muži a ženy (1893); K. Mašek (Fa Presto): Utíkej, Káčol! (b. d., 1894); J. Vrchlický: Bar Kochba (1897); ant. Česká poezie 19. věku 1–5 (b. d., 1897–99); ant. Nová česká poezie (b. d., 1907); J. R. Vilímek st.: Ze zašlých dob (b. d., 1911, ed. K. Želenský); V. Beneš Šumavský: To se nezapomíná (b. d., 1927); R. Medek: Jiří Poděbradský (1934); A. Zeman: Hrdina Agačín (1936) + Zborov (1937) + Doss Alto (1938) + Hrdinové od Arrasu (1938) + Nepřátel se nelekali (1938) + Československá Golgota (1947); O. Fischer: Nad hrobem Růženy Svobodové (1940); Královny, kněžny a velké ženy české (1940, ed. K. Stoukal); sb. 80 let F. X. Svobody (1940); M. V. Kratochvíl: Loď (1944); J. Opolský: Hranolem křišťálu (1944); J. Horák: České pohádky (1944) + Z dějin literatur slovanských (1948); V. Vojtěšek: Když jiní mlčeli... (1945); K. Sezima: Z mého

života 1–4 (1945–48); M. Rutte: O umění hereckém (1946); ant. Pozdravy mládí a naděje (b. d., 1946, ed. J. B. Čapek); K. Stloukal: Před třiceti lety. K výročí projevu českých spisovatelů z května 1917 (1947); J. B. Čapek: Záření ducha a slova (1948). – *Překlady*: Poezie italská nové doby, (b. d., 1886, ed. a přel. J. Vrchlický); H. M. Stanley: V nejtemnější Africe 1–3 (1890–91); Moderní básníci francouzští (b. d., 1894, ed. a přel. J. Vrchlický); Moderní básníci angličtí (b. d., 1898, ed. a přel. J. Vrchlický); R. Crompton: Jírka, postrach rodiny 1–7 (1935–40); W. B. Yeats: Růže světa (1941); J. Grimm, W. Grimm: Děti Pána Boha (1942) + Pohádky a legendy (1942); H. Watzlik: Weberova romantická cesta (1944). ■ **PERIODIKA**: Humoristické listy (od 1872); Věstník kritický a bibliografický (1873, s F. A. Urbánkem); Náповěda (1874); Mlýnář (1880–90); Naši mládeži (1887–92); Malý čtenář (1887–1941); Praha (cizinecký věstník, 1890); Praha (výstavní časopis, 1891); Athenaeum (1891–93); Pařížské módy (1894); La nation tchèque (1895); Hudební květy (1897); Literární oznamovatel (nakl. věstník, 1897); Naše knihy (nakl. věstník, 1897–98, 1904); Literární zprávy o novinkách... (1923–24); Dobrodružný svět (1927–38); Loutkář (1930–39); Srdčko (1932–42); Zora (1934–39); Literární novinky... (nakl. věstník, 1937). ■ **KALENDÁŘE**: Kalendář Humoristických listů na rok 1885 – ...1887, pokr. Vilímkův kalendář Humoristických listů na rok 1888 – ...1889, pokr. Vilímkův kalendář Humorů na rok 1891, pokr. Vilímkův humoristický kalendář na rok 1892 – ...1943; Asekurační kalendář (1886); Vilímkův kalendář Malého čtenáře pro škol. rok 1891/92 – ...1908/09, pokr. Vilímkův kalendář české mládeže na škol. rok 1909/10 – ...1914/15, pokr. Vilímkův kalendář Malého čtenáře pro škol. rok 1931/32 – ...1942/43; Kalendář duchovenstva československého na rok 1893 – ...1906, pokr. Vilímkův kalendář duchovenstva československého na rok 1907 – ...1917; Kalendář českých stavitelů na rok 1898 – ...1920, pokr. Vilímkův kalendář českosl. stavitelů na rok 1921 – ...1939, pokr. Vilímkův stavitelský kalendář na rok 1940 – ...1943; Vilímkův kalendář pro učitele a učitelky na rok 1904/05; Vilímkův kalendář studentstva českomoravského na škol. rok 1905/06, pokr. Kalendář studentstva českého, moravského a slezského na škol. rok 1906/07 – ...1918/19, pokr. Kalendář studentstva Československé republiky na škol. rok 1919/20 – ...1938/39, pokr. Kalendář českého studentstva na škol. rok 1939/40 – ...1942/43; Vilímkův zábavní kalendář pro mládež na rok 1942. ■ **BIBLIOGRAFIE**: Seznam knih a hudebnin vydaných nákladem Jos. R. Vilímka, knihtiskárny a nakladatelství v Praze... (1886); Seznam knih, časopisů a hudebnin vydaných nákladem firmy Jos. R. V. (1893); Seznam knih, hudebnin, děl uměleckých, jež vydala firma Jos. R. V. (1905); Seznam knih, hudebnin a děl uměleckých vydaných nákladem firmy Jos. R. V. (1910) + Doplněk seznamu nakladatelství Jos. R. Vilímka (b. d., 1912) + 2. doplněk seznamu nakla-

datelství Jos. R. Vilímka (b. d., 1914); Seznam knih, které vydalo nakladatelství Jos. R. V. (1934). ■ **LITERATURA**: F. Sekanina: Jos. R. V. [ml.]: jubileum života a práce (1935); sb. Jos. R. V. – osobnost i závod (1937, ed. K. Sezima, 1937; přisp. M. Hýsek, J. Janeček, H. Kosterka, M. Majerová, K. Sezima, K. Scheinpflug, F. Skácelík, F. X. Svoboda, Ant. Veselý, J. Vrba, E. Weinfurter, A. Wenig); kat. Nakladatelství Jos. R. V. (1969, přisp. R. Khel); V. Horák: Jules Verne v nakladatelství Jos. R. V. (2005); J. Moravec: Pražský případ doktora Maye (b. d., 2006). ■ **Salv. At.**: Pseudoliteratura, Nové proudy 1893, s. 27; F. Pravda (pseud.): Naše moderní nakladatelstva, Knihkupecký rozhledy 1903, č. 2; an.: Naším přátelům!, Naše knihy 1904, č. 1–3; an.: Po padesáti letech, Knihkupecký oznamovatel 1908, s. 75; ● k padesátinám J. R. V. ml.: J. Reichmann, Pražská lid. revue 1910, s. 265; an., Máj 9, 1910/11, s. 32 ●; V. Dyk: Kniha, nad kterou se zamysleme, Samostatnost 1910, s. 745; -il.: Tisíc nejkrásnějších novel, LidN 27. 9. 1911; K. Královec: J. R. V., in Lorenzův adresář českých knihkupců, nakladatelů a odborů příbuzných 1915, s. 5; -x-: Šedesát let našeho předního podniku nakladatelského, Knihkupecký oznamovatel 1918, s. 192; an.: Životní dílo J. R. V., tamtéž 1920, s. 207; an.: Padesát let ve službách české knihy, Českosl. knihkupec 1924, s. 288; Arn. Breiský: Čtvrtstoleté jubileum Vilímkovy knihovny, Lit. rozhledy 10, 1925/26, s. 40; L. K. Žižka: Sedmdesát let závodu J. R. V., tamtéž 1928, s. 944; J. Medek: Vzpomínka (na J. Bursíka v nakl. Jos. R. V.), Lit. rozhledy 13, 1928/29, s. 155; E. Weinfurter: Mezníček pana kol. J. R. V., Českosl. knihkupec 1930, s. 479; an.: Několik slov o V. nakladatelství, in Seznam knih, které vydalo nakladatelství Jos. R. V. (1934); Nemo: J. R. V., Hospodářský rozhled 1934, č. 22; ● k pětasedesátinám J. R. V. ml.: J. O. Novotný, NL 13. 10. 1935; K. (F. V. Krejčí), PL 15. 10. 1935; MM., Typografie 1935, s. 275; F. Páta, Rozhledy 1935, s. 221; E. Weinfurter, Českosl. knihkupec 1935, s. 301; ž (L. K. Žižka) (V. dopis F. A. Urbánkovi), tamtéž, s. 301; an., tamtéž, s. 302; Zach. (V. K. Zachoval), Knihkupecké rozhledy 1935, č. 8; Sk. (F. Skácelík), Lumír 62, 1935/36, s. 70 ●; Jindř. Veselý: Nakladatelství Vilímkovo – průkopníkem loutkářství v minulosti a přítomnosti, Loutkář 22, 1935/36, s. 22; Gd. (J. Gotthard): Za J. Bursíkem, Českosl. knihkupec 1936, s. 311; ne (A. Novák): Kniha o českém nakladateli, LidN 20. 5. 1937; J. O. Novotný: Nakladatel – gentleman, NL 1. 8. 1937; ● nekrology J. R. V. ml.: B. (E. Bass), LidN 7. 11. 1938; a., Čes. slovo 8. 11. 1938; J. O. Novotný, NL 8. 11. 1938, A. V. (Ad. Veselý), Pražské noviny 8. 11. 1938, S. (F. Skácelík), Samostatnost 1938, č. 46; m. n. (M. Novotný), Časopis českosl. knihovníků 1938, s. 111; ž. (L. K. Žižka), Českosl. knihkupec 1938, s. 281; Gd. (J. Gotthard), tamtéž, s. 289; K. Sezima, LitN 1938, č. 2; A. W. (Wenig), Úhor 1938, s. 189 ●; A. Wenig: V. nakladatelství a jeho činnost na poli literatury pro mládež, Úhor 1939, s. 27 a 94; R. Štechmiller: Mistr romantiky (K. May), Praha v týdnu 1942, č. 9; K. Se-

Vilímek

zima in *Z mého života* 1 (1945, s. 286); J. Kroftová in *Nakladatel B. Kočí vzpomíná* (1948, s. 46, 58, 71); R. Khel: *Cestovatel a nakladatel*, *Knížní kultura* 1964, s. 460 + V. – *Hetzel v dopisech*, tamtéž 1965, s. 318 + *Sedmkrát Hašek*, *Čtenář* 1967, s. 22 + *Milé povídky paní Majerové*, tamtéž, s. 82 + *Neznámý Klostermann* (s dopisy J. R. V.), *LD* 7. 1. 1968; in *Slezské písně v korespondenci 1898–1918* (1967, s. 69, dopis J. R. V. P. Bezručovi); F. Hrubín: J. R. V., *Neděle* 1969, č. 14 → *Drahokam domova* (1976, s. 23); R. Khel: *Vilímkové a Národní divadlo*, *LD* 4. 10. 1972 + *Cesta L. N. Tolstého k našim čtenářům*, *LD* 14. 10. 1972 + (šifra RKh) *Český Maupassant*, *LD* 13. 2. 1973 + (pod vl. jm.) *Český Čechov*, *LD* 4. 7. 1973 + *Ke vzniku nakladatelství J. R. V.*, sb. *Knihovna* 10, 1977, s. 361 + *Nakladatelská a tiskařská činnost J. R. V. v sedmdesátých letech devatenáctého století*, sb. *Knihovna* 11, 1979, s. 407; K. Bílek, E. Horáčková: *Básník a nakladatel* (koresp. F. Šrámka s J. R. V.), sb. *Lit. archiv* 13–15, 1978–80 (1982), s. 355; P. Koháček: *Nakladatelství J. R. V.*, *Typografie* 1988, s. 275; Z. Pírek: *Dva významní vydavatelé knih pro mládež* (též o J. Hokrovi), *ZM* 1988, s. 585; R. Khel: *V spolupráce se Zolou*, *Typografie* 1990, s. 187; M. Trávníček: *Edice Tvar* (1940–1945), *Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze* 1990, s. 95; R. Khel: *Zola u Vilímků* (i dopisy), sb. *Lit. archiv* 28, 1997, s. 139; J. Halada: *Balonové dobrodružství J. R. V.*, in *J. R. V.: Z Prahy k Baltickému moři v balonu* (1998); R. Khel: *Rače mi zaslati černá klišé* (k vydávání díla J. Verna, i dopisy), *Print & Publishing* č. 2 (39), 1998, s. 34 + in *Poselství papíru* (1999); R. Sak in *Život na vidrholci* (2004, s. 183); J. Halada: *Moderní český nakladatel: J. R. V. – otec a syn*, *AUC Praha. Philosophica et historica* 1. *Studia Historica* 55, 2003 (2005, s. 209).

az

Karel Maria Drahotín Villani

* 23. 1. 1818 *Sušice*

† 24. 3. 1883 *Střížkov* (Bořeňovice-S.)
u Benešova

Autor milostné a vlastenecké poezie a pokusu o konverzační komedii.

Pokřtěn Karel Ignác; psal se i bar. Villani, D. M. baron Villani, D. M. Villani, Drahotín baron V., Drahotín baron Villani z hradu Pillonického, Drahotín Hynek baron Villani, Drahotín Maria baron Villani, Karel baron Villani (Vilani), Karel baron z Villani, Karel Drahotín baron Villani, Karel Drahotín Maria Villani, Karel Drahotín Villani, Karel Villani, Maria Villani. – Pocházel z rodu svobodných pánů Villani de Castello Pillonico, šlechty původem z italské

Perugie, která v Čechách získala majetek za vojenské zásluhy ve třicetileté válce. V dětství žil na poplužním dvoře ve Chvalešovicích u Týna n. Vltavou, po absolvování piaristické normální školy v Čes. Budějovicích odešel 1830 na vojenskou akademii ve Vídeňském Novém Městě (spolužák P. Preradovič), kde se národně uvědomil vlivem učitele češtiny T. Buriana, svého prvního literárního rádce. 1838 byl vyřazen jako poručík a sloužil v Praze (zde navázal styky s českými literáty, zejména se skupinou kolem J. K. Tyla a časopisu *Čes. včela*), 1842–44 v Čáslavi. 1846 pobýval s posádkou v Haliči, kde odmítl podílet se na zásahu proti povstání v Krakově a vzdal se vojenské kariéry. 1845 uzavřel sňatek s dcerou cukrovarníka a bankéře J. Herze, čímž získal existenční zajištění a ještě před odchodem z armády koupil od advokáta J. Friče malý deskový statek Střížkov na Benešovsku; zde žil až do smrti, s výjimkou častých pobytů v Praze, kde se stýkal zejména s vlasteneckou společností kolem Měšťanské besedy (F. A. Brauner, F. Palacký, F. L. Rieger). 1848 stál na austroslavistické straně, byl zvolen do Svatováclavského výboru a do Nár. výboru, zasedal v přípravném komitétu Slovanského sjezdu a stal se náčelníkem ozbrojeného občanského sboru *Svornost*. Po svatodušních bouřích byl zatčen a uvězněn na Hradčanech jako údajný podněcovatel nepokojů (podezříván byl i z autorství rusofilského letáku), propuštěn byl a na Střížkov se vrátil po třech měsících v září t. r. (mezitím v červenci pod záminkou prohlídky vyplenili zámeček Windischgrätzovi vojáci). Až do 1861 V. žil pod policejním dohledem; stýkal se s vlasteneckou společností z okolí (mj. s otcem S. Čecha F. J. Čechem, správcem V. pronajatého dvora v nedalekém Jezeře, K. V. Zapem aj.), pokoušel se o vlastní hospodářské podnikání a zasazoval se o ekonomické povznesení kraje. 1850 byl zvolen obecním starostou ve Střížkově, 1865 prvním okresním starostou v Benešově, 1867 poslancem českého sněmu za venkovské obce benešovského okresu a 1870 také poslancem říšského sněmu. 1867 se zúčastnil na vlastní náklady tzv. pouti českých politiků a literátů do Moskvy, v 60. letech též zorganizoval několik táborů lidu (např. největší 1868 na Bláníku, údajně s účastí 40 000 lidí). 1874 načas onemocněl duševní chorobou, již po recidivě nakonec podlehl. Pohřben byl na hřbitově v Okrouhlici.